

KAITSEKODU

19. JUUNIL 1926.

NR. 12.

HIND 30 MARKA.

BALTI PÄÄSTESELT S EESTI RANNASÕIDU LIIN.

TALLINN, sadamas, Viktooria sild nr. 3, kõnetr. 16-85.

Ühendust peavad I klassi reisijate- ja kaubaveo aurulaevad:

„EESTIMAA“

kapt. G. Vageström

Tallinna — Rohusadama — Kuivastu — Kuresaare liinil.

„GRENE“

kapt. K. Noor

Tallinna — Kuivastu — Virtsu — Kuresaare — Pärnu — Heltermaa liinil.

„VOLDEMAR“

kapt. V. Rukholm

Tallinna — Kärkla — Heltermaa — Taaliku — Triigi — Sõru liinil.

„ENDLA“

kapt. K. Kvell

Haapsalu — Rohusadama — Heltermaa — Taaliku — Triigi — Sõru liinil.

„KUNGLA“

kapt. A. Einman

Tallinna — Tsitre — Loksa — Käsmu — Võsu liinil.

M/I. „TRAL“

kapt. M. Kolk

Kuivastu — Virtsu liinil.

BECOS A.-S.

Tallinn, Vana Viru tän. nr. 12

Telef. 12-38 ja 12-68

Sõjaväevarustuseks: püsse, kahureid, laskemoona, lõhkeaineid, aeroplaane, tanke, automobile, allveepaate, raadioaparaate ja nende seadeid.

MÜÜGIL KÕIKSUGU METALLKAUPU JA TÖÖSTUSTARBEID:

Katuseplekki ja plekke — tegijad Baldwin's Ltd.

Terariistu — tegijad Ward & Payne.

Masinarihmu — tegijad Gandy Belt Mfg. Co. Ltd.

Saage — tegijad Slack Sellars & Co. Ltd.

Kalapüügi-tarbeid — tegijad Allcock & Co. Ltd.

Turbo-generaatoreid — tegijad Grossley Brothers Ltd.

Viile ja terast — Jonas & Colver Ltd.

Ainult Inglise kaubad.

A/S. TALLINNA KREDIIT PANK A/S.

Asutatud 1907. aastal.

Tallinnas, Suur Karja uul. 23. Tel. aadr. „Krediitpank.“

Telefonid: juhatus 12-49; kontor 4-36; 5-47; 19-64.

Osakonnad Haapsalus, Narvas ja Nõmmel.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja tähtsamates alevites ja suuremates linnades väljamaal.

Toimetab kõiksugu pangaoperatsioone kodu- ja väljamaal.**Eesti Tarvitajate Keskühisus**Peakontor Tallinnas
Lai tän. nr. 39/41.**E. T. K.**Telegrammid:
Estoko — Tallinn.

Telefon: Eteka keskj.

Harukontorid: Rakveres, Narvas, Kuresaares, Viljandis, Tartus, Valgas ja Petseris.

Üleriikline tarvitajate- ja majandusühisuste keskorganisatsioon.

Kaupade suursisseost ühisustele, omatööstus, nõuanne. Liikmeid 277 ühisust.

Läbimüük 1925. a. Mk. 1.435.989.940.—

Omakapitalid 80 miljonit marka.

EESTI MAAPANK

Tallinn,

Vabaduse puiestee nr. 1.

(Eestimaa Maade

Krediitseltsi majas)

Ärityunnid kl. 9-15.

Rakvere Ühispank

Rakveres, Lai tän. Nr. 17, oma majas, teisel korral. Telef. 110.

**Virumaa suurem ja vanem
ühistegeline rahaasutus.**

Ühispank võtab raha hoiule ja mak-
sab hoiusummade eest:
tähtajalisel arvel kuni 12%
jooksval arvel 7½%.

Ühispank annab laenusid igasugusel
kujul ja kindlustusel.

Ühispank toimetab kõiki pangaope-
ratsioone.

Raha on kardetav kodus hoida ja kaasas kanda, kus ta kergesti tule ja
vargate saagiks võib langeda. Sellepärast kõik raha toodagu Ühispanka
[hoiule, kust tarbekorral igal ajal võib kätte saada.

G. Scheel & K^o

Tallinnas.

Asutatud 1884. a.

Toimetab
kõiksugu panga-
ärilisi transaktsioone.

Tallinna Manufaktuur & Kaubanduse A.-S.

Tallinn, Kinga tän. 6/8.

Telefonid: 6-90 ja 26-89.

Telegrammid: Efberg, Tallinn.

Manufaktuurosakond.

Manufaktuurkaupade engros-ladu.

Igal nädalal uudised.

Kummiosakond.

Kõrgemas väärtuses kalosse

„The World Shoe, 1856“ ja „Treugolnik“.

Igasuguseid kummikaupu.

Hinnad väljaspool võistlust.

VIRU PANK

RAKVERES

Pika ja Tall. tän. nurgal, oma majas

Suurem koha-
lik rahaasutus.

Toimetab kõiki
pangaoperatsioone

Maksab hoiusummade pealt kõr-
geid protsente.

VÕRU ÜHISPANK

Võrus, Jüri tän. nr. 22,
II korral. Kõnetraat nr. 29.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone. Saadab raha
tasuta igasse kohta. Võtab raha hoiule, makstes
kuni 12%. Toimetab vekslite ja raudteetähtede ja
teiste dokumentide järele raha sissenõudmist.

Võtab Eesti omav. kinnituse seltsi

„OMA“

— — tulekinnitusi vastu — —

Ainukene Eesti ühistegeline pank VÕRUS.

Delikatess- ja koloniaalkauplus

E. Romann

Kullasepa t. 9. Telef. 16-26.
Abikaupl.: S. Tatari t. 10.

ERIKAUBAD:

Juust, või, kilud, spro-
tid, sardiinid, heerin-
gad jne. Suhkur, riis,
manna, jahu, kohvi, ka-
kao, tee, schokolad,
kompvekid, biskviidid

ja palju muid maitseaineid suure-
mal ja vähemal arvul alati müügil.

Või ja juustu eksport.

Soovitame kaitsemalevate staapidele
ülespanemiseks:

koduapteeke
hinnaga 2500 mk. tükk

Nimetatud apteegid on Riigi
Teataja nr. 57, 1924 a. nõue-
tele vastavad ja tervishoiu
peavalitsuse poolt otstarbe-
kohaseks tunnustatud.

Lill & Hakkaja

Rohukauba- ja fotograafia tar-
beasjade laod, keemia-, kos-
meetika- ja farmatsöitili-
sed laboratooriumid

Rüütli tän. 10 Promenadi tän. 7
Tel. 5-49 Tel. 5-62

TARTUS

Pealadu: Peterburi tän. 6
Tel. 1-66

Noodi- ja muusikariistade
suuräri

K/m.

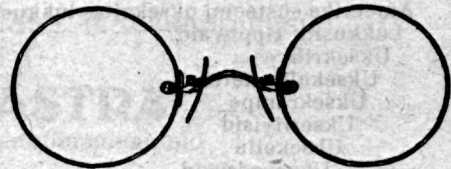
„Teater & Muusika”

Tartus, Rüütli tän. № 8.

Suur valik
noote ja kõik-
sugu muusika-
riistu.

Grammofonid
ja nende plaadid.

Müük järelmaksuga.

PRILLID

näpitsprillid ja lornetid,
uuemad moed, paremate klaasidega, ka
ZEISSI PUNKTAAL-KLAASID

Peale selle
teatribinoklid lugemisklaasid
prismaklaasid baromeetrid
mikroskoobid termomeetrid
suurendusklaasid suuremas valikus.

Ülesvõtteaparaate,

600 margast alates, kuni kõige peenemalt välja-
tõttatuini
plaadid, filmid, paberid postkaardid,
ilmutajad j. n. e.

G. Berger,

Tallinn, Nunne tän. nr. 1.

Narva Kalevi Manufaktuur

end. parun A. L. v. STIEGLITZ'i kalevivabrik.

LADU JA SUURMÜÜK: Tallinn, Jaani tän. 11

KÖNETRAADID: 13-84 ja 24-58.

Suures valikus vastupidavaid, keni ja
moodsaid meeste- ja naisterahvaste
ülilkonna-, palitu- ja kostüümiriideid.

**Kaitseliitlaste ülikonnakalevit,
palituriidid ja diagonaaliidid.**

Sõjaväelaste teenistus- ja esitisvormiriidid.

Saada kõigis paremais kodumaa riidekauplustes.

Ameerika süsteemi uksekaitse lukkused „Damm“

Lukkused, rippuvad,

Uksekrihve

Uksekaitsekette

Uksekrampe

Ukseriivisid

Uksekellu

Uksevedrusid

Ukse- ja aknahingi

Ukse- ja aknahaake

Aknakreemone

Mööblilukke

Mööblikrihve ja -silte

Klaaspaberid

Smürgelriidid

Petrooleumikõõke tahtidega „Graetz“

Priimuseid „Iris“

Rootsi priimuseid „Optimus“

Lihahakkimismasinaid

Triikmasinaid

Vahariidid

Granitooli mööbli polsterdamiseks

Möödurihmu, riidest ja terasest,
5- ja 10-stiil.

Mikromeetreid

Siiblere

Rätsepa ja kingsepa möödurihmu

Termospudeleid

Ongeritvu, pilliroost

Jäätisemasinaid

Ameerika originaal „Gillette“

Habemeajamis- ja teisi aparate

„Gillette“ eraldi teri

Juukselõikamismasinaid

Habeme- ja taskunuge

Habemenoa teritamisrihmu

Habemenoa teritamiskive

„Gillette“ teritamisrihmu

Vahukausse, vähupintsleid

Pulverisaatoreid

Veepudeleid ja peekreid

Näputöö- ja küünekääre

Juukselõikamis- ja paberikääre

Lauanuge ja kahvleid

Pähkla- ja suhkrutange

Korgitõmbajaid

Konservikarbi-nuge

Krocketmänge

soovitab möödukate hindadega vähemal ja suuremal arvul

AXEL MUSSO

Pikk tän. 13.

Kõnetraat 21-49.

Eesti Transport Aktsiaselts
„Gerhard & Hey“

Tallinn, V. Viru tän. 15,
 kõnetraadid: 9-51, 19-27, 22-00.

Tollitalitus, ekspeditsioon, kinnituskomisjon

Väljamaa korrespondendid

„Gerhard & Hey“, G. M. B. H. Leipzig, Berlin, Bremen, Breslau, Chemnitz, Dresden, Charlottenburg, Köln, Lübeck, Stettin, Danzig, Grünhainichen i/Sa., Olbernau i/Sa. Lätimaa Sped.-Aktsiaselts „Gerhard & Hey“ Riga, Libau, Windau, Telegrammid: „Gerhardey“.

Lep Transport Depository Ltd., London, 37 upper Thames Street E. C. 4. Tel. aadr.: „Depolep“.

G. & H. Transport Co. J. N. C. New-York, 24 State Street. Tel. aadr.: „Yedrahreg“.

Soovitame ladust kõige soodsamatel maksutingimistel
 ilmakuulsaid

ALFA ja **ASTRA**

koorelahutajaid

piimatalitlusmasinaid

PIIMAVEOKANNUSID

Valmistame aastakümnete jooksul saadud kogemuste põhjal tasuta piimatalituste sisseseadete eelarveid ja plaane.

Ladus:

REHEPEKSU GARNITUURID

Soome «Kullervo» ja teised Inglise, Rootsi ja Saksamaa vabrikutest.

VICKSTRÖM MOOTORID

Rootsi, Ameerika, Saksamaa rohu- ning viljaniitjad, hobuseredad, kõikide koristamismasinate osad; igasugu adrad, äkked, külvimasinad jne.

KUNSTVÄETISAINED

loomajõutoidud, masinarihmad, masinaõli, vesikivi valamise materjal, raud, naelad j. n. e.

TALLINNA EESTI

MAJANDUSÜHISUS

Tallinnas, Estoonia püestee 21, Abikauplus: S. Pärnu maantee N. 30.

Tähtis reisijatele.

Iga reisija vajab peale reisi puhkust ja rahu.

Selleks on kõige kohasem

võõrastemaja-restoraan „ROOM“,

mis üks kodusemaist ja puhtamaist Tallinnas, sest temas leidub reisijatele hästi möbleeritud, mugavaid tube mitmes suuruses hinnaga 225 kuni 500 mk. Peale selle einelaud ja „Ekspress Baar“, kus alati suures valikus soojaid ja külmi rooge saadaval.

Külm viin!

Vaadiõlu!

Kodused mugavad kabinetid klaveriga.

Teenimine eeskujulik.

Hinnad mõõdukad.

Asukoht: Tallinn, Narva mnt. 20. Sissesäik Maneeshi t. ja Narva mnt.

Austusega J. Mälkow.

Naha-, saapa- ja hobuseriistade kauplus Joh. Rumberg

(k/m. V. J. Gorbatschevi endine osanik.)

Tallinnas, Estoonia puistee nr. 13, kõnetraat 16-18.

(Goldmanni pudukaupluse kõrval.)

Pakun minu rikkalikult varustatud kauplusest suures valikus võistlemata odavate hindadega kõiksugu:

nahku,	rihmu,
saapaid,	roome,
saapapealseid,	ohjanõõre
tallanahku	j. n. e.
hobuseriistu,	j. n. e.

Suur valik.

Odavad hinnad.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Naha-, saapa- ja hobuseriistade kauplus

Joh. Rumberg

Tallinnas, Estoonia puistee nr. 13, kõnetraat 16-18.

Aksia Seltside

Balti Puuvilla- ja Sindi Kalevi- wabrikute ladu

TALLINNAS, Suur Karja tän. 13.

Kõnetraadid: Juhatus 24-66; Üldine 2-41;
Kalevi jaoskond 31-02;
Arveosakond 31-58.

Igasugu pleekimata puuvillariide müük, nagu: bjas, sarge, mitkal, barhi, marlid, lõimed ja vatt, ka lina- ja purjeriie.

Samuti müüb ladu ka **oma vabrikus ümbertöötatud** (pleegitud) mitmesuguses headuses pesuriiet ning rikkalikus mustrite valikus iga seltsi pluusi- ja kleidiriideid kui ka satääni, põlleriideid ja pearätikuid.

Kalevi osakonnas suures valikus iga seltsi villast riidet odavast kuni kõige kallimani, samuti ka villaseid tekke ja suurrätikuid.

Peale selle

Eesti Niidimanufaktuuri õmblusniiti

kõigis numbrites.

MÜÜK AINULT SUUREL ARVUL.

Nõudke ainult

„Assorti“ parem segu kompvekke paberita
 „Amundseni jäätist“
 „Geischa“ schokoladikompvekke halvaaga
 „Halvaaga patju“ paberita – peenemaitselisi
 „Halvaaga vähju“ paberis
 „Biskviiti“ mitmed sorti
 Schokoladi lahtist ja paberis tahvlites
 Schokoladi-kompvekke j. n. e.,

sesi kõige maitsevamad on

J. Ginovker'i

kompveki-, schokoladi- ja
 biskviidivabriku omad

L a d u: Suur Tartu maant. 7., kõnetraat 15-54
 Vabrikus „ „ 16-37

Parimvalik koloniaal-
 kaupadest on tõesti
 Pikal tänaval 36, ~ telefon 24-84

KOLONIAAL KAUPLUSES

KARL UUEDEL.

Tee, kohvi, jahu, suhkur, maitse-
 ained, schokolad, kompvekid, deli-
 katessid, konservid ja vorstikau-
 bad jne. :-: :-:

Jalanõud „UNION“ vabriku omad
rikkalikus valikus, — viimaseid uudiseid

soovitab ladust mõõdukate hindadega
Saapakauplus end. **KARL JÜRGENSON**
TALLINN, Kuņinga tšn. nr. 5.

Täielikum büroomasinate ladu

Ameerika esimeseklassi kirjutusmasinaid.

Paremaid arvutusmasinaid: **FACIT, KUHORT, RECORD, MULDIVO**
ja isekirjutaja kokkuarvamismasin **PORTABLE**.

Paljundamisaparaate (rotaatoreid) **ELLAMS**.

Numeraatoreid, schapirograaf-paelu, kirjutusmasina-linte, vahapaberit,
sõepaberit ja teisi büroomasinate tarbeid.

V-d LOUN & SCHITIKOV

Tallinn,

Nigullste tšn. 18.

Telefon 13-37.

EESTI SPORDI-TARBE-
ABINÕUDE OSAÜHISUS.

„ESTO“

Tallinn,
Pikk tän. nr. 47,
telefon 10-02.

Soovitab hooajaks
suures valikus
kõiksuõu spordiabinõusid.

E. GÜNTHER.

Tallinn, Kuninga tän. 8,
tel. 15-99.

Tartus, Kaubahoov 26.
Viljandis, Tartu t. nr. 9.

Maalri- ja tislari- tarbaineid.

Tehn. keemikaaliid.

Müneraal- ja taimeõlisid.

Parfümeeria, kosmeetika.

Tualett- ja kummikaupu.

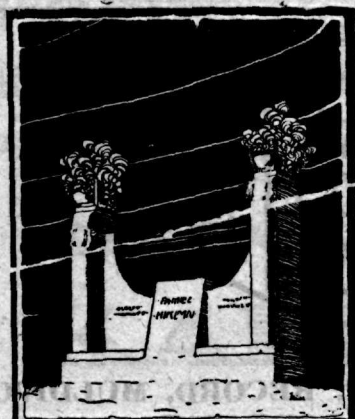
Vürtse.

Majapidamistarbeid

sel alal.

Müük suurel ja
väikesel arvul.

Mehaan. kiwitoostus
A. E. D. JÜRGENS
Kaupmehe t 7 Tallinn.

Kluge & Ströhm

asu. 1813. a.

Pikk t. nr. 9, Kõnetr. 20-46
Tallinn.

Raamatukauplus.

Laenuraamatukoõu.

Saksa, Inõlise, Prantsuse ja Vene
keeles.

Antikvariaat.

Sisurikas ladu tähtsamaist uudiseist
igal kirjanduse alal ja káidavamaist
vanemaist kirjandusteostest.

Karastavad joogid

Sinalco Ruster Cardioca

rahuldavad oma võrdle-
mata headusega kõige
nõudlikuma maitse.

Nõudke igalpool.

Limonaditööstus
J. Nirk.

Tartus, Pikk t. 14/16. Tel. 3-34

Uudis!

Uudis!

Müügil

suurel ja väikesel arvul

heeringakala võitja

„PRIIMA“

Peipsi kalake.

Kõik 100% söödavad.

En gros hinnad
460–720 mk. puud.

Saadaval

„Kesk-Kala“ kaupluses,

Tartus, Gildi t. 14, tel. 9-48.

Gust. Heinmann. Kondiitriäri ja kohvik.

Tallinnas, S. Karja t. 4. Kõnetr. 20-47.

Alati saadaval värskaid:

torte, kooke, küpsiseid, viini- ja
kollast saia j. n. e.

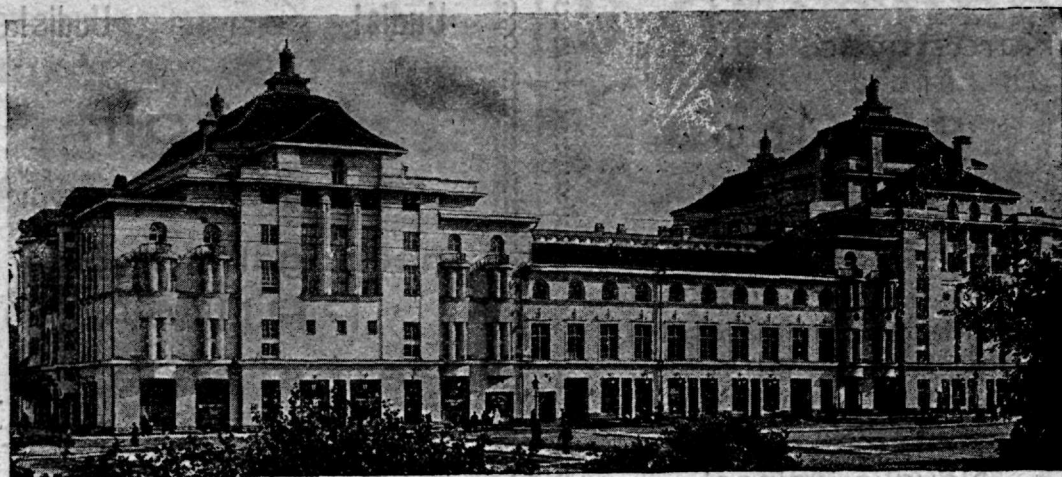
Schokoladi - kompvekke liht- ja
ilukarpides ning tahvlites.

Kondiitritööstuse sissesead on korralda-
tud vastavalt uuema aja nõuetele.

Kõik kaubad valmistatakse värsketest
esimesejärgu tooresainetest. ::

Kõiksugu
seemneid.

Eesti Seemnevilja Ühisus.

Iga Eesti kaitseliitlane ostku oma kaubad ainult „ESTONIA“ teatrimaja järgmistest kauplustest:

N° 1 K. Altosaar
Manufaktuur- ja pudukauplus.
Kõnetraat 6-97.

S. Mihkra

Pudukaup ja pesu.

N° 2

J. Saar

Valmiskleidid.

N° 3 A. Naap & J. Horm
Riide- ja pudukauplus.
Suures valikus daamide ja laste valmisriideid.
Kõnetraat 11-54.

J. Pürn

N° 5

Pesuriie.
Odavam ja parem ostukoht kõigile.
Kõnetraat 21-29.

Riidekauba ladu

N° 6

Kõige soodsam ostukoht.
Engros ja en detail.

N° 8 J. Soonsein & Co.
Kõnetraat 24-39.
Kivinõud, priimused, klaaspurgid.

N° 9 B. Besprosvanny
Riidekaubad.
Kõnetraat 30-95.

Kõige odavam ja täielikum

N° 10 riidekauba ladu
Kõnetraat 9-27.

N° 12 P. Ers
Unioni jalanõud.

N° 13 G. Pisarev
Soome riidekauplus.
Kõnetraat 9-87.

N° 15 A. Kiisa
Suures valikus sukki, sokke,
kindaid ja pudukaupa.
Kõnetraat 26-91.

KAITSE KODU!

EESTI KAITSELIIDU HÄÄLEKANDJA
ILMVB KAKS KORDA KVVS

II AASTAKÄIK

Nr. 12

19. JUUNIL 1926

Väljaandja: Kaitseliidu staap. Vastutav toimetaja: V. Neggo. Tegev toimetaja: J. Jaik

Tellimishind: aastas 600 mrk., poolaastas
300 mrk., veerandaastas 150 mrk., kuus
50 mrk.

Üksiknumber 30 mrk.

Kuulutuste hinnad. 1/4 lehek. 4000 mrk.,
1/2 lehek. 2000 mrk., 1/4 lehek. 1000 mrk. ja
1/8 lehek. 500 mrk. Esimese kaane sisekülj
50%, tagumise kaane väliskülj 100% kallim.

Toimetus Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal teisi-
päeval, kesknädalal, neljapäeval ja reedel kella 2—3 p. l.

Talitus Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kontoris, Tallinn, Pikk tän. 2, telef. 3-11.

Y
Isamaa arm - meelastele hirm.

19 20/12 26

J. Semant
Riigimees

ESIET SVEICINĀTI

mūsu kaimiņu un sabiedrotās Latvijas tautas aizsargu priekšstāvji. Esam priecīgi Jūs apsveikt mūsu .. aizsargu svētkos.

TERVETULOA,

veljeskansan suojeluskunnan rakkaat edustajat. Olemme onnellisia terveh-tiessä Teitä kaitseliitumme juhliille.

WITAJCIE NAM,

przedstawiciele organizacji strzeleckiej zaprzyjaźnionej Polski. Witajcie nam drodzy goście, którzyście zechcieli przybyć w dniu iwista naszej samoobrony.

Kaitseliidu ülem.

Kaitseliidu keskjuhatus.

„Kaitse Kodu!“ toimetus.

Tere tulemast meie vennasrahva Soome, naaberrahva Läti ja sõbraliku Poola kaitseliidu esitajad. Oleme õnnelikud Teid tervitamas meie kaitseliidupäeva pidustustel.

Kaitseliidu ülem.

Kaitseliidu keskjuhatus.

„Kaitse Kodu!“ toimetus.

Kõikidele malevate esitustele, sportlastele ja noorsoolastele, kes meie pidustustele ilmunud, ütleme siinkohal südamlikult

TERE TULEMAST!

Kaitseliidu ülem.

Kaitseliidu keskjuhatus.

„Kaitse Kodu!“ toimetus.

Kaitseliit on isetegevus.

Välisminister Hans Piip.

Demokraatliku riigikorra iseäralduseks on kodanikkude isetegevus kõigil aladel. Kui kuski vanasõna „aita isennast, siis aitab sind ka Jumal“ on õige, siis see on küll õige meil ja mujalgi, sest demokraatlikus iseseisvas riigis peale rahva enese pole ühtki võimu, kelle peale loota katsumispäevil. Seda tuleb pidada silmas. Sarnasel korral kodanikkude isetegevus, olgu see üksikult või, mis veel tähtsam — organiseeritult, peab tegevusse astuma.

Sellest demokraatia selgest põhimõttest meie rahvas on saanud aru juba oma vabaduse algpäevist peale ning, nagu meie vennasrahvaski üle lahe, asunud enese korraldamisele muu seas ka kaitseliidu näol.

Kaitseliidu tegevus on baromeetriks, mis peegeldab meie kodanikkude vabatahtlikku püüet vabaduse ja korra kaitsesse. Selles arusaamises soovin kaitseliidule suurt hoogu ja kordaminekut tema tegevuses.

Kaitseliidu tegevus riigikaitse tegurina avaldub peaaegselt selles, et ta on üksikute kodanikkude huvi õhutajaks, aktiivseks kodukaitseks ning selle vajaduse alaliseks meeletuletajaks; samal ajal aga on ta ka relvade tegeliku tarvitamise õpetajaks nendele kodanikkudele, kes seda kunsti vähem tunnevad ning kes hoiab seda kunsti unustamast neid, kes on te-

gelikult võtnud osa vabadusvõitlusest ja kaitsest juba varem.

Kaitseliidu seltskondlised ülesanded seisavad peaaegselt ühistunde arendamises, mis peab olema eriti tugev võitlusvõimade keskel. Ma ei arva mitte, et see oleks kohane, kui kaitseliit laiendaks oma tegevust ka seltskondlistele kõikidele aladele, mis, võib olla, oleks meile üldiselt tähtis, kuid mille teostamiseks on juba käimas erikorraldused.

Rahvuslikud ülesanded langevad ühelt poolt ühte kaitseliidu riigikaitse ülesannetega, — sellele seltsima peaks veel üldine isamaa-armastuse kasvatamise joon. Üks tugevamatest teguritest uue Euroopa kaardi loomisel oli rahvuslik tunne ning ei ole vähematki kahtlust, et see inimese hinge sügavamas põhjas asetatud emotsioon oma mõjus veel tugevamaks kasvab. Tuletagem vaid meele, missugust osa mängib rahvustunde küsimus vähemusrahvaste juures praegu Euroopas. Kogu meie aja riiklise tarkuse ülesanne on kokkõlastada rahvuslist tunnet tema kahes vaates: 1) rahvus kui raassiline ja kultuuriline side, ja 2) rahvus kui ühte riiklikku organismi kuulumine.

Võime ütelda ilma liialdamata, et Eesti on siin õigel ja kindlal teel; olles kindlustanud vähemusrahvastele nende kultuurilise autonoomia, tõmbame meie kogu Eesti riigis elavad rahvused ühisele rahvuslikule koostööle laiemas ja kõrgemas, s. o. riiklises mõttes. Ja siin on kaitseliidul kui rahvustevahelisel tildorganisatsioonil suur ja tänulik tegevuspõld, mis töö aga tehakse tema otsekoohese töö otstarbekohase korraldamise läbi.

Ja sooviavaldus kaitseliidule? Arvan, et neid minu poolt eriti ei ole vaja. Sest mis puutub kaitseliidu põhimõttesse, siis need on õiged ja terved ning mis puutub korraldusesse, siis näitasid veel hiljutised häired, kui hästi juba praegune organisatsioon töötab.

Lisaksin juure vaid üht: ärgu unustagu, et käsikäes puhttehniliste harjutustega peab käima ka püüet luua rahuldavat ja kindlat tagapinda rahvamassides, selgitades oma riikluse kõrget väärtust ja meie senise arenemise imesuurte edu.

A. Piip.

Riigikogu esimees **August Rei.**

Sõjaminister kindral **Jaan Soots.**

Kaitseliidu keskjuhatus.

Istuvad vasakult paremale: end. riigivanem **K. Päts**, kaitseliidu ülem kolonel **J. Roska**, Tartu maleva pealik kolonel **Unt**. Seisavad major **Maide**, ltn. **Suursõõt** ja kapten **Freiberg**.

Eesti kaitseliit.

Piiskop J. Kukk.

Eesti kaitseliit on raskete aegade sünnitus. Kui Eestit oli ähvardamas hirmus laastamine ja purustamine, sündis ta ilmale, et Eestile võita vabadust ja iseseisvust. Kui 1. detsembril 1924. a. kohutavad mürtsud panid pealinna unest ärkama ja tundus, nagu ähvardaks Eesti lõhkeda, — ei olnud need mürtsud ometi purustavad löögid, vaid sepa vasara hoobid alasile: sepp tagus uut Eesti kaitsemalevat, et terve rahvale suruda kätte sõjariistad vabaduse ja riigi kaitseks. Torm pani keema vere terve Eesti soontes, et elada, kuid mitte surra.

Küll on Eestil peale kaitseliidu teisi riigi kaitsetegureid: Politsei peab tegema kahjutuks rahva ihu sees tekkivad muhud ja paised; sõjavägi peab olema valvajaks piiril, et väljaspoolt vaenulikud võõrad väed ei pääse hävitama riiki. Neid kaitsejõudusid võiksime võrrelda tugelega, mille varal hoitakse püsti puud, mis muidu

ähvardab langeda. Kaitseliitu ei taha mahutada sarnaste tugede raamidesse; teda pole väljaspoolt korraldatud rahva kaitseks, vaid kaitseliidus rahvas astub ise kokku, et seista oma olemasolu ja elu eest. Võrdluseks võiks öelda: kui torm vapustab puud, mille juured terved, ja ta oksigi purustab, siis pole talle tarvis tugesid, vaid loomusunnil ajab ta oma juured kindlamine ja sügavamale maapinda, nagu tahaks ta teda, kelle küljest tahetakse ta lahti kiskuda, veel sügavamini, veel hellamini armastada ja omaks nimetada; temast imeb ta uut jõudu, murtud oksad kasvavad värskemal ilus ja külluses endiste asemele. Niisuguse salapärase elutungi-ga, mis saab nähtavaks tormidega võitlevas puus, võib võrrelda kaitseliidus peituvat rahva omakaitset.

Niisugust kaitset võib korraldada muidugi ainult tervete juurtega puu. Kuna pehkinud juured ise ei jaksa kõrvaldada vastupanu, seal peavad tingimata välised toed teda hoidma püsti. Ka kaitseliidu korraldus pole igäihe rahva asi, vaid tema eelduseks on rahva elujõud ja armastus oma maa ja rahva vastu ja tormid, mis rahvast ähvardavad, teevad ta alles tungivaks vajaduseks. Sellepärast näeme, et vanad rahvad ja riigid ei korralda kaitseliite, vaid noored, revolutsioonist eliu ärganud, need elavad kevadet läbi ja kannavad kevadet oma rinnus. Kevadehõiske on eluhõiske, mis tahab sündida ilmale, tahab elada ja tahab elu anda edasi. Surijal raukrakval ei maksa hakata rajama riiki ja ehitama kodu. Ta mõtleb: Kui kauaks ja kellele? — ajan läbi, kuni haabun. Sellepärast on kaitseliidu korraldamised noorrahvaste asi, kes kannavad hinges elujõudu ja tervist. Tormid sunnivad teda süvenema oma maapinda, oma jõuallikasse, ta ei jää ootama tugesid väljaspoolt. Varju jääb kaitseliidus riigivastane mõtegi. Pealegi seob meid selle pinnaga vendade veri: need, kes riigi radadel võitlesid kui vägilased, langesid kui kangelased, on ühendanud oma verega ka meid ja meie verd selle pinnaga, mis meie tohime nimetada oma Eestiks, ehk olgu siis, kui meie tahame end ütelda lahti nende kangelaste veresugulusest. Muidu aga peab meid veri ja elu Eesti pinnaga ühte siduma tuultes ja tormides.

Kaitseliit on võrsunud rahva hõõgustavast elust ja armastusest isamaa vastu. Sellepärast on loomulik, et kaitseliit peab süvendama just seda oma elupinda selts-

konnas. Eesti ja Eestimaa pole maa, mille peal meie elame. See maa on aegade kestes mitmege teise rahva maa olnud. Eesti ja Eestimaa on see rahvas, mis selle maa peal oma kodu on kindlaks rajanud. Vale oleks öelda: mul pole Eestis maad, mida ma pean kaitsema. Maa on ainult meie kodu, aga mitte Eesti ise ja Eesti elu. Sellepärast ei ole kaitseliidu ülesandeks mitte ainult kaitsta Eestit tormides, vaid Eesti elu tervendamise on tema esimene ja peaülesanne. Et maksab elada, et elu on väärtuslikum kui võitluse vaev, see olgu kaitseliidu kevade laulukohin, mis terve rahvast läbi kostku.

Kaitseliidu rahvuslikuks ülesandeks olgu ühendada kõiki rahvakihtisid Eestis.

Ei ole kuskil, ka Eestis mitte, kõikide elu ühesugune. Ehk meil Eestis on küll vähe põliseid rikkaid. On ju kõik Eesti rahva pojad tulnud orjusest; kas ise ehk isad on pidanud kümne küüne varal teeni-

ma omale ülespidamist. Aga ometi on tekkinud vahed kas varanduse või ilma-vaate poolest. Riigi elus need vahed on kutsunud ellu meil palju erakondi ja ähvardavad rahva elu viia killunemisele. Kaitseliit omalt poolt liidab üheks kõik need mitmesugused ollused, millest on ehitatud Eesti.

Headusi ja puudusi võime õppida üksteise juures hindama ja mõistma. Kaitseliidu näol on ehitatud sild erakondade vahele, et neid ühendada, kellele ühine siht, ühine Eesti armas on. Seda korda saates aitab kaitseliit mõjuvalt kaasa, et anda kihtidesse ja erakonnahuvidesse jagunenud Eestile ühist rahvustunnet ja tuuma. Enne Eesti ja nimelt kõige enne, see oleks suurem isamaaline töö.

Andku üle-eestine kaitseliidu aastapäev tervele Eestile selgesti tunda: Eesti elab, Eesti on ülesehitusetöös ja seisab oma elu eest. Selleks soovib kaitseliidule tema aastapäeval Jumala õnnistust

piiskop J. Kukk.

Kaitseliidupäeva ja Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse omakultuuri püha pidustuste korraldav kesktoimkond. Istuvad (vasakult paremale) kpt. H. Frelberg (kl.), A. Meikop (ÜENÜ), kolonel J. Vende (kl.), R. Saarman (ÜENÜ). Seisavad: M. Lassman (ÜENÜ), J. Jaik (ÜENÜ) ja V. Neggo (kl.).

Meie kaitseliidu riiklikkudest ja rahvuslikkudest ülesannetest.

Kindralstaabi kindral-major N. Reek.

See ei ole mitte juhus, et meie kaitseliit on sündinud mitte harilikkudes rahu-aegsetes oludes, vaid erakordsetel aegadel, mil oli otsustamisel Eesti rahva saatus ja tulevik.

Iga rahvas oma minevikus on elanud üle niisuguseid katsumisajajärke, nagu seda tundis Eesti 1918. ja 1924. aasta lõpul.

Need olid tõesti rasked, kuid ühtlasi ülevad silmapilgud meie lähemas minevikus.

Vaenlane oli ähvardamas rahvast.

Väline hädaoht on olnud ikka selleks vägevaks teguriks, mis oma vapustustega inimesi ja rahvaid virgutab üles harilikust igapäevsusest.

Õnnelik on see rahvas, kes niisugustel silmapilkudel leiab endas jõudu ja julgust selleks, et teha julgeid otsuseid — tuleviku kohta.

Eestil jätkus mõlemal. Rahva terve enesekaitse instinkt hädaohu silmapilgul oli virgunud üles ja selle avalduseks tulebki lugeda meie kaitseliitu.

1918. aastal temale pandi alus, 1924. aasta sündmuste mõjul ta sai oma praeguse organisatsiooni ja kuju.

Kaitseliit on seega meie rahva enese-

kaitse orgaan. Vabade kodanikkude vabatahtlik kokkulepe — liit, et oma kodu kaitsta hädaohu vastu.

Sellelt moraalselt seisukohalt tulebki hinnata kõige pealt kaitseliidu tähtsust meie riigikaitse teostamisel.

Kaitseliit on organisatsioon, mis kehabastab ja kannab rippumatu, iseseisva Eesti vabariigi kaitseideed.

Kaitseliit on organisatsioon, mis seda enesekaitse ideed propageerib ja populariseerib rahva massides. Iga minut, iga tund ta tuletab meele meie kodanikule: ole valvel, ole valmis oma kodu kaitseks!

Sellega kasvatatakse meie kodanik riigikaitse aadete vaimus. Sellega ta karastatakse moraalselt tugevaks ja püsivaks.

Meie aga teame, et ainult tugeva moraaliga võitleja päralt on võit, kui tuleb avalikult astuda välja.

Kaitseliidu ülesandeks on meie kaitsevägele anda niisuguseid võitlejaid — riigikaitsejaid. See ongi tema kõige suurem ja vastutavam kohustus meie riigikaitse alal.

Riigikodanikkude moraalse kasvatuse alustena esimesel kohal püsib rahvuslikkude instinktide kasvatamine ja arendamine.

Kodanikke oma mitmekesiste majanduslikkude ja sotsiaalsete huvidega liita üheks lahutamata tervikuks — Eesti rahvaks!

See on kaitseliidu rahvuslik ülesanne. Kasvatada Eesti riigi kodanikke, välja arendada tema kui isiku kehalisi ja vaimlisi võimeid, kuid selle ainsa lõppeesmärgiga, et ta oma väljarenenud jõu rakendaks vaba Eesti teenistusse.

Et ta tarbekorral oleks valmis ohvriks tooma oma isiklikku heaolu riiklikkude huvide nimel.

Selle rahvusliku kasvatuse alal kaitseliidul tuleb töötada käsikäes meie kooliga ja noorsoo organisatsioonidega. Käesolev kaitseliidu päev, mis pühitsetakse koos ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse rahvuskultuuri pühaga, on parimaks tõendusks, et meie kaitseliit ka neid rahvusliku kasvatuse ülesandeid on võtnud tõsiselt ja sügavalt.

Kindral-leitnant J. Laidoner, vanematekogu esimees.

Ado Anderkop, vanematekogu abiesimees.

Kuid mitte ainult moraalse kasvatuses ülesandeid ei teosta kaitseliit.

Ennast kaitsta peab oskama — ja seda oskust oma liigetele kaitseliit peab ka õpetama. Moderni tulirelva kasutamine mitmesugustel tingimustel lahingus nõuab suuri ja põhjalikke praktilisi oskusi. Nende oskuste kätetoetamine moodustab laialise ala, mida nimetatakse sõjaline kasvatus ja väljaõpe.

Meie kaitseväge kõrval kaitseliit ka sel alal peab töötama suure püsivuse ja hoollega.

Arendada oma liikmeid sõjalistes oskustes ja tegevustes, propageerida ja levitada sõjaasjandust meie rahva laia massides — see on kaitseliidu teine ülesanne meie riigikaitse alal.

Selle ülesande täitmisel kaitseliidul tuleb töötada tihedas ideelises kontaktis meie kaitseväega. Kaitseliidu kaudu noor kodanik veel enne kaitseväge astumist tutvuneb sõjaasjandusega; kaitseliidus temal avaneb võimalus oma väljaõpet jätkata ja süvendada pärast kaitseväge teenistuse lõppu. Sel viisil saavutame pika, tõsise õppetsükli, millega tagatakse põhjalikkus väljaõppe töös, ilma et riigile see oleks majanduslikult koormav.

Sõja korral meie kaitseliidu nooremad liikmed, tänu oma alalisele õppetööle kaitseliidus, on täiesti ette valmistatud selleks, et võtta osa meie riigikaitsest riidei.

Vanem põlv kaitseliitlastest asub tööle meie seljataguse kindlustamise ja

korrashoiu alal. See ülesanne on sama suure tähtsusega kui tegevus rindel. Kõigi aegade sõjad on näidanud, et väerind ilma tugeva ja kindla seljatagusega variseb kokku lühikese aja jooksul.

Ka meil võib rindel suur edu olla, kuid kui seljatagune ei ole kindel, siis see demoraliseerib ka väerinde lühikese aja jooksul. Ümberpöörduvalt: tugev seljatagune võimaldab püsida meie kaitseväel ka siis veel, kui rindel seisukord on ainult enam-vähem rahuldav.

Kindlustada moraalselt meie seljatagust sõja korral, valvata ja tegelikult kaitsta siin asuvaid elulisi punkte ja alasid, vabastades seega meie kaitseväge täiel määral tegevuseks rindel — see on kaitseliidu kolmas suur ülesanne meie riigikaitse alal.

Ka selle ülesande kaitseliit suudab täita ainult siis, kui ta selleks on enda tõsiselt ette valmistanud rahu ajal.

Jääb soovida, et kaitseliit temale usaldatud raskeid ja vastutavaid kohuseid meie riigikaitse ja rahvusliku kasvatuses alal võtaks tõsiselt. Neisse ülesannetes tuleb süveneda ideeliselt ja neid püüda lahendada raugematu püsivusega.

Meie kaitseliidu senist hoogsat arengut silmas pidades, võib kindel olla, et seda suudetakse teha heade tagajärgedega.

Selleks kaitseliidule tema tänase sünnipäeva puhul kõige paremat edu ja õnne kaitseväge kindralstaabi poolt!

N. Reek.

Kaitseliit ja tema ülesanded.

Dr. Leesment.

Terve inimkond on üks lahutamata üksus. Praeguseaja poliitika peab selle vaatekohaga arvestama ja sellekohaselt tegutsema.

Niisugune poliitika ei tähenda aga mitte seda, et meie sellejuures peame jätma oma kodumaa ja oma rahva tagaplaanile. Nii nagu armastus perekonna vastu on sotsiaalse tunde algrakuke, nii on armastus oma isamaa vastu tarvilik eeldus kõikide kultuuriliste ja vaimliste väärtuste hindamisel ja tõstmisel.

See isamaa armastus peab tundma ära, et iga rahvas ja riik on osa ühest tervikust, missugusega tema seisab niihästi kultuuriliselt kui ka majandusliselt teatavas lahutamata vahekorras. See äratundmine paneb peale osale teatavad kohustused terviku vastu, kuid tervik peab vastuvaidlemata omaks tunnistama nõudmise, et osal õigus ja kohus on omapäraselt oma lähemaid ülesandeid ja püüdmisi täita, nii nagu tema arenemiskäik ja geograafiline seisukoht seda temale ette kirjutavad. Kaks väärtust, isamaaarmastus

ja armastus inimkonna vastu tulevad siin kooskõlla viia.

Kunagi ei tohi aga katsed teha teostada seda inimkonna kõrgemat eesmärki, ümber et isamaa-armastus 'oleks tervest rahvast katkestamata sidemetega läbi tunginud ja läbi imbunud. Niisugune katse ei võiks häid tagajärgi anda.

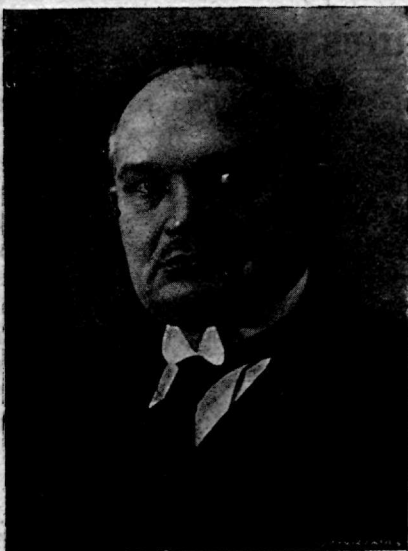
Iga tõsine rahvapoeg, tema täieväärne tutar, peab tundma, et tema kõrgemad kohustused seisavad tema rahva onnes ja heas käekäigus; tema peab teadma, et tema kohus on kõige jõuga kaasa aidata, et tema rahva arenemiskäik takistamatult võiks oma rada sammuda ja edeneda ja et tema kõigiti peab püüdma kõrvaldada takistusi, mis seda omapäraselt arenemiskäiku segavad, tulgu need takistused seest- või väljastpoolt.

Lõpusihiks olgu, et ei oleks rahvaid ja riike — käsuandjaid ja rahvaid — käsutäitjaid, vaid et õigus kord ilmas maksma hakkaks.

Veel on inimkond sellest ideaalist kaugel, ainult esimesed sammud on astutud sel teel, nagu rahvasteliidu loomine, rahvusvaheline punane rist jne. Raskusi on veel palju ära võita, kuid meie peame püüdma sinna poole. Lõpusiht on ühtlane, kuid selle saavutamisel käigu iga rahvas ise oma, temale kõige soodsamat, rada, sest mis lõuna-aafrikalasele hea, ei pruugi meile põhjamaalastele kohane olla.

Igas riigis on olemas organisatsioonid, kelle otsekoheks ülesandeks on ära hoida neid takistusi, et omapäraselt arenemiskäigus ei tuleks vapustusi. Kuid kas tohib üks rahvas jääda lootma üksi nende riiklikkude organisatsioonide peale? Kaugeltki mitte, iseäranis väikesed rahvad mitte, kelle kaitsejõud iseenesest juba väike. Siin peab igaüks riigikodanik olema alati valmis nende takistuste ärahoidmiseks ja eemaldamiseks tarbekorral välja astuma.

See kohustustunne peab olema sisse kasvatatud temale juba maastmadalast. Ta peab teadma ja tundma, et tema peal kohustus lasub kaitsta oma riiki ja rahvast, oma perekonda ja iseennast niihästi sisemiste kui ka väliste vaenlaste vastu. Ainult siis täidab tema oma kohust riigi ja rahva vastu õieti, kui tema juures see äratundmine on tunginud lihasse ja luusse.

K. Päts,
kaitseliidu vanematekogu liige.

Üks niisugustest kaitseabinõudest on seltskondlik omakaitse ehk kaitseliit.

Kaitseliidu ülesandeks on olla abiks riiklikule kaitseparaadile tema vastutusrikkas töös. Mitte selles ei seisa kaitseliidu peaülesanne, et näit. sõja korral ilmuda lahinguväljale kui tervik, et tehniliselt hästi välja õpetatud ja aastate kaupa ettevalmistatud vaenlase kaitseväge lahingusse astuda — seda peaks tegema tema ainult häda korral oma kaitsevägele appi tõtates, muidu peaks tema peaülesandeks ikkagi jääma hoida ära sisemisi korratusi ja takistada rahvuslike väärtuste hävitamist ja eraomanduse rüüstamist, seega võimalust andes kaitsevägele täielikult oma jõudu pühendada frondile.

Edasi oleks kaitseliidu ülesandeks väikestes rühmitustes vaenlase edasilükkumist takistada seega, et tema sidepidamist vaenlase frondi ja seljataguse vahel takistaks, moonavoorid kinni peaks, taganemise teed võimatuks teeks jne., ühe sõnaga võimalikult palju vaenlase väge frondilt ära katsuks tõmmata ja seljataga kinni pidada. Ühes sellega annaks kaitseliit oma kaitsevägele võimaluse kõikide kasutatavate jõududega frondil tegutseda. Nii on siis suur vahe kaitseväge ja kaitseliidu ülesannete ja tegevuse vahel. On see nii, siis võib ka nende sisemine struktuur, nende koosseis ja õppus teine olla.

Ka väliselt ei pruugiks nemad liig sarnaseks saada mundri ja alluvuse suhtes, vaid peaksid kaitseliidule jääma tema

Siseminister Einbund,
kaitseliidu vanematekogu liige.

seltskondliku organisatsiooni ilme, kes on võtnud oma peale vabatahtlikult ja oma sisemise kohusetunde sunnil teatavate riiklike ülesannete täitmise. Tahetakse aga siiski mundrit, siis olgu ta paraadidel ja rahvuslike pidude päevil. Töö juures peaks küllalt olema mõnest väikesest välisest märgist üksteise äratundmiseks. See teeks ka kaitseliidu ülespidamise odavamaks, mis meie oludes väga tähtis tegur.

Kaitseliit seisku rahvale lähedal, ärgu eraldagu teda rahvast läikiv munder, mis kergesti komistuskiviks võiks saada lähema kontakti pidamiseks rahvaga. Teame meie ju, et mitmepool ikkagi veel valitseb vaade, nagu oleks mundrikandja mõnesuguse iseäralise klassi või kasti esitaja, kellel mitmesugustel põhjustel võimalus puudub astuda rahvaga igal ajal lähemasse läbikäimisesse. Kaitseliitlane peab aga olema rahva usalduse osaline, ta peab aga ka ühtlasi rahva julgustaja ja rahustaja olema rasketel aegadel.

On kaitseliit enesele rahva silmis niisuguse seisukoha omandanud, siis ei ole tal karta äraandmist. Ta ei pruugi alati olla hirmul, et tema omastele maksetakse kätte vaenlase poolt, kui tema kuuluvus kaitseliitu igäühel teada on, kartus ja hirm, mis osalt põhjendatud on ja mis nii mõndagi muidu väga tublit isamaa poega võiks sundida otsustavatel silmapilkudel talitama teisiti, kui tema süda teda muidu käseks teha.

Dr. Leesment.

Kolonel ltn. Unt,
kaitseliidu vanematekogu liige.

Ernst Saar,
kaitseliidu vanematekogu liige.

Kaitseliit rahvamajanduse edendamise tegurina.

J. Puhk.

Kaubandus-tööstuskoja esimees.

Rääkida meil Eestis kaitseliidu teenetest oleks üleliigne: kellel ei oleks küll meeles, kuidas 1918. aasta lõpul, kui okupatsiooniväed maalt lahkusid, kaitseliit agaralt asus korra kaitsmisele, ilma et oleks oodanud selleks sundusi või käskusi. Või kellel ei oleks veel elavalt meeles, millist osa etendas kaitseliit hiljem üldises vabadusvõitluses! Eriti peaksid tallinlased veel elavalt mäletama 14. jaanuari 1919. a., s. o. päeva, mil esimene Tallinna kaitsepataljon asus sõjateele, et kaitsevähedega kõrvuti Lõuna-Eestit vaenlase vallutamisest vabastada.

Meie vabadusvõitluse ajalooaamatus on kaitseliit enesele oma paremate liigete verega kirjutanud väärilise lehekülje.

Ükski koda, linn, maa või riik ei või siis julge olla, kui tal puuduvad valvsad vahid. Meie ei või kunagi teada, millal meid hädaoht varitsemas. Seda nägime 1. detsembril 1924. a. Oldi arvamisel, et kõik on korras ning varajasel hommiku-

tunnil ruttasid kodanikud oma harilikule kohusetäitmisele. Kuid seal varitses nii mitmeid vaenlase mõrtsukalik kuul, ja kui meie kodukaitse oleks olnud hooletu, oleksid 1. detsembri järeldused võinud saada Eestile saatuslikuks.

Varitsev hädaoht sunnib meid valvel olema. Kui kodanikud ise on alati valmis oma kodu kaitsmiseks, siis võime loota, et vaenlane ei julge meie rahu rikkuda. Meie Eesti on selleks liig väike, et ta suudaks pidada alalist suurt kaitseväge. Sellepärast on otstarbekohane ja täiesti loomulik, et kõik ausad kodanikud, kellele Eesti riikline iseseisvus kallis, ka ise vabatahtlikult kodukaitsmisest osa võtavad. Ja seda teevad nad kaitseliidu näol.

Vana rahva tarkus ütleb: rahu kosutab, vaen kaotab! Meile on rahu tarvis. Suur ilmasõda ja sellele järgnenud vabadusvõitlus lõi Eesti rahvamajandusele suuri ja raskeid haavu. Töötavate käte puudusel jäi osa põlde sööti, sõda võttis

Ins. Orav,
kaitseliidu vanematekogu liige.

Ltn. Suursõõt, k-liidu vane-
matekogu liige ja Harjumaa
maleva pealik.

hobuseid ja kariloomi. Töösutised, ma-
haarvatud need, mis riigikaitse otstarbel
töötasid, jäid seisu, kauplused sulesid
oma ukсед kaupade puudusel. See oli
meie rahvale raske katseaeg, millist keegi
ei igatsé tagasi. Selle raske aja haavad
veel praegugi ei ole päriselt kinni kasva-
nud. Nende haavade armid jäävad nähta-
vaks aga kauaks ajaks.

Seda kõrgemalt peame hindama rahu
ja julgeolekut. Meie rahvamajandus on
viimasel ajal suuri edusamme teinud, ja
see ei või teisiti ollagi, sest ei või pü-
sida iseseisev riik ilma kind-
la ja iseseisva majanduseta.
Riigi- ja rahvamajandus on riigi iseseis-
vuse alus. Majandust edendada ja tõsta
ei saa aga üksnes töö ja ettevõtlikkusega,
vaid sealjuures on vaja, et valitseks ra-
huline olukord, mis võimaldab loovat
tööd. Sõja- ja vaenumõllus on võimatu mi-
dagi üles ehitada. Korralagedused kisu-
vad maha ja hävitavad seda, mida koda-
nikud on püstitanud oma vaeva ja hoo-
lega.

Sellepärast ei ole kaitseliit mitte väike
tegur just meie majanduse edenemise ja
arenemise käigus. Kaitseliit kaitseb meie
kodust julgeolekut ja ühes sellega ka

meie välist rahu. Ainult rahulikul ajal
on kodanikkudel võimalus kõike oma jõudu
ja oskust majanduse tõstmiseks tööle ra-
kendada. Kodukaitse võimaldab meie
põllumehel parandada põlde ja kultivee-
rida soid, kodukaitse võimaldab kaup-
mehel arendada oma äritegevust, ta või-
maldab meie tööstuse tõusu, meie laeva-
liinide laienemist vabades vetes. Meie
kaitseliit on vahipost, mille poole on pöör-
dud kodanikkude pilgud nii päeval kui
öö. Ja kui seal kõik korras, siis võime
rahuga jätkata oma igapäevast tööd.

Eesti kaupmeeskond ja töösturid on
kaitseliidu suurest tähtsusest algusest
peale aru saanud. Nad on kaitseliidu or-
ganiseerimisest võtnud elavalt osa, pal-
jud neist on kaitseliitlastena teinud kaasa
vabadussõja, mõnigi neist on kaitseliitla-
sena jätnud elu lahinguväljale. Ja praegu
näeme kaitseliitlaste ridades terve rea
kaupmehi ja tööstureid. See on tunnu-
seks, et on loodud tugev side kaitseliidu
ja meie majandust kandvama kihi vahel.
Nende ridade kirjutaja on kindel, et see
side ei katke kunagi, et kodukaitsemise
instinkt kunagi ei rauge, vaid et usk
Eesti rahva elujõusse ja riiklisse iseseis-
vusse aina kasvab ja kõveneb.

Lagunenud puuristid.

Ligikaudu kolmesaja-aastase riikliku äraripuvuse järele Austriast haaras Ungari 1848. a. sõjariistad sel põhjusel, et Austria tahtis riisuda Ungarilt selle põhiseadusliku riigikorralduse, mis talle oli pidulikult kinnitatud mõlemate maade ühise valitseja, Austria keisri poolt. Seda sõda, mis kestis kaks aastat, kutsutakse Ungari vabadussõjaks. Alguses kannatasid ungarlased kaotusi, kuid oma jõude korraldades andsid nad nii mõnegi suure ja võidurikka lahingu, ja oleksid kahtlemata võitnud sõja, kui mitte Austria pealekäimisel Venemaa poleks läkitanud Ungarit rahustama oma sajatuhandelisi väehulki. Kahe liitunud suurriigi vastu ei jätkunud ungarlaste jõudusid ja nii lõppes sõda Ungari kaotusega.

Hiljem sai Ungari oma õigused tagasi, pääsesedes täiesti üheväärilisele astmele Austria-Ungari ühendatud riigis. Maailmasõja lõpu järele sai maa koguni iseseisvaks.

Ungari vabadussõja kroonikad jutustavad lugematuid hiilgavaist kangelastegudest. Neid on jäädvustanud kuulus Ungari kirjanik Viktor Rákosi raamatus Korhadt Fakeresztek — Lagunenud puuristid. Siin tutvustame selle raamatu ühe parema jutustusega „Sztrecsnó“ — punased õied —, mis annab pildi kaunist Ungari loodusest, ühtlasi kujutab ungarlaste palavat isamaa-armastust ning tahet ohverdada kõik, kui isamaa on hädas.

I.

Rändasin Karpaatidel. Olin tõusnud üles kõrgetele mäeseljandikkudele ja polnud näinud juba päevade kaupa ühtki inimeste eluaset.

Ja ühel päeval jõudsin mäetipule, mille üle käis sügav tee, ja minu teejuht, vana Szepes'i kodanik Kristian Zimmer, lausus näidates käega alla orgu:

— Vaadake, lugupeetud härra, seal on Poola. Seisame praegu Ungari rajal.

Kaua eksles mu pilk kaugustes, lõpuks ta väsis ja pööris tagasi lähedusse. Siis märkasin hämmastusega, et paigal, kus me seisime, kasvas lausa igal pool ainult punaseid õisi.

— Vaadake ometi, vanake, ealeski pole ma veel näinud midagi sellesarnast. Siin mäel näivad kasvavat ju ainult punased õied.

— See on kindel, et siin ei ole ainust valget, sinist ega kollast õielibletki.

— Ja teie ei imesta sugugi?

— Ei.

— Teie teadsite seda siis juba varem?

— Teadsin. Ja kas pole teiegi kunagi kuulnud lugu Sztrecsnó punastest lilledest?

— Ei. Kas on siis neist mingisugune lugu?

— On.

Vanake piiras oma pika reisikepiga maa peale mõningad jooned, siis, nagu jutustades iseenesele, jatkas:

— Teie, härrad, kes asute suurtes kivi-majades üksteise peal, teie ei tunne maad. Teie arvate, et tal pole oma järjestust. Olgu, kuidas on. Maa teab, mis ta teeb. Meie külas on surnuaed jaotatud kahte ossa. Teise ossa maetakse ainult lapsed... Seal kasvab ja õitseb kevadeti ainult valgeid õisi. Nii kaunis on siis surnuaial, ta on siis nagu puhta lumega kaetud... Ja kogu suve püsib see samasugusena. Näib, nagu sajak sinna alati lund. Ja talvelgi on ta nagu täis valgeid õisi. Puhtad, süütud hinged uinuvad seal igavesti valgete mähispalakate all. Kui mina olin veel väike laps, kasvas Sztrecsnó tipulgi mitmevärvilisi õisi, kuid nüüd võib siin õitseda ainult punaseid, sest palju verd on valatud sellele mäekaljule!

— Jutustage, jutustage!

Ma asetusin tema ette, mu pilk kiindus temasse ja ta jatkas pikaldase, katkelise häälega oma jutustust.

II.

Sztrecsnó mäetippu kaitses kapten János Szeredai seitsmekümnekahe honvédiga ja paarisaja halvasti varustatud rahvuskaardiväelasega*).

Kaks ratsameest oli neil abiks kaasas; Szeredai läkitas nad alla Poola orgudesse, et nad otsekohe teateid tooksid, kui sealt poolt läheneb miski hädas.

Siis oodati juba venelaste sissetungimist maale.

Ühel hommikul tulid need kaks ratsameest tuhatnelja kihutades ja teadustasid Szeredaile, et määratu suur Vene vägi oli valgunud orgudesse ja oli hakanud pikkamisi mägedele üles tulema. Läbi hommikuudu tungis kauge sarvepuhumine ja tugev müra üles mäetippu.

Juba tulevad.

Szeredai kogus rahvuskaardiväelased enda ümber ja kõneles neile nii:

— Head sõbrad, seda käsin teile, minge oma kodudesse, taguge oma vikatid jälle kõveraks, pange kirved käest, peitke püssid. Teil on naised, lapsed, ma ei või teid siin enam pidada. Pöörge ümber! Marss!

Rahvuskaardiväelased läksid. Kapten jättis ainult ühe vana talumehe enda juure.

*) Rahvuskaardiväelasteks nimetati isamaa kaitseks relvastunud isamaalasi.

Siis laskis ta puhuda hädasarve ja kõneles oma väerindami ees:

— Pojad! Meid on siin seitsekümmendkolm meest ja sealt alt udust läheneb meile sajatuhandeline vaenlane. Kuid meil tuleb asuda selle sõjaväe vastu, et selle pealikud oma ülbele keisrile teadustada ei saaks, et nad ilma ainsamagi mõõgalöögita üle ungarlaste raja on pääsnud. Meie peame neile vastu panema . . . meie peame näitama, et nad ainult sel moel võivad pääseda meie isamaa pinnale, kui tapavad meid kõiki. Nähku nad, et neil tuleb tegemist teha siinpool neid mägesid niisuguse rahvaga, kes oskab surra vabaduse eest.

. . . See väike salgake noori sõdureid, kulunud riietes, vastas oma pealikule tulise pilguga.

— Pojad! Meie isamaa on hukas. Niisuguse ülivõimuga tullakse meile peale, et meie peame hävinema.

Alati rõõmus Balázs Farkas, tõmmunahaline üliõpilane Sarospatak'ist, lõi kannatamatult püssipäruga vastu maad ja hüüdis:

— Härra kapten, ärge ilustage. Pojad! Kas elame ilma isamaata või suureme isamaa eest?

— Sureme isamaa eest, — hüüdis väike sõjasalk.

— Pojad! — jatkas kapten liigutatult, — kuigi teie olete juba vanad sõdurid, olete te siiski ainult noorukesed. Kogu elu on teil veel ees . . . kes tahab minna, sellel lasen ma otsekohe minna. . . Enamusel teist on veel vana ema, isa kodus, mõnel mõrsja, õed. Kes tahab, võib minna. Kedagi ei süüdistata argtuses; olete ju sõjas, lahingutes kõik endid näidanud kangelastena.

Keegi ei liigahtanud.

— Pojad! — lausus Szeredai, — ütlege siis igaveseks jää hüvasti! oma kallimatele. Selle vana talupoja jätsin veel siia, et ta viiks teie kirjad.

Ja seitsmeteistkümnepäev kuni kaheksateistkümnepäevaste üliõpilased istusid maha ja kirjutasid ranitsatele asetatud paberile oma viimased kirjad. See tõmmunahaline noormees kirjutas kiiresti Sarospatak'i kollegio aadressil, et nüüd valmistub suurema isamaa eest Juhana Szeredai ühes seitsmekümnekahe sõjakaaslasega. Selle järele kirjutas ta sinna üles igaihe nimed, pani kuupäeva ja sules kirja. Kuid veel jäi talle aega kirjutada viis kuni kuus muudki kirja teiste harjumatu talupoegade-honvédide eest ja kirjutas ta nii kaudu, et ärgu armsad vanemad kurvastagu, sest oma isamaa pärast mina langesin,

kuid ärgu unustagu ka, et olin sõnakuulelik, hea poeg, ja palugu minu eest.

Kuid Szeredai tõusis mäe tipule ja silmitses pikksilmaga orgusid . . . Nüüd hajusid sealt viimased udupilved . . . Hele päike kuldaskogu oru ja — seal all seisis säravalt relvustuhandeid ja tuhandeid sõjamehi.

Honvédide hädasarv pani nad seisatama ja nad valmistusid tormijooksule.

— Kas olete valmis?

— Oleme.

— Márton!

Vana talumees, kes alatasa kuivatas pisaraid, astus ette. Sõdurid panid oma kirjad tema suure nahkpauna.

— Noh nüüd, Márton, ruttu minema, üks-kaks, et nad teid ei tallaks oma jalgade alla.

— Kas ei võiks minagi jääda siia, härra kapten? — küsis ta tasasel häälel.

— Ei — vastas Szeredai lühidalt, tõmbas ta kõrvale ja andis talle kokkuseotud juuksesalga, uuri, sõrmuse ja kirja, — need vii minu naisele. Minema nüüd, kärmesti!

Vanake läks, pea kumaras, mäest alla ja kadus metsa.

— Nüüd valvele! Nad liiguvad! — hüüdis valvur tipult.

Igauks haaras oma truu püssi ja vaatas selle hoolega läbi. Siis tuli järg padrunitaskule: kui mitmele vaenlasele pidi siin varitsema surmaläkitaja kuul? Sel ajal kui mäetippu asetatud trummilööjad ja sarvepuhujad kõigest väest honvédide asukohast müraga ebaõiget märku pidid andma, asus väike salgake vargsi sellele sügavteele, mis viis Poola raja poole ja mille suu oli ummistatud kividega ja suurte puupakkudega.

Äkki mürisid alamal asuvailt kungastelt venelaste murrud ja trummilööjad. Sztrecznó tipul. Alarm vaikis. Mõlemad trummilööjad saabusid peaaegu veeredes alla sõjasalga juure.

— Aga sarvepuhujad? — küsis Szeredai.

— Surnud — vastas üks trummilööjaist, näidates püssiga ülespoole.

Vaadati sinnapoole. Teist sarvepuhujat oli tabanud surmav pommikild jooksupaalt ja ta oli langenud pea ees, nii et pea jäi tee ääre rippuma, vaadates alla oma surmakaaslaste peale. Surm oli muutnud tema näoilme, avatud suust tilkus verd, silmad vahtisid pärani honvédide poole, just nagu küsides, usaldavad nemadki surra samuti nagu tema.

Sõdurid vaatasid kahvatades tüksteisele otsa.

— Valvele kõik! — hüüdis Sarospatak'i üliõpilane, kes oli roomanud üles tee servale, — jalavägi tuleb teed mööda.

Igaüks asus oma kohale takistuste taha.

Ja pommide lõhkedes üleval mäetipul

— Venelased taganevad joostes, elagu ungarlased! Ohvitserid sunnivad neid peatuma, korraldavad neid. Nad toovad ühes suurtükke, ka muud suurtükid on juhitud siia. Olge valvel... Neetud koerad...

Noor üliõpilane veeres verisena nende keskele.

Kaitseliidupäeva ja Ülemaalise Eesti Noorsoo Ühenduse omakultuuri püha pidustuste korraldajad keskoimkond ja alatoimkondade esitajad. Istuvad vasakult paremale: kpt. H. Freiberg, A. Meikop, kol. J. Vende, H. Markus, hr. Terras, ltn. Suursõõt. Seisavad: (vasakult paremale, keskmine rida) E. Lustig, Ed. Jürisson, O. Pärner, R. Saarman, V. Neggo, R. Mõistlik, E. Kaljot, E. Eier. Viimane rida (vasakult paremale) M. Lassman, R. Inland, hr. Lind, J. Jaik ja hr. Both.

kuuldus nende ees kärisevaid hurraa-hüüdeid ja äkki nähti sadandeid hallikuuelisi sõdureid ründamas nende poole üles.

Avage tuli! — hüüdis Szeredai.

Kogupaugu järele kattis neid paks suitsupilv.

— Laadige, laske uuesti! — kamandas Szeredai.

Uus püssipragin. Hurraahüüded kustusid. Kuid suurtükide mürin ja pommide undamine kestsid edasi.

Sarospatak'i üliõpilane lamas juba üleval rinnakul kõhuli ja hüüdis sealt alla kaaslastele:

— Minu püss! — nõudis ta korisedes. — Kartetshikild sattus vasakusse käsivarde, aga selle tasun ma neile tagasi... Andke mu püss...

Szeredai vaatas ta üle. Tema vasak õla oli läbi lastud. Ta viidi kõrvale.

Üliõpilane jätkas korisedes:

— nad tulevad... Ärge hoolige minust... minu püss... andke vett...

Trummilööja andis talle juua ja pesi ta näo.

— Valvele! — hüüdis kaitsetõketelt valvur.

Honvédialk laskis kaks kogupauku. Äkki kaitsetökked pragisesid, peaaegu varisedes kildudeks, samal ajal kaks pommi lendasid raksudes üle nende peade. Venelased olid asetanud suurtükid nende vastu ja pomme heitvad mortiiiridki olid suunatud kaitsetökete poole.

Paks suits kattis kitsastee. Szeredai tunnistas end pealaest jalatallani. Ta ei olnud haavatud. Tema ees aga terve salk mehi heitles juba oigades surmaga. Kapten roomas kõrgemale, et paremini näha. Läbi harveneva suitsu nägi ta, et venelased ei kavatse enam uut tormijooksu, vaid la-sevad lõhkevaid kuule kaitsetökettesse... Vastaspoolsed metsaservad kubisesid hallidest sõduritest. Nad tahtsid neid sisse piirata.

— Kes veel elab, ronigu üles kõrgustikule! — hüüdis Szeredai alla, — sest nad lämmatavad meid sinna tee. Siia poole, pojad!

Umbes kolmkümmend pooluimast, püsirohusuitsust mustaks tõmbunud olevust algas nüüd ronimist ülespoole. Viimastena lohistasid mõlemad trummilööjad Sarospatak'i üliõpilased, kes palavikust põlevail silmil palus kord püssi, kord vett.

Vaevalt olid nad jätnud kitsastee, kui venelaste pommid süütasid kaitsetökete purukslastud palgirisu põlema... ja läbi tule, pommeide lõhkemise ja suurtükide mürina surmapõlgav salgake kuulis õudusega sinna allajäänute, raskesti haavatud honvédide tusklevaid hädaldusi, mis pikkamisi raugesid. Need olid jäänud tulele ohvriks!

Mäetipul seisatasid surmaga heitlejad selg-seljasse toetades.

Äkki kajab ümberringi metsadest Vene keisrihümn, pasunapuhujad puhuvad, ohvitserid karjuvad kõrgustiku all, metsa rinnakutest ilmuvad igalt poolt bajoneti-metsad.

Vägev hurraahüüd läbib õhu ja bajonetimets liigub kiiresti ülespoole.

Nad olid vaevalt kolmekümne sammu peal.

Siis ratsutab väehulgast välja kuldkübaraline, hiilgavas mundris kindral ja möögaga märku andes hüüab teraval häälel:

Stoi!

Vägi peatus.

Ohvitserid lähenevad kindralile. See osutab seda pihutäit ungarlasi. Üks ohvitseridest ratsutab sinna.

— Rendez-vous! (Andke alla!)

— Sihtida, lasta! — vastab Szeredai.

Ungarlaste kogupaugule järgneb igalt poolt kõrvulukustav püssipragin ja püssirohu hajudes ei seisa enam keegi mäetipul. Venelased lähenevad pikkamisi.

Kindral läheb surnukehade juure.

— Kõik surnud? — küsib ta adjutan-dilt.

Üks elab, kuid selle vasak õla on puruks lastud. Kuid seegi on meelemärkuseta.

— Kutsu arst ja käige temaga ümber, nagu oleks ta meie oma väest.

— Härra kindral, kas peab puhuma või-duhümni?

Ärge laske puhuda midagi, — lausus hiilgavas mundris pealik mõtetesse vaju-nult — võit on nende hääletute surnute pä-ralt. Kuid kamandage Tilsiti rügemendist kakssada meest neid vääriliselt matma.

Kindral andis märgi ja Vene väed hakkasid marssima Ungarisse.

III.

Vene laatsaretis Eperjes'is laskis üks haavatuist paluda enda juure vaimuliku ja linnapea. Haavatu oli Balázs Farkas, Sarospataki üliõpilane ja honvéd, kelle vene-lased olid toonud kaasa ja hoidnud hästi.

— Kas olete kuulnud midagi Sztercsnó lahingust? — küsis Farkas.

— Oleme. Juba koju lastud rahvus-kaardiväelased jutustavad, et kapten Szeredai jäi sinna seitsmekümnekahe honvé-diga. Siis rääkis sellest veel keegi Mártoni nimeline talumees, kes tõi kirjad. Kuid kõige enam on jutustanud Vene ohvitserid.

— Tahaksin seda teada saada. Kas jäi keegi minu surmaseltsilistest ellu?

— Ei. Tilsiti rügemendi ohvitserid lu-gesid seitsekümmendkaks surnud.

— Mina olen siis ainus, kes jäi ellu?

— Just nii.

— Hea. Nüüd palun auväärilist pasto-rit ja härra linnapead kuulata ja meeles pidada, kuidas Juhana Szeredai ja tema seitsekümmendkaks kaaslast töötasid sur-ra ja kuidas nad pidasid oma lubaduse.

Ja need kaks auväärilist meest kuulasid pisarsilmil, õudusega kahvatu üliõpilase jampsivat jutustust Sztercsnó tapelusest.

Õhtul kutsuti nad jälle haavatu juure. Ta oli suremas. Ta oli käristanud lahti haavasedemed. Ta oli verest tühjaks joos-nud, tema purustatud õlga põletas pala-vik. Katkelisel häälel kõneles ta:

— Ma olen annud töötuse. Ma pean

järgnema seltsimeestele. Nad ootavad.
Ma oleksin argpüks. E—ei või jääda
ük—si—i. Jumal!...
Ta suri.

*

Sellest ajast peale kasvab Sztrecsnó ti-
pul ainult punaseid õisi. Helde Jumal, kui
kõik seesugused jutustused peetaks mee-
les, kasvaks sellel maal siin ainult punaseid
õisi.

Kaitseliidu ülem kolonel
J. Roska.

Kaitseliidu ülema käsukiri kaitseliidu päeva puhul.

20. juunil 1926.

Meie kaitseliit pühitseb täna oma esimest üldist aastapäeva. Pika, raske seesmise organiseerimistöo järele on see päev meie kodukaitseks koondunud rahva-poegadele selleks silmapilguks, kus üheskoos rõõmsalt saame vaadata tagasi tehtud tööle. See on päevaks, kus meie kõvendame oma suurt ühistunnet, kus meie senis-
test saavutustest tiivustatuina võtame uut hoogu edaspidiseks tööks.

Peetagu alati meeles, et meil on veel väga palju teha. Meie kaitseliit peab arenema oma mõtte kõrgusele. Ja kaitseliidu mõte on, et Eesti rahva ajaloolistel kannatustel olgu kord lõpp! Tuletatagu meele, missuguseid äraarvamata raskeid kannatusi on langenud osaks eestlastele nende eneste maal, missuguseid valusaid rõhumisi on kannatanud meie haudavarisenud esivanemate põlved ja oleme ka ise kannatanud võõra rahva pahatahtliku meelevalda all olles. Kui meie rahvas on raskeil päevil valusaid kannatusi kannud, siis on nad neid kannud lootusega, et temalegi kord peab tõusma koit. See mõte, see lootus on meie rahvast hoidnud murdumast, see usk on olnud see imetegev jõud, tänu millele meie rahvas praegu maitseb oma rahvuslikku vabadust.

Peetagu meeles, et meie oleme algaja rahvas. Peetagu meeles, et meil alles paari aastakümne eest ei olnud veel midagi, mida oleksime võinud nimetada rahvuslikuks jõuks või saavutuseks. See, mis meil nüüd on, see on võidetud meie rahva noorusliku tahtega. Rasketes oludes on saadetud korda suur ülesehitav töö. Rasketes oludes, kuid meie sugupõlve ennastohverdava kangelaslikkusega võitsime verises sõjas oma isamaale vabaduse. Sõjalise jõuga sai vabaks meie kodumaa, ja ilma sõjalise jõuta ei saa ta vabaks jääda.

Eesti rahval pole teist palavamast igatsust, kui et võida rahu arendada oma majanduslikku ja rahvuslikku kultuuri. Meie ei saa seda lubada, et kunagi mõni teine rahvas tuleks lõhkuma seda, mis meie inimpõlved armastusega on üles ehitanud. Meie peame ennast kaitsma. Ainult siis võime maitsta kestvat rahu, kui meie oma kaitse-

Järi Jaakson,
kaitseliidu vanematekogu liige.

Jaan Tõnisson,
kaitseliidu vanematekogu liige.

jõud oleme arendanud nii kõrgele, et meie vaenlastel lootuski kaob meie allaheitmiseks. Meie peame looma enesest jõu, mis tagab meie rahvale ja maale igavese rahu õnnistuse.

Meie peame teadma, et kõige teravamalt jälgivad meid meie vaenlased. Nad ei jäta kasutamata ühtki meie hooletut silmapilku, nagu meile näitasid seda 1. detsembri sündmused. Nüüd, kus meie kaitseliit on koondanud enese ümber meie paremad pojad, on sarnased võimuhaaramise katsed saanud võimatuks. Kuid ärgu arvatagu, et kaitseliidust tema praeguses koosseisus jatkuks küllalt meie rahu kindlustamiseks. Teadku kõik, et mida suurem ja tugevam on kaitseliit, seda kindlam on rahu. Sellepärast — koondagem kõik kaitseliidu ümber — sellega kindlustame rahu.

Kaitseliit ongi meie rahva enesekaitse üksmeelne koondis. Kaitseliidus näeb rahvas rahu ja julgeoleku kindlat panti. Sellepärast kogu rahvas elab täna rõõmsalt kaasa kaitseliidupäeva pidustustele. Selletõttu need pidustused jäävad meie igasuviseks suureks üldiseks rahvuslikuks pidupäevaks. Kuid sihtlasi peab neil pidustusil selguma kõikidele kodanikkudele kaitseliidu suur aade, et igaüks tunneks end kohustatuna tõmata kaasa kaitseliidu tähtsas töös.

Iga inimene tahab olla õnnelik. Kuid ei ole võimalik üksiku ausa rahvapoja õnn, kui tema rahvas on õnnetu, ei saa olla õnnelik ükski rahvas ilma vaba kodumaata ja ilma armastuseta selle vastu.

Meie kaitseliit teeb oma arenemises suuri edusamme. Tahan loota, et üleriikline kaitseliidupäev sellele edenemisele veel uut hoogu juure lisab. Selles mõttes tervitan kõiki kaitseliitlasi tänase suure pidupäeva puhul ja soovin nendele pidustuste kordaminekuks ja edaspidiseks tööks kodukaitse alal palju, palju õnne.

Elagu vaba Eesti!

Kolonel J. Roska,
kaitseliidu ülem.

Väikesed asjad suurtel aegadel.

Kaitseliitlase mälestused. A. P—r.

Käesolevaid mälestusi kirja pannes pean tähendam, et nad on liig aktuaalsed, mispärast olen sunnitud mõndagi jätma vahele, sest tuleb ette seiku, mida veel vara avaldada. Sündmused siin on küll enam-vähem kohalise tähtsusega, kuid siiski on nad sündmused, mida nii paljud on juba unustanud, ning tahab pakkuda ainult osakest selle aja tööst.

See oli aastal 1917, kui algas suur Vene revolutsioon. Valitsuse pukile tõusid n. n. enamlasted-kommunistid. Nii tervel Venemaal ja samuti ka Eestis. Õppisin tol aastal Võrus. Õpilaskonda, nii poiss- kui ka tütarlaste keskkoolides, ühendas revolutsiooni algpäevil asutatud Võru õppiva noorsoo liit.

Sel revolutsiooni segaduse ajal asutati ka Võrus igasuguseid komiteesid ja komisjone, küll täidesaatvaid, saavaid ja saamatuid. Arreteeriti kodanikke, kes vähe „segaverd“, s. o. mitte punased ei olnud. Võeti kauplusi üle ja pandi Võrus ilmuv ajaleht „V. Teataja“ kinni, mille asemel hakkas ilmuma enamlaste „Rahva Hää“, mida mõned kutsusid „Röövli Hääleks“.

Olime noored, murrangu ajajärgus, kuid oma sisemisel sunnil ja tänu õpetaja N. Pätsile ja teistele eestimeelsetele, kes selgitasid meile Eestist ja tema tulevikust, said meist Võrus teatavas mõttes aktiivsemad tegelased Eesti loomiseks. Ei mäleta ühtki selleaegset õpilast, kes oleks tegutsenud punases leeris.

Mõne ohvitseri juhatare järele organiseerisime isegi pörandaaluse seltsi — lööksalga — tegelikkude tööde jaoks.

Tulid veneaegsed Asutava Kogu valimised, siis võtsime propageerimisobjektiks rahaerakonna, kui sel ajal Lõuna-Eestis populaarsema rahvusliku nimekirja. Kord öösi võtsime isegi julguse ja tõmbasime suure rahaerakonna üleskutse „täidesaatva“ seinale, kus ta ilutses kuni Saksa prints Leopoldi tulekuni. Vahest sundis isegi häda „täidesaatvasse“ minema, näit. kui olid arreteeritud õpetajad N. Päts ja K. Pütsepp.

Naiskeskkooli õpilased ei kaotanud isegi siis julgust, kui kord arreteerisid meid punaste patrullid.

Kord tegi kohalik Eesti 3. polk katset kukutada enamlast valitsust, kuid see kahjuks ei õnnestunud.

Ühel veebruarikuu pühapäeva hommikul, aastal 1918 kuulsin tänavatel püssipauke, läksin vaatama ja nägin raudkiivrites Saksa sõjaväelasi!

Siis algas okupatsiooniaeg. Nägin veel tänavatel kadaka preilikesi ja prouakesi kohvitaside ja -kannudega, kes kostitasid kiivrikand-

jaid. Algasid arreteerimised ja poomised. Noorsoo organisatsioon pandi kinni ja varandus (raamatukogu jne.) lubati konfiskeerida. Ühel heal tunnil, mõni päev peale „sakste“ sissetulekut, kui ma ei olnud kodus, olid arvanud heaks tolleaegsed võimumedel politsei härrad Pihlak (surnud) ja Visnapuu minu korteris läbiotsimist toime panna. Suuremat nad vist ei leidnud, kuid siiski kutsuti politseisse ja kuulutati kodusse aresti ja nädalas pidin ennast 2—3 korda „sakstele“ näitama. Algasid ka koolis igasugused ülekuulamise ja vahest muutus kooli kantselei kohtu-uurija kantseleiks. Kuulati üle õpilasi, kes olid tegutsenud Eesti kasuks. Iseäranis suured „kurjategijad“ olid saksaheelsete õpetajate hra Rosenbergi ja prl. Elsteri silmis kolm õpilast: E. Matson, A. Pöder ja R. Vreeman.

Ühel kevadisel päeval saadeti õpilased kindla käsuga välja ja seati piiritusevabriku juures paraadkorras üles. Sõitis prints Leopold. Samal päeval oli ka mingisugune paraad turuplatsil. Kui saksad juba sees olid, kuulsime, et Eesti on kuulutatud iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks ja õpetaja N. Päts luges isegi ette sellekohase kättetoimetatud manifesti.

Kuid sügisepoole oli midagi õhus liikumas. Kord sain erakorralise käsu al.-kapten Vreemanilt (oli keskkoolis võimlemise õpetajaks), et mina sõitku Tallinna. Sõitsin. Seal oli käimas kõva ülevõtmine sakslastelt, sest nad liikusid kiiresti nach Vaterland.

Tallinnas organiseeriti kaitseliitu, kelle liigeteks olid enamjagu Vene sõjaväes teeninud Eesti ohvitserid ja kooliõpilased. Töötas isegi juba ajutine valitsus endise Vene mereväe ohv. klubi ruumides. Juhtnõõride saamiseks käisin aj. val. esimehe hra K. Pätsi jutul. Nägin seal tervet valitsust ühes toas ühes ministeeriumidega. Oli mõnel tegmist rahaministeeriumiga ja ministriga, siis juhatati mõne laua juure, kus töötasid paar inimest. Riigikassa oli ministri taskus rahakotis, kust minulegi anti suure nurumise peale oma 200 rbl. Võru kaitseliidu organiseerimise kuludeks. Härra minister seletas, et rohkem ei võivat, sest raha jäi ainult 300—400 rubla „riigikassasse“, kuid tahtjaid palju. Tänavatel liikusid kaitseliitlased, püssid õlal. Mõtlesin, et ka Võrru oleks tarvis sõjariistu. Sain ka kuulda, et lähematel päevadel võib saada. Sõitsin siis Võru poole teele, et „kuulata maad“ raudteel, sest oli ikka riskantne viia püsse, kui veel igalpool valitsevad sakslased, kelle poolt ähvardas surmanuhtlus iga kättesaadud püssi eest; kuid mina mõtlesin viia neid mitu sada. Võrust sõitsime ühe Eesti ohvitseriga (praegu Võrumaa maleva pea-

lik) uuesti Tallinna — Eesti pealinna. Saime sealt kenakese osa püsse ja padroneid, mis laadisime vagunisse ja adresseerisime Võrru toidukraami nime all. Tänu Valga eestimeelsetele raudtee ametnikkudele, jõudsime õnnelikult Sõmerpalu jaama, kuhu oli Võrust vastu saadetud kooliõpilased ja ohvitserid. Tegime, valetasime, seal olevatele Saksa sv. selgeks, et vaguni puksid läksid põlema ja peame vaguni jätma maha. Öösel, kui Saksa sv. magasid, toimetasime sõjariistad Võrru. Nendest püssidest sai pandud alus linnas formeeritava polgu ja kaitseliitlaste sõjariistadele. Mõni päev hiljem, kui oli juba mõnikümmend kaitseliitlast, olime kaitseliidu staabis koos, kui toodi korraga käsk, et olemasolevad sõjaväelased k.-l. peavad ilmuma polgu staabi juure fronti saatmiseks. Kogus meid umbes 13—15 õpilast. Võtsime igäiks teatava osa padroneid kaasa ning sammusime komando all polgu staabi poole, ilma et keegi oleks saanud korterisse minna soojemate riiete ehk kinnaste järele. Teel staabi poole nägin, kuidas keegi jooksis reast välja ja võttis ühe väikese preili käest kindad, kes need ka ilma suurema jututa andis. Kinnaste saajal rõõmus naeratus huulil. Ta oli isegi väga õnnelik frondil, laenas vahest naabri-telegi neid kindaid, sest oli ikka kaunis külm. Staabist tuli 2—3 ohvitseri juhatajaks. Nii mõnigi poiss uuris teel, et kuidas püssi laadida ja lasta paku. Sammusime siis raudteed mööda Pihkva poole: peatusime esimese pooljaama lähedal ja saatsime öö mööda Nõnoya külas. Teisel hommikul, kui hakkas koitma, ilmusid punaste ratsa- ja jalgväeosad silmapiirile. Seadsime end kiiresti lahingu korda, kuid korraga toodi Saksa sõjaväe poolt teade, et lahingut ei tohi alata, sest nad teevad vaherahu. Olime siis kahe tule vahel; ühel pool sakslased, kellel mingisugused suhted punaväelastega ja punaväelased ise. Sakslaste poolt tehti vaherahu, kuid siiski oli

meil väike kokkupõrge punastega, kusjuures meile langes saagiks kaarik ühes telefoni-kaabliga ja saime ka paar vang. Järgmistel päevadel viidi meid Karula vallamaja juure vilja jaama toimetama ja edasi saatma. Osa sellest viljast jäi Tartus punaste kätte, kuid pärast Tartu vabastamist saime selle vilja veel tervelt tagasi. Karulas saime kuulda, et meie väed olid sunnitud Võru käest ära andma — see oli 8. detsembril 1918. a.

Siis algas meil koduta rännak frondil mööda Tartu ja Viljandi maakondi. Jõulud võtsime Viljandi ümbruses vastu.

Kuid tuli pööre. Taganemise asemel alati pealetungi. Mõne nädalaga oli vabastatud Tapa, Tartu jne. ja liikusime Võru poole. Kui jõudsime Vorbuse mõisa, nägime Võru kohal kerkimas suitsupilvi, arvasime, et linn põleb. Nagu pärast selgus, põlesid jaama veetorn ja vagunid. Tilleorus saadeti punaste poolt vastu Võru linna naisi ja lapsi, kellede mehed-ised olid Eesti sõjaväes või vähemalt ei asunud Võrus. Ilma suurema aja- viitmiseta jõudsime Tallinna kaitsepataljoniga 1. veebruaril 1919. a. linna.

Linn oli kui surnud. Kommunistid olid mõnegi rahulise kodaniku tapnud. Kauplused üle võtnud ja rüüstanud, samuti talitanud ka korteritega, kus vähe korralikum sisseseade. Suurem osa punaväe tegelasi-kommuniste olid linnast lahkunud. Nägin ainult tänaval liikumas „seltsimees“ S., kellel olid olnud lähemad suhted kaupluste ja korterite ülevõtmisega. Kurbadena lahkusime Võrust, rõõmsatena tulime tagasi. Kuid jätkuv sõda nõudis oma ohvreid. Paremad seltsilised-kaasvõitlejad F. Vreemann (esimene kaitseliidu organiseerija ja k.-liidu ülem Võrus), Adler, Kuus ja mõned teised õpetajatest ja õpilastest ohverdasid oma elu! Suuremale jaole oli saatus armulisem, õlguigi, et ka neistki mõned kaotasid osa omast tervisest.

Lehekülg kaitseliitlase päevikust.

4. I 192...

Mispärast sain ma kaitseliitlaseks?

Mul on juhuslikult meeles üksikud pildid kaitseliitlaste elust.

Mäletan kaitseliitlastena oma koolivendi. Nad olid minust vanemad ja tugevamad. Seetõttu kadestasin neid. Neist on meele jäänud A. Ab..., kes organiseeris koolis vabatahtliku kaitseliitlaste grupi. Nad läksid Elva, sealt soomusrongidele ja edasi lahingurindele. Nii katkes meie ja

nende vahel side. Kuid ühel talvapäeval kutsus direktor meid saali ja teatas A. Ab... surma. Ta oli langenud kuski Peterimaa liivaküngaste keskel.

See oli sula ilm, kui meie kõik anatoomikumi juure kogusime. Meil lubati vaadata langenud koolivenda. Seisime külmas ruumis vaikides. Miski litsus rängalt südamele. Veeresid põskedele salajased pisarad. Saatsime matusrongi läbi linna kalmistule. Kolm püsside kogupauku andsid talle viimse sõduriau.

Nende ja veel mõningate muude mälestuste järele on mu meeles säilinud kaitseliitlase kangelaslik kuju. Seda täiendas veel enam pärast 1. det. ruttu organiseeruvad rahvuslikud kaitseliitlaste jõugud, kes võidetud vabadust tahavad pidada pühaks. Ma pidin jääma mitmel põhjusel passiivseks pealtvaatajaks, kuigi tihti tundsin oma sisetunde eksisammu. Minu sisemist võitlust aitas lõpetada koolivend K., kes on T. malevkonna juhtiv jõud, endine vabadussõjast osavõtja, vabaduse-risti omanik jne. Ta näitas minu väär-sammu ja ütles: — Otsekohesuses seisab jõud. Köhklemine ainult killustab seda. Meie peame asuma loovale kodukaitsele, et au anda nendele langenutele, kes puhkavad laialipillatutena kalmistutel. Meie peame näitama, et oskame väärikalt hinnata nende ohvrit.

Ja järgmisel päeval esitasin ma palve kaitsemalevasse astumiseks.

21. I. 192...

Esimesed õppetunnid.

Sain teada enese vastuvõtmisest. Oli esimene õppetund. Üldiselt olen ma tuttav nende õppustega. Seda huvitavam oli vaadelda kaaslast. Enamik mu kaaslastest olid noored, pärit mitmesugustest rahvakihtidest ning tööaladelt. Oli kantselekirjutajaid, vabrikutöölisi, kaupmehi ja õpilasi.

Esimene õppetund möödus peaaegu tavaliselt. Pärast harilikku võimlemise ning sõjaväe harjutusi keskustelime tüki aega koos. Läksime rühmas läbi linna staabi juure ning istusime õhtu hiljani teeklaaside taga, selgitades kodukaitse mõtet ning võimalusi. Hargnes väike vaidlus, millest elavalt osa võeti.

Mõni päev hiljem läksime lähedal olevasse T. metsa luurerännakule. Rühmad jagunesid metsa all. Oli sügav tuhklumi, milles põlvini kahlasime. Selgitasime vastastikku rühmade seisukohti. Nooremad võtsid suure energiaga sellest osa, vanemaid väsitas lumes sumpamine. Kuid õhtul viisin enesega koju äärmiselt üleva ning värske meeleolu. Mu uni oli magusam kui teistel öödel, mil rammestanuna kontoritööst sängi heitsin.

Üleleile oli sisemine õppetund. Pealik K. pidas kõne sõjaväelisest kohusetun-

dest. Mulle jäid meele ta kõnest järgmised mõtted:

— Sõjaväeline kohusetunne ja truudus on osa inimese kasvatuse ja intelligentsi avaldustest. See on kohus oma vere ja isamaa vastu. Ja see on seda arenenum, mida enam üksik isik tunneb enesel olevat sidemeid isamaa ning oma vererahva vastu. Igal inimesel ja rahvusel on see tunne olemas, mis õieti on samasugune kaasaskäiv nähtus, nagu iga rahvuse ja inimese temperamendi joon.

Vaadeldes sõjaväe kohusetruuduse avaldusi üksikute rahvaste juures, paistab ilmselt silma selle tunde kõrgele arenevus nende rahvaste juures, kes tihti on pidanud kannatama väliste vaenlaste survet. Iseloomulik näide oleks sellest meist enestest, eestlastest, kes jäid ikkagi kindlaks rahvuslikule tundealusele, hoolimata orjastusest, paljude valitsusvõimude valitsemistest ning rahvuslikust tagakiusamisest. Samasugused analoogilised nähtused tulevad esile ka teiste rahvaste seas, kelledest võiks nimetada poolakaid, ungarlasi, riffe, buure ja teisi. Et nad osalt või täielikult oma vaenlaste üle võidu said, tuleb lugeda nende sõjaväelise kohusetruuduse arvele, mis sundis kogu rahvast ühemõttelisena välja astuma oma elukorralduste ja vabaduse eest.

Sõjaväeline kohuse- ja truudusetunne on osa sellest distsipliinist, mis iga inimene enesekasvatamise läbi saavutanud. See on seda tugevam, mida kõrgema moraali ja intelligentsiga inimene on. Nende kahe mõiste all ei tarvitse mõelda haridust, vaid inimese rahvusest, isa verest ja enesekasvatusest päritud iseloomu jooni. Et moraalilt kõrgel seisvate ning intelligentsete kodanikkude juures vähem väejooksikuid ja simulante leidub, on statistika põhjal tuntud vana tõde.

Seepärast, et kasvatada kohusetruusid kodanikke, tuleb eriti tähelepanu juhtida noorsoo kasvatamisele, millist mõtet ka praegu meie kaitseliit jagab. See ei ole militarism, nagu mõnelt poolt ette heidetakse, vaid puht-kasvatuslik tegur, nagu koolgi. See aitab lahti koorida noorte valmiva iseloomu omadusi ja kaasa aidata nende arengule. Iseenesest mõista, et sellest tuleb rõhutada olulist osa — kohusetruuduse kasvatamist, sest ainult sel teel saab riik vajalisi kodanikke.

Pärast kõnet olid läbirääkimised. Kõik jagasid kõneleja mõtteid nii või teistsuguses variatsioonis.

3. II. 192...

Hälin. Vahil.

Tulin väsinult kontorist. Oli külm ilm. Jõin teed ja läksin varakult magama. Võis olla üle kesköö, kui võpatasin imelikust tundest. Lõin silmad lahti, oodates ebaharilikku. Mäletan, kord oli mul samasugune ärev tunne, kui unest ärgates nägin vastasoleva maja leekides.

Mu kõrvu kostis sireeni pikk huilgamine. Nagu isemoodi koletis rõhkis see kuski kaugel, paisutades ning alandades häält. Kord näis see võigas ja õudne hääl lähedal, kord kaugenes nagu keerutaks linna kohal hiiglalohe. Võib olla kulus hetkeid, et harjuda selle häälega ning temast aru saada. Siis teadsin — oli hälin.

Riietusin ruttu. Õhtune roidumus oli kadunud. Viis minutit hiljem olin lumisel tänaval, mille kohale kummardus majade sarikate tagant kollane täiskuu. Väljas kuuldus palju selgemini sireeni huilgamine. Läksin põiktänavast peatänavale, kus juba mõned kaitseliitlased ruttasid. Sõitis mööda sõdurite salk. Mõned tuletõrjujad jooksid vaskkiivrites. Majades löid tuled sädelema. Vaadati õhuakendest välja, oodates midagi ebaharilikku.

Meie rühma kogumispaik oli määratud puiestee keskele. Võis vaevalt viisteist minutit olla möödunud, kui kohale jõudsin. Enne mind olid juba paljud kohal, teiste järjest veel juure tulles. Mõned kaitseliitlased olid eksinud; peatusid meie juures mööda minnes. Neid naerdi.

— Kas teie ei mäleta oma kogumispaika — küsis pealik.

— Mäletame küll, aga siin on ka... kogelesid nad vastu.

— Ah haa — naersime meie — peate mäletama, muidu eksite vaenlase juure.

Nad läksid häbistatult edasi. Sireen vaikis. Punkt kakskümmend viis minutit pärast sireeni huilgamise algust võeti andmed kokku. Esimesel viiel minutil oli saabunud ainult üks mees, järgmisel viiel üheksa, jälle järgmisel kaheksateist, neljandal viiel minutil kuusteist ja viimasel viiel minutil kaheksa. Pärast seda tuli veel neli meest. Üldse oli tulnute protsent umbes 75.

Korraldusime rühma ja läksime üldkogumispaika. Seal tehti tuld. Sanitaarosakond oli väljas. Lahked naiskaitseliitlased kutsusid meid pärast hälinat oma

ruumidesse teed jooma. Samas oli ka abiandmispunkt, mis andis ühele juhuslikule õnnetumale abi. Pärast teejoomist viisin endaga kaasa koju hea tuju ning magasin rahulikult hommikuni.

Mõni päev hiljem seisin vahil staabi ees. Käisin mõned sammud edasi, mõned tagasi, püss rihmapidi õlal. Jalgadel oli vähe külm. Elektri-hööglamp heitis kojast värisevat valgust. Kõik oli vaikne. Väljas sõitis mõni üksik saan kuljuste kõlinal.

Minu valve all seisis staabi sisemised ruumid: relvade-tuba, kantselei ja muud punktid. Oli keelatud ühtki läbi lasta. Relvade-toa uks oli kinni pitseeritud. See oli harilik vahilolek, tuletades meele sõjapäevi. Siis olid tingimused küll teistsugused, kuid üheks ja samaks oli jäänud vahikorra vorm ja kohustused.

Võis olla möödas kesköö, kui keegi alt uksest sisse tuli. Sammud kostsid trepilt ja siis seisis minu ees sõdurisinelis, täishabemega mees.

— Kuhu nüüd? — küsitlesin püssi ette seades.

— Pean pääsma relvade-tuppa — ütles võõras.

— Pole lubatud, minge kiiresti tagasi.

— Mul on pealiku erikohane luba selleks.

Ta otsis põuetaskust loa välja. Tundsin väga hästi pealiku käekirja ja see luba oli tõesti tema poolt kirjutatud. Kuid samuti tundsin ma mehe häälest ära. Oli keegi kaasmalevlane ja sarnast trikki armastasid mu sõjaväljal oleku ajal ohvitserid teha, et andmeid saada vahtide kohustetäitmiste arusaamisest. Seepärast oletasin analoogilisust ja ütlesin:

— Lahkuge kiiresti siit, muidu... Kõigutasin ta ees püssi.

— Näete, pealiku luba, hädatarvilik asi, teil läheb hiljem halvasti.

— Tehke ruttu minekut, muidu viskan otsekohe trepist alla.

Ma olin meeleldi jõhker, endas aga peaaegu naerule turtsatamas. Võõral ei jäänudki muud teha kui lahkuda.

Kuigi mind valdas veel kahtlus, selgus hiljem kõik. Tõepoolest oli nii olnud nagu oletasin. Järeldusi polnud mingisuguseid. Ainult naerdi mõne noorema kaitseliitlase üle, kes endid seega olid lasknud sisse vedada.

K. R.

Kaitseliit 1919. a.

E. Alver, vabariigi kaitseliidu ülem 1919. a.

1918. a. Saksa okupatsioonaja lõpu-
poole pörandä all asutatud „Eesti Kaitse
Liit“ elas vaba, iseseisva Eesti valitsuse
ajal 1919. aastal oma ilusamat ja jõulise-
mat õitseaja.

Kindral Pödderi määramisega aprilli-
kuul 1919. a. 3. diviisi ülemaks, lõpetas
vägede ülemjuhataja ühtlasi ka „Sisemise
Kaitse“ instituudi, mille ülemaks seni oli
kindral ja kellele allus kaitseliit. Asutati
uus „Vabariigi kaitseliidu“ instituut.

Kindral Pödder oli lühikese aja, umbes
kuue kuu jooksul toime saanud määratu
suure organiseerimistöega ja uuel vaba-
riigi kaitseliidu ülemal tuli ainult edasi
sammuda, arendada ja täiendada julgelt
etterajatud teerada.

Kaitseliidu tööst, ülesannetest ja täht-
susest tol vastutusrikkal 1919. a., kirjutab
kord veel ajalugu ilusamaid lehekülgi.
Siin olgu vaid nimetatud väikesed mälest-
used.

Kõigepealt tuletagem meeles, et „Kaitse-
liit“ tol vabadussõja ajajärgul toi-
mis ja tegutses ilma mingisuguse põhi-
kirjata, missugune kinnitust leidis alles
talvel 1919./1920. a. Kuna põhikirja puu-
dumine iseenesest küll mitte normaalne

nähtus ei olnud, andis see asjaolu teiselt
poolt kaitseliidule võimalust vabalt arene-
da suunas, missuguse kirjutasi ette ots-
tarb ja elunõuded.

„Vabariigi kaitseliidu“ ülemal ei olnud
mitte ükski määratu suur võim, vaid ka
määratu suured ülesanded ja hiigla arv
tema organisatsiooni kuuluvaid liikmeid.

„Kaitseliidu“ ülem ei allunud mitte
sõjaministrile, vaid otsekohe vägede ülem-
juhatajale. Seeläbi oli tema tegevus
palju avaram, palju vabam ja ta ei pida-
nud mitte iga oma sammu või korralduse
üle valitsusele ministri kaudu aru andma.

Sõjaliselt olid kaitseliidu ülemal di-
viisiülema õigused, kuna administratiiv-
selt — kindralkuberneri õigused. Seega
õigused, milliseid kellelgi peale vägede
ülemjuhataja vabariigi pinnal ei olnud.

Tema käsutada olid, peale määratu ar-
vu kaitseliitlaste, veel üksikud puhtsõja-
väelised üksused ja organisatsioonid, nii,
näiteks, kuulipildujate komando, sõjaväe
seljataga korraldav salk ja kõik koman-
dantuurid vabariigi piirides.

Minnes üle kaitseliidu ülesannete ja te-
gevuse juure, võiks küll peaaegu ühe sõ-
naga öelda, et kaitseliit pidi tegema kõik.
Ja seda sõjaliselt kui ka tsiviilialal. Kus
ei olnud mitte kaitseliitu? Kus ta mitte
ei tegutsenud?

Oma iseloomu poolest oli kaitseliidul
sõjaliselt loomulikult seljataguse asutuse
tähtsus ja ülesanded. Ta pidi olema re-
serv, kes appi tõttas sinna, kus teine-
kord puudus sõjaline jõud, või jällegi täita
garnisoni- ja valveteenistust, et vabastada
tegevussõjaväelasi ja sellega aidata suurenda-
da sõjajõudude tagavara seal, kus see
oli sõjaliselt tarvilik.

Kuid peaks olema meeles küll paljudel
Tallinna ja Tartu kaitseliidu pataljonide
otsekohene osavõtmine sõjategevusest,
kus eriti Tallinna pataljon Tartust saadik
samm-sammult võideldes vaenlasega ja
teda tagasi tõrjudes jõudis välja kuni
Võruni. Ja siis nende pataljonide sõjaline
tegevus Võru liini vallutamisel ja kaits-
misel. See oli puhtsõjaline tegevus, nagu
seda toimisid teisedki sõjalised üksused.

Ei ole huvituseta siinkohal nimetada
kaitseliidu pataljonide koosseisu.

Kaitseliidu teenistus oli tol ajal sun-
duslik ja temast pidi osa võtma iga mees-
kodanik 18—60 aastani, välja arvatud loo-
mulikult sõjaväelased. Siin teenisid sõ-
javäe teenistuseks mittekõlbuliseks tun-
nistatud isikud, siin teenisid noored isa-

maalased-kooliõpilased, keda veel ei võetudki tegevasse väkke, ja vanad inimesed, keda sõjaväeteenistusse ei kutsutudki. Siin leidsite töölisi ühes oma leivaisadega, kooliõpetajaid oma õpilastega, kaupmehi, tööstureid, ettevõtjaid, taluperemehi ja nende sulaseid. Siin olid koondatud kõik, noored ja vanad, rikkad ja vaesed.

Kuna teenistus kaitseliidus sunduslik oli, valdas selle tegelasi siiski suur isamaa armastus. Eriti ei unune iialgi noorte vaimustus. Need olid otse õnnelikud, et

kust ja oli määratud Tallinna kaitseks, kuna tol ajal ei olnud veel politsei ratsareservi, ega teist ratsaväeosa Tallinnas. Veel sama päeva õhtul olid mehed ühes hobustega juba raudteel, järgmisel päeval vallutasid nad juba Mõisaküla raudteejaama ja alevi ja olid varsti peale selle juba Ruhjas peremehed.

Nii püüdis kaitseliit anda oma abi igalepoole sinna, kus teda oli hädasti tarvis ja kuhu igakord mitte ei olnud võimalik saata korralikke sõjaväeosasid, kas

Kindral-major Unt, end. kaitseliidu ülem.

neile sel viisil võimaldati võtta osa sõjategevusest. Kooliõpilased olid osalt ka koondatud erilisse kooliõpilaste pataljoni. Nende noorte tegevust siinkohal hindama ma ei hakkagi, sest nende teened on üldiselt tunnustatud ja kõigil teada. Need olid heerosed, kes läksid rõõmuga ja hõiskamisega sinna, kuhu neid käsutati, ja olid õnnelikud, kui neile aga anti tegevuseks võimalust.

Siin tuleb mul meele veel üks huvitav episood. 3. diviisi ülem vajas ükskord harukordselt kiirelt ratsaväelasi. Minu käsutusel oli Tallinna üksik eskadron, mis koosnes ainult mõnestkümnest ratsani-

Kindral Põdder,
esimene kaitseliidu ülem.

või sel lihtsal põhjusel, et neid ei olnudki või oli suur puudus.

Garnisoni- ja vahiteenistuse alal olid kaitseliidu ülesanded samuti väga suured. Sõja ajal olid kõik vabariigi raudteeliinid kaitse all, ja seda kaitseteenistust kandis terves ulatuses ainult kaitseliit. Siin olid tuhanded mehed talvel ja suvel, ööl kui päeval väljas täitmas oma kohuseid. Tallinnas oli eriline vahipataljon, mis koosnes ainult kaitseliitlastest, kes pidid vahiteenistust pidama kõikide sõjaväeasutuste juures Tallinnas ja selle ümbruses.

Samuti kuulusid kaitseliidu alla kõik sõjavangide laagrid. Neid oli Tallinna

ümbruses kolm ja vangide arv neis laagrites ulatus oma haripunktis kuni 10.000. Need asutused ei olnud ainult lihtvangide kinnipidamise kohad, vaid vangid rakendati võimalust mööda ka tööle. Vangilaagrites enestes olid organiseeritud mitmesugused töökojad, nii kingseppade, puutöölise, tiserite jne. omad, kusjuures vangid said osa teenitud palgast omale. Ka anti vange hulgaliselt metsa- ja põllutööde ettevõtjatele ja põllupidajatele tasu eest tarvitada. Huvitav oli selle juures tähele panna, et vangide töölt põgenemist väga vähe ette tuli. Neid põgenemise juhtumisi võis sõrmedel lugeda.

Peale sõjavangide saatmise oli kaitseliit kohustatud konvoeerima ja saatma ka kõiki kurjategijaid ja vange, nii vallamajast vallamaija, kui ka raudteel. See teenistus oli raske ja vastutusrikas.

Kurjategijate ja salaviinakeetjate ja -müüjate püüdmine oli kaitseliitlaste eriline ülesanne, kuna tolleaegne politsei ehk miilits, nagu teda ametlikult siis hüüti, oli veel võrdlemisi organiseerimata ja vilumata. Salaviinakeetjaid ja -müüjaid oli aga tol täielise alkoholi keelu ajajärgul legion. Nende vastu võitles kaitseliit ja neid karistas sellekohaste määruste põhjal kaitseliidu ülem.

Kokku astus Asutav Kogu, ja jällegi tehti kaitseliidule ülesandeks korraldada selle kõrge asutuse julgeolekut. Ja peab toele andma au, et kaitseliit sai hiilgavalt toime selle vastutusrikka tööga. Ei tohi ju unustada ajajärku, millal astus kokku Asutav Kogu. See oli keset sõjamõllu,

kus meil tuli teha tegemist mitte ainult välise vaenlasega, vaid kus vaenulised elemendid ka siseriigis nii mõnigi kord püüdsid võimsalt pead tõsta.

Nii siis, kus iganes abi vaja oli, kus iganes pidi viidama läbi midagi erakordset, seal astus kaitseliit välja kui tõsine abivägi.

Neid ilusaid ja huvitavaid silmapilke on olnud nii palju, kuid ruum keelab neid kõiki kirja panemast.

Olgu siin lõpuks nimetatud veel üks väike vahejuhtumine vägede ülemjuhatajaga. Kord juttu tehes kaitseliitlaste arvu üle, nimetasin naljatades, et minu kaitseliitlaste armee suurem on, kui tema oma. Seda ülemjuhataja aga ei uskunud. Kui aga vastavad arvud vägede ülemjuhataja kabinetti toodi, siis selgus, et kaitseliitlaste arv oli koguni kolm korda suurem tegevas väes teenivate sõjaväelaste arvust.

Minu lahkumisega kaitseliidu ülema kohalt tehti vabariigi valitsuse otsusega kaitseliit alluvaks sõjaministrile, tema õigusi hakati piirama, temalt võeti järkjärgult alluvaid asutusi, ja lõpuks võeti koguni kaitseliitlastelt püssidki ära. Kaitseliit uinus ning elas ametasutustes ainult paberil.

Oli tarvilik sarnane hiigla vapustus, nagu 1. detsember 1924. a., et kaitseliidu hävitajaile teha selgeks, kui hädatarvilik on sarnane kodanikkude enesekaitse organisatsioon, nagu seda on kaitseliit.

Tallinn, 15. 6. 26.

E. Alver,

end. vabariigi kaitseliidu ülem.

• K. L. Kuresaare I malevkonna Ruhnu iseseisev rühm Vabariigi 8 aastapäeva paraadil Ruhnu saarel.
Paradi paremal tiival mereväe vormis, rühma pealik res. m. n. ltn.
A. Brakman.

Lühike ülevaade Läti aizsargu (kaitseliidu) arenemisest.

Aizsargide organisatsiooni asutamispäevaks võib lugeda 20. märtsi 1919. a., kui ministrite kabinett võttis vastu seaduse, mis õigustas kohalikke elanikke valdades astuma kaitseteenistusse, et enam edukamalt võitlust pidada kuritegeliste elementidega, kes sõja järeldusel ja maa sagedaste mitmesuguste valitsuste — okupatsiooni, enamluse jne. — muudatuste puhul tekkinud. Kaitseteenistus loeti sundlikuks, millest iga kodanik 18—60 a. vanuses pidi võtma osa ja kes seks vahelduvalt kandsid relvu — vintpüsse, mis valitsuse poolt olid jagatud välja ja missuguseid hoiti vallavalitsustes. Ülaltähendatud viis osutus ratsionaalseks ja et veelgi tõsta aizsargide tegutsemise viljakust, töötati ja anti välja 30. märtsil 1920. a. siseministri abi Birznskise, kelle otsekohese juhatuse all olid aizsargid, poolt instruksioonid, milles oli nähtud ette, et kaitseliidu teenistus on vabatahtline ja peab koosnema parimaist ja usaldusväärsemaist kodanikest maal, kes valdada kaup, eesotsas vanemaga või aizsargide pealikuga, moodustavad organisatsiooni. Kõigile sellest organisatsioonist osavõtjale anti välja valitsuse poolt vintpüssid, missuguseid alati pidi kantama kaasas. Kui valdades vabatahtlikud salgad oli organiseeritud, siis anti neile siseministri käsul sõjaväelise organisatsiooni iseloom ja salgad moodustasid roodud, pataljonid ja polgud.

Polk osutus territoriaalseks üksuseks maakonnas, eesotsas polgu komanderiga — maakonnaülemaga, muusse komando koosseisu kuulus demobiliseeritud ohvitseri ja instruktore.

Aizsargid oma tegutsemises olid suureks toeks politseile kuritegelise elemendiga võitlemisel ja aitasid palju kaasa korra jaluleseadmisele koha peal.

Kui pärastpoole aizsargu abi politseile enam nii hädavajaline ei olnud, ei kaotatud siiski seda organisatsiooni, pidades silmas ta suurt tähtsust maa sisemise korra ja julgeoleku garantiina ka tulevikus.

Alates sest ajast, on organisatsiooni kogu tegevus sihitud sõjalisele ettevalmistusele ja relvastuse paremale järjele tõstmisele. Kaitsevärke viiakse sisse korraline sõjaväeõppus — nii tihti kui seda lubavad maaelanikkude igapäevased vajalised tööd. Seatakse sisse isegi taktikaõppused ja enam suuremate sõjaväeliste üksuste maneerid.

Organisatsioon seab muu seas ka endale ülesandeks oma liigetele rahvuslise patriotismi ja tõsise kodaniku arusaamise süvendamise ta kohustustest isamaa vastu ning nende koostegutsemise oma kaaskodanikkudega kui ka kaitseliitlaste hariduse ülaltähendatud suunas. Et valitsus küllaldaselt organisatsiooni ei jõua toetada kui ka relvastuse paremale järjele viimine sundis aizsarge otsima era abinõusid ning pöörama seltskonna poole vabatahtlikuks toetuseks. Ses suunas saavutatakse viimasel ajal teatud edu ja osa relvastust muretsetakse saadud annetuste eest.

Kultuuritöös ja annetuste korjamises kui ka organisatsiooni idee propageerimises leidsid aizsargid endile abilise naiskaitseliidu ringides (aizsardžu pulcini's), mis valdade rühmituste juures ellu kutsutud. Üldse on viimasel ajal märgata organisatsioonis suurt elavust ja huvi, eriti laske- ja taktikaõppuste vastu. Sageli peetakse laskevõistlusi auhindade peale. Aizsargid ostavad ise heameelega seks otstarbeks padruneid ning muretsevad ka tarvismineva mundrivarustuse. Ratsaosades, missuguseid juba pea kõigi polkude juures olemas, muretsevad aizsargid ise ka sadulad, mõõgad ja muud tarbed. Praegusel ajal on organisatsioonis ligi 20.000 aktiivset aizsargi ja ligi 7—8000 reservi (vanemaid). Viimaste osaks langeks aktiivsete mobilisatsiooni puhul sõjavärke seljatagune kaitse. Juhtidel pole tendentsi suurendada aizsargide arvu, vaid tähelepanu on pöördud peajasjaliselt nende moraalsele omadustele ja sõjalisele ettevalmistusele. Valitsuse osalisel toetamisel ja seltskonna kaasaaitamisel on lootus tulevikus tugevasti tõsta selle organisatsiooni tähtsust riigile.

Soome kaitseleidu esitajad Eesti pidustustel.

Kapten Ernesti Suolahti,
Lõuna-Hämeeni piiriülem.

Kapten Aarno Karimo,
Soome kaitsele. ajakirja „Hakkapoliitta“ toimetaja.

Soome kaitsekonnad (suojeluskunnat).

(„Kaitse Kodu“le“ kirjutanud mag. M. Kivlinna.)

Kaitsekondade tekkimine.

Vabatahtlikke kaitsekondi hakati looma a. 1917 Venemaal puhkenud revolutsiooni järele, mil maal ärkas võimas püüd vabastada Soomet Vene kiirelt lagunevast võimkonnast, ja mil elu tegid teiselt poolt kindlusetuks maal viibivad Vene sõjaväe korralagedad karjad ning sellega liitunud rahutumad kodumaa ollused. Alguses kuulus kaitsekondadesse rahvast kõigest ühiskonnaklassidest ja erakondadest, aga kui sotsialistide juhid peatselt sõlmisid lähedasi sidemeid Vene enamlastega, lahkusid nende toetajad k-st. Kui siis vahekord muutus niivõrd teravaks, et talvel a. 1918 süttis avalik relvastatud võitlus, suutsid nõrgalt relvastatud ja õpetatud k-de salgad siiski moodustada ja käes hoida pika läbi maa ulatuva rinde, mille varjul loodi alaline sõjavägi, mille hulka kaitsekonnadki sulasid ja mis lõpulikult vabastas maa.

Praegune kaitsekonna organisatsioon sai alguse alles vabadusvõitluse lõppemisel ja vaimustus asja vastu oli nii suur, et umbes ühe aasta jooksul oli see vabatahtlik organisatsioon kasvanud umbes 100.000-meheliseks, missuguse nähtuse tegi võimalikuks üksnes rahvas ärganud võimas enesekaitse tahe.

Organisatsiooni korraldus.

Organisatsiooni kõrgeimaks ülemaks on vabariigi president, kelle nimetatud ülempealik on korralduse juhatuses, tema abiks on ülem-eestseisus, mille jaoskondade ja osakondade ülemad on presidendi poolt kohtadele paigutatud. Maa on jagatud 21 kaitsekonna raiooni ja iga raiooni kõrgeimaks ülemaks on ülempealiku poolt nimetatud raiooniülem. See töötab raiooni eestseisuse abiga, kuhu kuulub peale tarviliku sekretariaadi ka neli nõuandvat liiget, kes on raiooni kaitsekondlaste poolt vali-

tud usaldusmehed. Iga kaitsekonna-raioon on jagatud kohalikeks kaitsekondadeks, mille piirid suurtes joontes vastavad valdade (kunta) piiridele. Üksiku kaitsekonna eesotsas on kohalik ülem ühes valitud kohaliku eestseisusega. Tihti on kaks või rohkem k-da ühendatud piirkonnaks (alue), mille juhatajaks on piirkonna ülem. Kohalikud ülemad nimetab raiooni-

Soome kaitseväe ülem oberst Malmberg.

ülem ja piirkonna ülemad ülempalik. Ametisse nimetamisel peetakse kinni sellest põhimõttest, et ülematel peab olema oma käsualuste usaldus.

Organisatsiooni ülesanded.

Maksva määruse järele on kaitsekondlaste organisatsioonil ülesanded järgmised:

1. anda k-tele sõjamehelikku kasvatust;
2. edendada võimlemist ja sporti;
3. tegutseda tarviduse korral alalise sõjaväe toena;
4. aidata korda alalhoidvaid ametivõime;
5. edendada rahvustunde (kansaliskunnon) tõstmist.

Sõjameheline kasvatus.

Kaitsekondades on tarvitusel järgm. väeliigid: jalavägi, ratsa-, kahurvägi, tehnilised rühmad, mootorvägi ja k-anna laevastik. Iga k-kond on selle suurusest ripudes jagatud polkudeks (joukkua), kompaniideks jne. Kõikide samasse k-da kuu-

luvate esimees on kohalik ülem. Harjutustel pannakse pearõhku väljakorraldustele (avoimeen järjestykseen), väljaõppusele ja laskmisele. Peale harilikkude õppuste korraldatakse ka laagripäevi ja võitluseõppust. Laagripäevil harjuvad k-sed harilikkude õppuste kõrval ka kasarmukorraldustega ja saavad samal korral ka teoreetilist õpetust loengute näol. A. 1923 pandi toime 133 sarnast võitlusõppust, millest osa võtsid vähemalt kaks kaitsekonda, ja suur hulk ühe kaitsekonna vahelisi manöövreid. Kohaliku ülema õppustegevust valvavad peale raiooniülema ka raioonide sõjaväe instruktorid (sotilasohjaajat) ja ülemeestseisuse sõjaväe ülevaatajad (sotilastarkastajat). Niihästi ohvitserkond kui allohvitserkond on pidanud organisatsiooni suuremalt jaolt ise looma. Ülemuse jaoks on olemas k-anna ohvitseri aukraad, mille saamiseks nõutakse samasuguseid teadmisi kui sõjaväe reservohvitseridelt. Organisatsioonil on oma ohvitserikool. Allohvitserkonda on kasvatatud paljude kursustega ja nende arv ligineb juba 10.000.

Sport ja võimlemine.

Kaitsekonna võimlemine ja sport põhjeneb printsiibil: lühike programm laial rindel. Tähelepanu on keskendatud vähestele, hõlpsasti suuri hulki kaasatõmbavaile harjutustele, mis on kas psühholoogiliselt või sotsiaalselt väärtuslikud ja samal ajal kehaliselt arendavad. Suvistest harjutusviisidest on kõige enam käimas pesapall (pesäpall), 9-mehel, meeskondades mängitav rühmamäng, mis tuletab meele taktikalt Ameerika baseballi. Edasi käib suvisesse õppekavasse 3000 mtr. rühmajooks ja viievõstlus, mis käsitab 100 ja 1500 mtr. jooksu, kõrgushüpet, kuulitõuet ja odavisket. Eelpool mainitud võimlemise ainetel sooritatakse raioonidevahelised võistlused organisatsiooni suvepool.

Sporti harrastatakse peamiselt talvel ja selle töö revideermise võimaluseks moodustub kevadel peetav organisatsiooni spordipidu, mille eeskavasse kuuluvad kaitsekondade vahelised spordivõistlused ja raioonide vaheline võistlus maastikujooksus (maastokuuksu) umbes 8000 mtr. ulatuses.

Talvel on suusatamisel juhtiv seisukoht. Kuna suuski tarvitatakse maal täiesti üldiselt liikumisvahendina, on harrastus selles spordiharus saavutanud k-des väga suure ulatuse. A. 1923 võttis kaitsekondade organisatsioonis suusavõistlustest osa 1.158 rühmkonda ja 16.609 üksikut kaitsekondlast. Peale hariliku murd-

Sotkamon Sankaripatsaan
paljastus juhlat. 25.8.21.

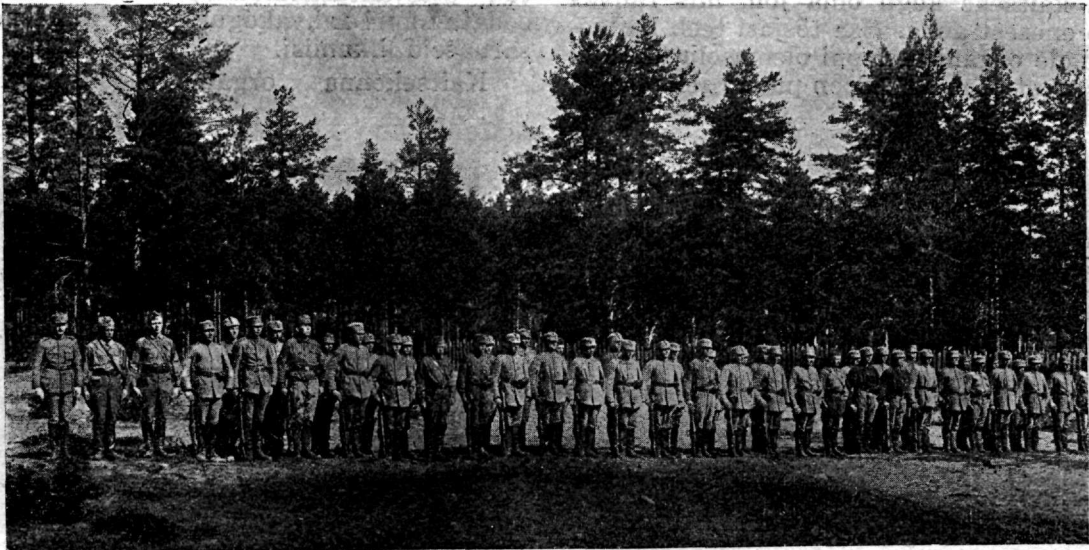
Sotkamo kangelaste mälestussamba avamine 1921. (Kajaani.)

maa võidusuusatamise on ka tarvitusel võistlusvõtteid, kus peale kiiruse nõutakse laskeosavust ja võimet liikuda kaardi ja kompassi abil võõras maastikus. Läänud aastal korraldati organisatsioonis 3.064 võistlust, millest osa võttis 3.260 rühmkonda ja 39.364 üksikut kaitsekondlast.

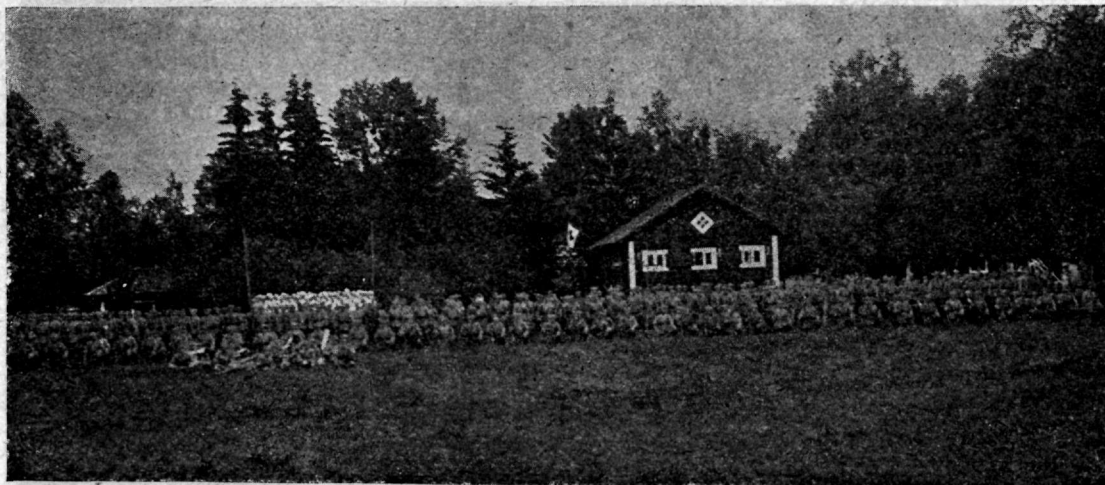
Organisatsiooni vahekord sõjaväega.

Kaitsekondade organisatsioonis sündinud areng on sammunud selles sihis, et sel-

lest on järk-järgult moodustunud Soome kaitsetegevuse oluline osa, mille olemasolu kaitsetegevus eeldab. Juba selle asjaolu välise tunnusena mainitagu, et niihästi sõjaväe kui kaitsekondade organisatsiooni kõrgeim pealik on vabariigi president, kes määrab kohale mõlemate ülemjuhid. K-des teenib ka suur osa sõjaväest reservi siirdunud ohvitseri. Sõjavägi ja kaitsekonnad tulevad tihti omavahel otsekohestesse kokkupuutumistesse paljus ühiseis ma-

Põhja-Häme laagripäevilt 1924. Vatula laagripataljoni 2. kompanii.

Pori laagripäevalt 1925. a.

nöövreis ja paraadidel. Samuti on peaaegu eranditult sõjaväe ohvitseri vaatlemas ja aitamas suuremaid k-konna manöövreid ja teiselt poolt komandeeritakse kaitsekonna ülemus juures olema sõjaväe võitlusharjutustele.

Edasi tähendab k-des antud õppus suurt hõlbustust sõjaväele selle võttes vastu noorsõdureid kaitsekondadest. Kaitsekondade organisatsioon töötab ka tagavaraväelaste edasiõpetajana, sedamööda kuidas nad kuuluvad organisatsiooni, kuna üldiseid tagavaraväelaste õppusi ei ole seni võidud korraldada kulude tõttu. Sõja puhkemise korral on siis loodaval sõjaväel eriline abi k-kondade õpetatud ohvitser- ja allohvitserkonnast.

Sattudes sõjajalale tarvitab Soome maa kaitseks kogu oma jõu, mis rahvas võib enesest anda. See tõsiasi teeb kaitsekondade organisatsiooni olemasolu ülitähtsaks, sest organisatsioon püüab selle poole,

et sissetungiv vaenlane leiaks eest relvastatud rahva. Niiviisi sündinud kaitsevalmis olek suudab ka rahuajal mõjuda kainenestavalt ja hoida eemal sõjahädaohtu.

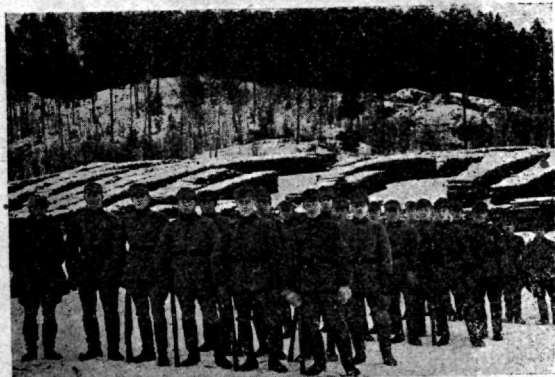
Korra alalhoidjatele ametivõimudele antav abi.

Olles laiali valgunud üle kogu maa selle kõikidesse osadesse on kaitsekonnad alati valmis andma ametivõimudele abi, kui tuleb tõsisemat korrarikkumist. Kuna Soomes siiski valitsevad täiesti rahulikud ja normaalsed olud, ei ole tarvitatud sarnast abi ühelgi märgataval kujul. Kui seda on korra alalhoidjate poolt palutud, on küsimuses enamalt jaolt olnud vaid politsei võimu kõvendamine varakumalt kavatsatud ettevaatusabinõuna, kui on olnud oodata suuri rahvakogumisi ja muid neile sarnaseid liikumisi.

Kaitsekonna organisatsiooni paljas

Pori kaitseliidu laagripäevilt 1925.

Osa Harlu (Sortavala) kaitseliidust üksikharjutustel sügis talvel 1921.

Soome kaitseliitla-*ed* harjutustel.

olemasolu sarnasenagi teeb võimatuks katsetki korraldada rahutusi.

Rahvustunde tõstmine.

Noorest east hoolimata omandavad kaitsekonnad yäärtuslikke traditsioone, mille abil nad teevad ka kõlblist kasvatus-tööd. Kui k-ad asutati, olid olud sarnased, et meestelt, kes liitusid nende ridadesse, nõuti otsustamisvõimet ja ohverdavat isamaalist meelt. See vaim on kaitsekondades säilinud ja organisatsiooni saades praeguse ulatuse, on see sealt levinud ka laiadesse rahvakihtidesse. Vabatahtlikult isamaa kaitse aatest ühte seotuna seisavad kaitsekondade rivides kõrvuti üheväärtuslikult eri rahvaklasside ja ühiskonnaringide esitajad. See aga kõvendab rahvuslikku ühtekuuluvuse tunnet. K-de korraldatud ühised rahvuspeod on paljudes kohtades saanud keskkohadeks, samuti kui nende eeskava ja vaim mõjub

äratavalt ja süvendavalt (rahvapoja kohustetäitmise mõistele.

Organisatsiooni majandus.

Kaitsekonnad saavad iga-aastase riikliku toetuse. A. 1923. oli see 28.000.000 Smk. ja käesoleval aastal on see 32.000.000 Smk. Riiklikust rahalisest toetusest pole siiski jatkunud. Organisatsioon on aastati tarvitanud umbes kaks korda rohkem. See on olnud võimalik selle tõttu, et kaitsekonnad on saanud toetust ja annetusi omavalitsustelt, ühinguilt, ärimeestelt ja üksikuilt isikuilt.

Sõsarorganisatsioon.

Lotta-Svärd ühing.

Kaitsekondadele annab erilist tuge ja abi Soome naiste ülalmainitud nime kandev organisatsioon, mille liikmete arv tõuseb 30.000. Selle töö ja sihtjooned selgivad kõige paremini organisatsiooni neljast

Soome naiskaitseliitlasi.

Väike maakoha kaitseliidu üksus ja selle Lotta-Svärded.

eri osakonnast, mis kannavad nime: sanitaar-, moona-, varustus- ja korjandusosakond. Org. sanitaarosak. on õpetatud rahvast. Kõigis kaitsekondade kogumiskohtades muretsevad „l o t a d“ moona eest. Riie-tamisosakond valmistab aastati suurel hulgal riideid ja varustusi. Korjandusosakondade toiming toob kaitsekondade organisatsioonile jätkuvalt majanduslist abi.

Lõpumärkus.

Soome kaitsekonnad erinevad sama-laadilistest muus maades ellukutsutud organisatsioonest selles, et nende väärtus ja tähtsus ei ole sisepoliitilist laadi, vaid kaitsekondade ülesanne ja siht on esitada sõjaväelist jõudu, mis vaenlase sissetungimise korral pakub alalisele sõjaväele abi ja tuge.

Sõjaväeline ettevalmistus Poolas ja sel alal töötavad seltsid.

Kaitseliitu kui niisugust Poolas ei tunta, olgugi, et huvi selle organisatsiooni vastu on suur ja Poolast mitmed delegatsioonid on käinud nii Soomes kui ka Lätis ja Eestis kaitseliidu organisatsiooniga tutvunemas. Selle asemel tegutseb Poolas rida sportlase eesmärgiga seltsi, mis-sugused on eraalgatusel tekkinud ja on täiesti isseisvad oma tegevuses. Veel kuni viimase ajani (1925. a.) tegutsesid need seltsid omaette ja puudus lähem koostöö nende vahel. Nüüd, kus Poolas noorsoo sõjaväelise ettevalmistuse ja kehalise kasvatus küsimus seadusandlisel teel lahendamisel, on keskvalitsuses (haridus- ja sõjaministeeriumides) jõutud arusaamisele, et seda rasket ja ühtlasi ülitähtsat tööd ikkagi riiklik aparaat üksi ei suudaks korraldada ja et selleks tuleb kasutada kehalise kasvatus alal töötavaid seltsi. Selleks on kaitseväge ministeeriumi juures I osakonnas kutsutud ellu spetsiaal sõjaväelise ettevalmistuse ja kehalise kasvatus jaoskond, kes peab kõikidele kehalise kasvatus alal töötavatele seltsidele tarvilisi juhtnööre andma ja nende tegevust sõjaväelise ettevalmistuse küsimuses üht-

lustama. Haridusministeerium on omalt poolt asunud seltside legaliseerimisele ja nende toetamisele. Uus sõjaväelise ettevalmistuse ja kehalise kasvatus seadus näeb ette toetuse andmist (nii instruktore ettevalmistuse kui ka tarviliste õppe-, spordi-, laskeplatside korraldamise näol), neile seltsidele, kes saavad tegutsema sel alal. Teatud kohustused paneb uus seadus ka omavalitsuste peale. Loodetakse, et riikliku ja omavalitsuste abiga need seltsid suudavad palju ära teha ja noorsoo sõjaväelise ettevalmistuse küsimus kergesti laheneb.

Jättes kõrvale Poola skoutide organisatsiooni (Związek Harcerstwa Polskiego), millele tegevus ainult koolidega piirdub, ja kus koolinoorsugu 17 eluaastani osa võtab (1. V. 1926. oli Poolas ligi 40.000 skouti), püüan lühida ülevaate anda Poolas seni kehalise kasvatus, spordi, laskmise alal tegutsevatest eraorganisatsioonidest.

Vanemaks organisatsiooniks kehalise kasvatus alal Poolas on võimlemisselts „Sokol“ (kotkas), milline juba 1867. a. Léopolis (Galiitsias, end. Austria kuning-

riigis) asutatud. Nagu meil Venest äraripuvuse ajal organiseeriti üle maa lauluseltse, mis olid nagu keskkohaks meie Eesti vaimu, kultuuri alalhoidmiseks, samuti organiseeriti ka Austria kuningriigi osades Slaavi tõugu rahvaste juures võimlemisseltse. „Sokoli“ seltside liigete arv ulatab 100.000 peale. Seltsi esimeheks on krahv A. Zamoyski. Kogu seltsi tegevust juhib seltside eestseisus, asukohaga Varssavis. Vähemaks koonduseks linnades, külades, alevikkudes on n. n. „gniazdo“ (pesa); ühes maakonnas asuvad sokolite pesad alluvad selle maakonna ehk ringkonna (okreg) eestseisusele. Järgnevaks ja kõrgemaks instantsiks ning koonduseks on „dzielnica“, millele alluvad teatud territooriumil asuvad sokolite ringkonnad.

Kuna „Sokolite“ seltsid“ on tekkinud peaaesjalikult Lääne-Poolas ja Galiitsias, siis on ka järgnevad „dzielnicad“ tegevuses Malo Polska, Mazowiecke, Krakowska, Slaska (Silesia), Poznanska (Poseni), Pomorska (Pomeranie); erilise koonduse moodustavad Prantsusmaal asuvad Poola „Sokolid“.

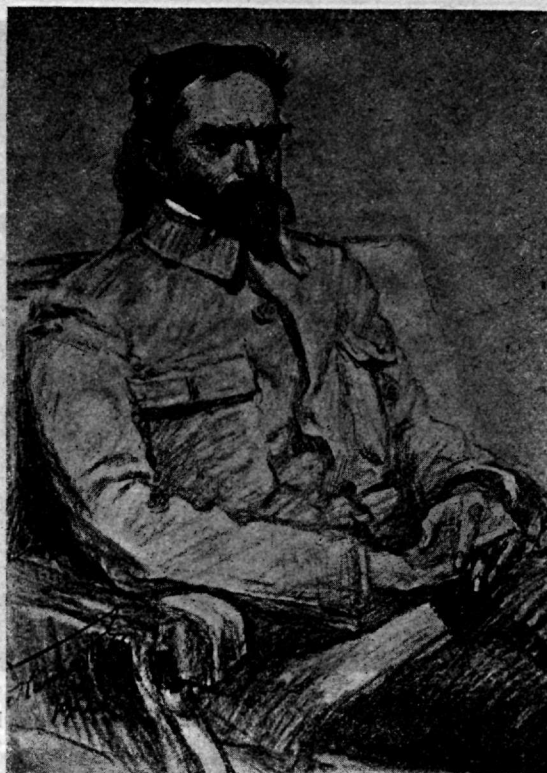
„Sokolite“ selts on võrdlemisi hästi organiseeritud ja on rikkamaid seltsi Poolas. Peale jalgväe on „Sokoli“ seltsil ka ratsaväe ja rattasõitjate osad. Ratsaväelased kannavad vana traditsioonilist Poola ratsaväe vormi. Meessokolite kõrval on ka naissokolid end organiseerinud. „Sokoli“ seltsi liikmed maksavad aastast liikmemaksu. Seltsil on oma häälekandja Przewodnik gimnastyczny „Sokol“ — mis 43 aast. ilmub. „Sokol“ nr. 11 — 1. V. s. a. on antud ülevaade Eesti kaitseliidu organisatsioonist ja kaitseliitlaste osavõttust vabariigi aastapäeval 24. veebr. l. a. Tallinnas korraldatud paraadist, mis igatpidi väga hea mulje avaldanud.

Teistest kehalise kasvatuse ja sõjaväelisel ettevalmistusalal Poolas tegutsevatest suurematest seltsidest tuleks nimetada:

1) „Ülem Sileesia vabastajate liit“ („Zviacek Povstancov Gornoslaskich“), mis, nagu seda nimetusest enesest näha, peaaesjalikult Lääne-Poolas end organiseerinud ja mis 1920—1921 a. tekkides aitas liita selle maa-ala Poola riigi külge. Liidul on 60.000 liiget.

2) „Suurpoola, Pomeranie vabastajate ja sõjaväelaste liit“ („Zviacek povstancov i vojakov Veilkopolskich i Pomorskich“) asukohaga Posenis, ligi 50.000 liikmega.

3) „Maanoorsoo tsentraal liit“ („Centralny Zviacek Mlodziezy Viejskj“), millel

Marssal Josef Pilsudski.

üle kogu riigi ligi 500 osakonda 50.000 liikmega.

4) „Sõjav. asunikude tsentraal liit“ („Centralny Zviacek osadnikov vojskovich“), millel 30.000 liikme ümber ja mis Poola idapiiri äärsetes maakondades tekkinud.

5) „Ühendatud Poola noorsoo liit“ („Zjednoszczenie stowarz. mlodziezy Polskiej“), mida harilikult nimetatakse patronaatiliseks ehk katoliikliseks ühinguks, kuhu tema osakondade eesotsas asuvad katoliku preestrid — patronidena; liidul on ligi 15.000 liiget.

6) Ellu kutsutud on hiljuti ka „noorkodanikkude seltside tsentraal ühing isamaa kaitseks“ („Spol. komitet przysposobwienia kobiet do obrony kraju“).

7) Nagu eelpool nägime, on vanemaks seltsiks Poolas „Sokol“, kuid suurimaks seltsiks on „Sdrzelec“ (kütt). Selle seltsi tekkimisest ja arenemisest on mõne sõna „Kaitse Kodu“le“ kirjutatud „Sdrzelec“i“ liige K. A. Czyzovski. 1905. a. äpardunud revolutsioon,“ mille verised tagajärjed meil Eestis on veel hästi meeles, sundis ka Poola aktiivseid vabaduse eest võitlejaid pöranda alla pugema. Osal revolutsionääridest õnnestas üle piiri Galiitsiasse põgeneda, osa jatkas oma pörandaalust tege-

Marssal Pilsudsky võtab vastu Varssavi sõjaringkonna ülema raaporti Sulejovkis 19. mail s. a.

Poola küttide nai-osakonna saatkond Varssavis Tundmata Sõduri haua ees.

vust ja organiseerimist laialipillatuna kü- lades ja alevikkudes n. n. Poola kuningrii- gi (Vene) osas.

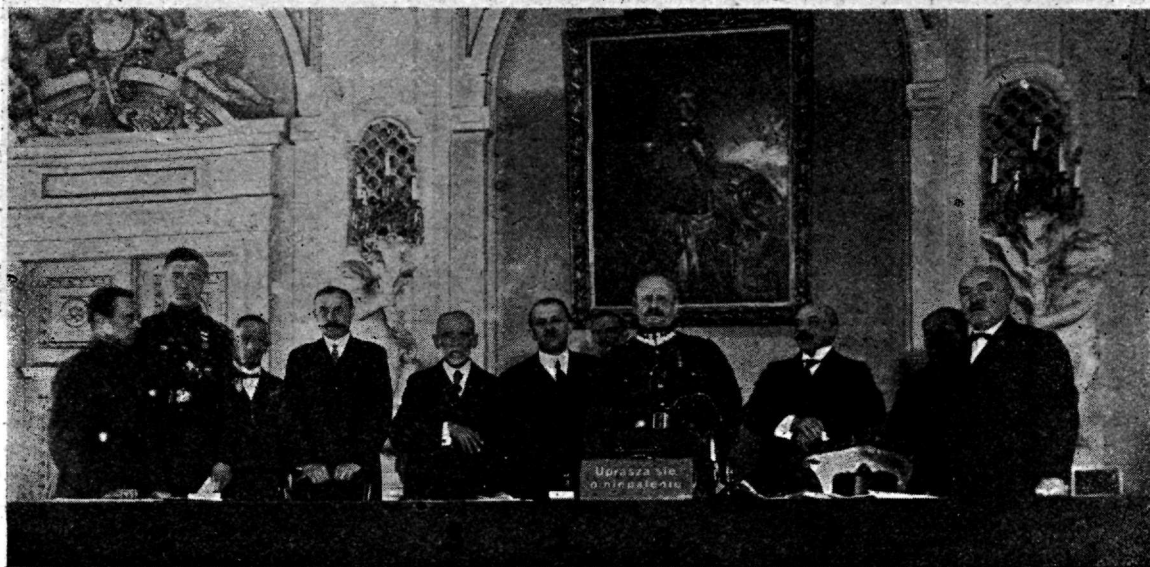
Mõlemates laagrites saadi hästi aru, et äpardunud revolutsioon ei tähenda veel vabaduse idee kadumist, vaid seda tuleb võtta kui jõudude katsumist ja et võitluse pidamiseks sõjaväega (nagu seda revolutsioon näidanud) on tarvis samuti sõjaväge. 1908—1909 a. kui Jóse Pilsudski Léopoli (Lvov, Lemberg) jõudnud, asub tema Ga-

liitsias uut organisatsiooni looma n. n. „Aktiivse võitluse liidu“ („Zviazek valki Czynie- nej“), millesse peale ideeliste noorte üli- õpilaste kuulusid ka noored patriotiliselt mõtlejad töölised. Välja minnes tarvidu- sest oma sõjaväge luua legaliseeris end „Aktiivse võitluse liit“ uue organisatsioo- nina „Küttide liit“ („Zviazek Strzelecki“).

Austria valitsus nähes, et see organi- satsioon end Vene vastu võitluseks ette valmistab, vaatas läbi sõrmede selle orga-

Poola kütid.

Viimane kütiseltside üldkongress 11. 4. 1926. 1) Kongressi eesistuja — prof. V. Bartel (praegune Premiermin). 2) End. sõjaminister kindral L. Zeligovski. 3) Kütide Liidu eestseisuse praeses Dr. K. Dluski.

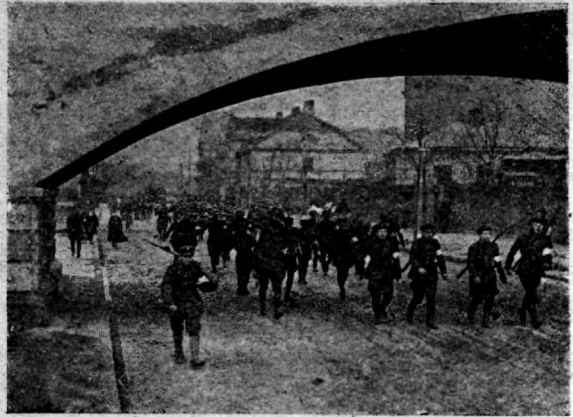
nisatsiooni peale, nende „noorte mängu“ peale, kellele hulgas juba siis end valmis-tasid ette Poola vabadusvõitluses manalasse varisenud kangelased Vyrva, Nervin, Grudzinski, Kuba jne. ja praeguses Poolas kõrgetel ametkohtadel asuvad kindralid Rydz-Smigly, Sosnovski, Norvid, Burhardt-Bukacki.

Paralleelselt kütide liidule organiseerivad end Galiitsias ka kütide rühmad („Druzyny Strzeleckie“). Hmasõja lahti-

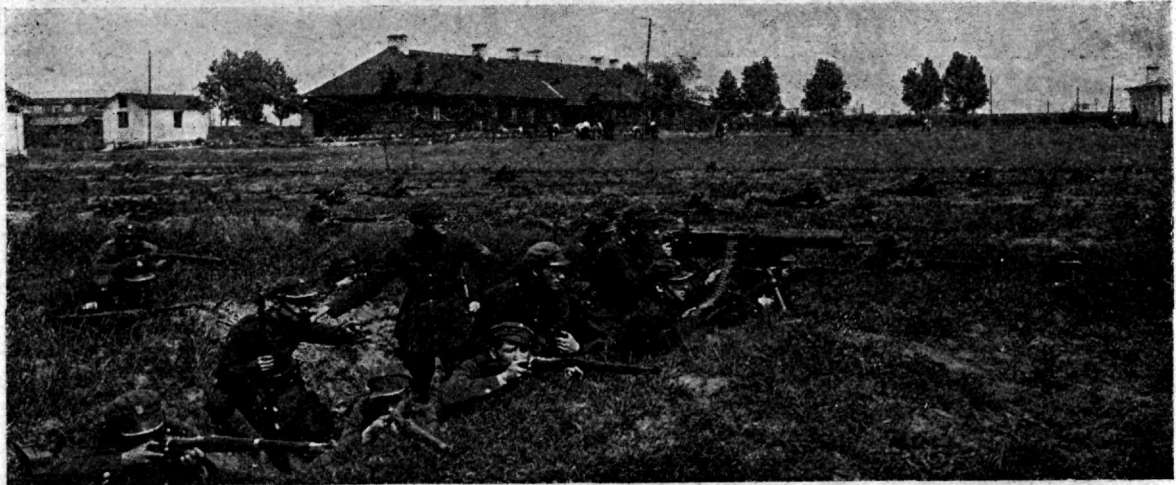
puhkemise järele ühinevad mõlemad organisatsioonid üheks ja 6. septembr. 1914 a. marsivad Krakovist Józef Pilsudski juhatusel idapool, alates võitlust oma iseseisva riigi loomise eest. Esimese komandandi Pilsudski üleskute peale ilmusid tema käsutusse üliõpilased, insenerid, arstid, töölised Pariisist, Genfist, Galiitsias. Varustatult kõige viletsamini, vanade relvadega (mis enam kusagil tarvitusel polnud), katkistes jalanõudes, aga täis vaimustust ja

Poola kütid tänavavõitlustel Varssavis
12.—14. mail k. a.

Poola kütide noorte jõugu marssimisvõistlus
Sulejovkasse.

Poola kütid laskeharjutustel.

isamaa-armastust läksid need vabatahtli-
sed lahingusse.

Pilsudski vabatahtliste arv kasvas jär-
jest. Austria kõrgem väejuhatuse, kartes
nende vabatahtliste mõju suurenemist ja
nende patriotilist vaimu, vormeeris nad
ümber „Poola leegionideks“, lootes oma
juhatusel ja leegionide staabi kaudu kerge-
mini kontrolli teostada võivat selle organi-
satsiooni üle. Operatiivs. ettekäändel viiak-
se leegionid ära Karpaatidesse. Mehine
Pilsudski leegionide võitlus äratab ka rah-
va tema unest üles, paneb uue energia ja
jõuga käima vabadusidee. Nii võitlevad
vaprad Pilsudski leegionid Saksa-Austria
poolt kuni 1916 a., kus Pilsudskilt korral-
dus järgneb, end aktiivsest sõjast osavõt-
misest tagasi tõmmata ja end salajaselt
ette valmistada võitluseks seniste liitlaste
vastu. Järgneb rida repressioone. Pil-
sudski vangistatakse ja saadetakse välja

Magdeburgi kindluse. Leegionid likvi-
deeritakse ja leegionäärid interneeritakse
karistuslaagrites Szczypiornis, Bejamina-
vis ja Marmarosh-Srzetis, osa saadetakse
Itaalia väerinnale. Ühel osal legionääri-
dest läheb korda läbi Venemaa üle Muur-
mani uuesti Prantsusmaale pääseda. Kü-
ladesse ja alevikkudesse põgenenud legio-
näärid hakkavad end uuesti põranda all
organiseerima ja loovad uue organisat-
siooni „Poola sõjaväeline organisatsioon“
(„Polska Organizacja Wojskowa“ lühidalt
nimetatud P.O.V.), mis Austria ja Saksa
võimudele väerinna seljataga kahe aasta
kestvusel küllalt muret sünnitas. Pilsudski
äraolekul asub selle organisatsiooni ette-
otsa tuntud kolonel Rydz-Smigly. Ka teis-
tes Poola riigi okupeeritud osades hakka-
vad end agaramad jõud organiseerima, ku-
ni 1918 a., mil Kesk-Euroopa riigid liitlaste
ülevõimu all kapituleerivad, kogu Poola

Poola kütide kompanii suvilaagris Kamesznicas.

end ise vabastab. Ja kui siis komendant Pilsudski Magdeburgi kindlusest vaba Poolasse tagasi pöörab, saab tema rahva ühisel soovil Poola esimeseks riigipeaks. Kuid sõda ei ole lõppenud ja idast hakkavad Poolat kommunistid ähvardama. Kiirelt organiseeritakse uuesti leegionidest ja

endisest „P. O. V.“ organisatsioonist „Küttide liit“. Poola-SSSR 1920—1921 a. sõja kestel võtavad kütiseltside liikmed osa sõjast reguläär sõjaväe üksustes. Peale sõja hakkab „Küttide selts“ uuesti end organiseerima ja jõuab pea oma liikmete arvu poolest Poolas esimesele kohale (1. jaan. 1926 a. ligi 150.000 liiget).

1926 a. 12. mail, mil marshal Pilsudski alustas Viitose valitsuse vastu sõjalist aktsiooni, olid „Küttide liidu“ keskjuhatuse (ühes praeguse pääminister Bartel'iga liidu juhatuses) ja Varssavi osakond esimesed, kes end marshal Pilsudski poolehoidjateks kuulutasid ja seda moraalset revolutsiooni toetama tõttasid. Küttide liidu Varssavi osakond võttis osa neist võitlustest Varssavi tänavatel 12.—14. maini paarituhande sõjariistust liikmega.

Nii selle Poola tähtsama ja arvrikkama sõjav. ettevalmist. seltsi (millel ligi 250.000 liiget) lühikene ajaugu.

R. L.

Itaalia seltskondline riigikaitse.

T. Heino.

Itaalia vabatahtlik rahvusmilitš, „Milizia volontaria nazionale“, sündis ühes olude muutusega 1922.—1923. a. Tol ajal õppis Itaalia rahvas tundma kogu tsiviliseeritud ilma vaenlast — kommunismi. Tahe anda surmavat lööki sellele ühiskonna mädapaisele, oli milizia nazionale moodustuse aluseks. Sellest asjaolust ja itaallaste lõunamaalisest temperamendist on tingitud ka selle iseloom, mis põhjamaa riikides tegutsevatest kaitseliitudest sisuliselt õige kaugelt lahku läheb.

Selle organisatsiooni tuuma moodustavad endised ilmasõjast osavõtnud sõdurid. Juhtivatel kohtadel seisvad isikud on enamasti sõjaväest välja astunud teenustega ohvitserid. Distsipliin on kõva. Milizia nazionale eesmärk on, peale võitluse riigi vundamente õonestavate olluste vastu ka sõjaväe ja politsei tegevuse hõlbustamine. Selle organisatsiooni peateene on aga moraalset laadi: ta koondab neid noori, kes on valmis tulise isamaa-armastusega õiglase korra eest võitlema. Milizia volontaria nazionale on nelle sügavaks moraalseks rahulduseks. Kuid see organisatsioon on tegev ka praktilistel aladel: milizia nazionale mehed töötavad korralvajatena sadamates ja raudteedel. Politsei on arvuliselt väike ning võitlus näit. raudteevarguste vastu muutus talle koormavaks. Siin tuli appi milizia. Kõva ja kindla käega peab rongiga kaasasõitev miliziasse kuuluv kontrolör korda.

Tema tegevuse viljakaid tagajärgi Itaalias kiidab iga väljamaalane. Väiksemagi varguse pealt tabatud isik vangistatakse halastamatult ja karistatakse rängalt. Sarnaste ülesannete kõrval on milizia kohustatud pidama ka poliitilist valvet. Loomulikult annab ta abi õnnetuste, tulekahjude j. t. sarnaste juhtumiste puhul.

Milizia volontaria nazionale ülipealikuks on loomulikult Itaalia peaminister Benito Mussolini, „il Duce“, nagu teda lihtsalt hüütakse. Pealikuks on prints Maurizio Gonzaga, suurte teenetega ilmasõjas, kindral, praegu erus. Tema abiks on kindral Alessandro Traditi. Milizia nazionale jaguneb vana Rooma kombe järele leegionideks (legio), mis vastab umbes meie rügemendile. Legio juhatajat nimetatakse console generale'ks. Legio jaguneb omalt poolt coorte'desse, mida juhatab console. Coorte'st järgmine üksus on centuria — juht centurione. Umbes meie rühmale vastab manipolo, mida juhib capo manipolo. Kõige väiksem üksus (umbes 8 meest), on squadra, mille juhti kutsutakse capo squadra'ks. Milizia nazionale on jagatud asukohtade järgi piirkondadesse. Praegu käsitab Itaalia milizia umbes 200.000 meest.

Selle tugeva organisatsiooni vormil on oma traditsioon: seda kandsid ilmasõjas julgeimad mehed. — lööksalgad. Tahes demonstreerida ka

väliselt oma kokkumatust vaenlase ees ja valmisolekut ähvardavamaikski lahinguiks, milizia võttis omaks tolle lööksalkade musta särki, mida ka milizia lihtsõduri nimetus: *camicianera* (mustsärk) tõendab. Sõdurit nimetatakse ka *gregario*ks, kuid eelmine nimetus on talle endale meeldivam. Maal kannab milizia lihtsamast riidest musta särki, samavärvilist kaela-sidet ja halli sõdurikuube lahtise kraega ning samavärvilisi spordipükse. Peakatteks on gregariol end. Türgi fetsi moodi müts, mida julge tutt kaunistab. Ohvitser kannab Alpi jäägrite maitsekat kaabut. Linna, eriti Rooma milizia nazionale liikmed äratavad tähelepanu oma elegantsusega. Väljaspool teenistust on neil lubatud käia ilma kueta, millist vabadust kasutatakse

Tallinna ratsakaitseliitlased harjutustel. Ees ratsasalga pealik hr. A. Kepper.

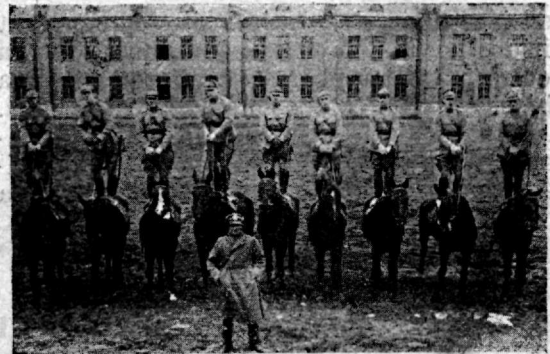
ohtralt. Rooma tänavail võib silmata sihvakaid noormehi ja ka elatanud vanakesi, kes kannavad uhkusega oma musta siidisärki. Erilist tähelepanu väärivad n. n. „Mussolini musketäärid“, kes moodustavad peaministri auleegioni. Sellesse kuuluvad noored mehed Rooma kõrgeimast seltskonnast, rietatud mustavärvi kuni sõrmeotsadeni, vööl kalliskividega ilustatud sõjariistad. Näib, nagu kuuluksid sellesse Mussolini saatkonda pidulikkudel esinemistel kogu Itaalia ilusaimad poisid, niivõrd silmameelitav on nende välimus. Üldse püütakse noortsugu tõmmata ligi milizia nazionalele; sisseastumine sellesse organisatsiooni on lubatud 17 a. alates.

Relvaks on neil alaliselt kaasaskantav revolver, kuna vintpüssid peale harjutusi paigutatakse miliziale kuuluvasse ruumi, kus need alal hoitakse kuni järgmise harjutuseni. Hälina korral on see hoone ka milizia kogumispunktiks. Relv, mida Itaalia kurjategijad milizia käes kõige enam kardavad, on „manganello“, ülalt peenem ja alt paksem kepp, mida nad kannavad käevarrel silmuses. Vintpüssid annab riik, kuna revolverid j. t. relvad iga mees peab hankima ise. Harjutusi peetakse pea iga nädal, kuna vahitee-

nistuse kohustus on alaline. Seni on milizia nazionale pannud vähe rõhku tehniliste väeosade moodustamisele, millepärast nende arenemine on alles lapsekingades.

On üldiselt teada, et Mussolini isiklikult on naismilizia moodustamise vastu. Tema arvates tähendab teatava sõjalise jumega mundri kandmine naistele sammu mehestumise poole. Seepärast milizia nazionale naisosakondi ei olegi.

Kuid milizial on ka oma eriline allosa: balillad. Selle sõna kõlaline pehmus iseloomustab selle sisu: „balilladeks“ kutsutakse lapsi, alates 6 a. kuni 13—14 a., kes koolide kaupa moodustavad milizia nazionale osakondi. Loomu-

Tallinna maleva ratsakaitseliitlased harjutustel. Ees instruktorkitn. Onny.

likult ei saa siin olla juttu mingisugustest harjutustest sõjariistadega jne. Balillad vastavad meie noorseppadele ja boyscoutidele, neid kasvatatakse isamaalises vaimus ja kõvas distsipliinis. Peab ka ütleva, et balillad kannavad oma musta särki suurima uhkusega ja iseteadvusega. Mitte-balillaid koheldakse balillade poolt veidi ülalt alla.

Balillade nimetusel on ka oma traditsioon. Sellenimeline oli noor poisikene-kangelane, kes Genua ajaloo mängis isegi suurt osa. Kui Austria väed 1764. a. okupeerisid Genua, tuli rahval palju kannatada sõjaväe julmuse all. Vaenlase tugevuse tõttu ei juletud siiski alustada vastuhakkamist. Seal tuli kord turupäeval noor poisikene, Balilla, haaras põlevas vihas kivi ja viskas selle vastu vaenlase pealiku pead. Vaimustuses ja saades julgust poisikese teost tormas rahvas vaenlase sõduritele kallale ning suutiski neid Genuast ajada välja. Seega oli poisi julgus isamaa uhkeima linna päästjaks. Praegused balillad on seadnud omale eeskujuks selle Genua noore kangelase isamaa-armastuse ning on alati valmis ohverdama oma vähest jõudu isamaa altarile.

Tallinna malev vabariigi aastapäeva paraadil.

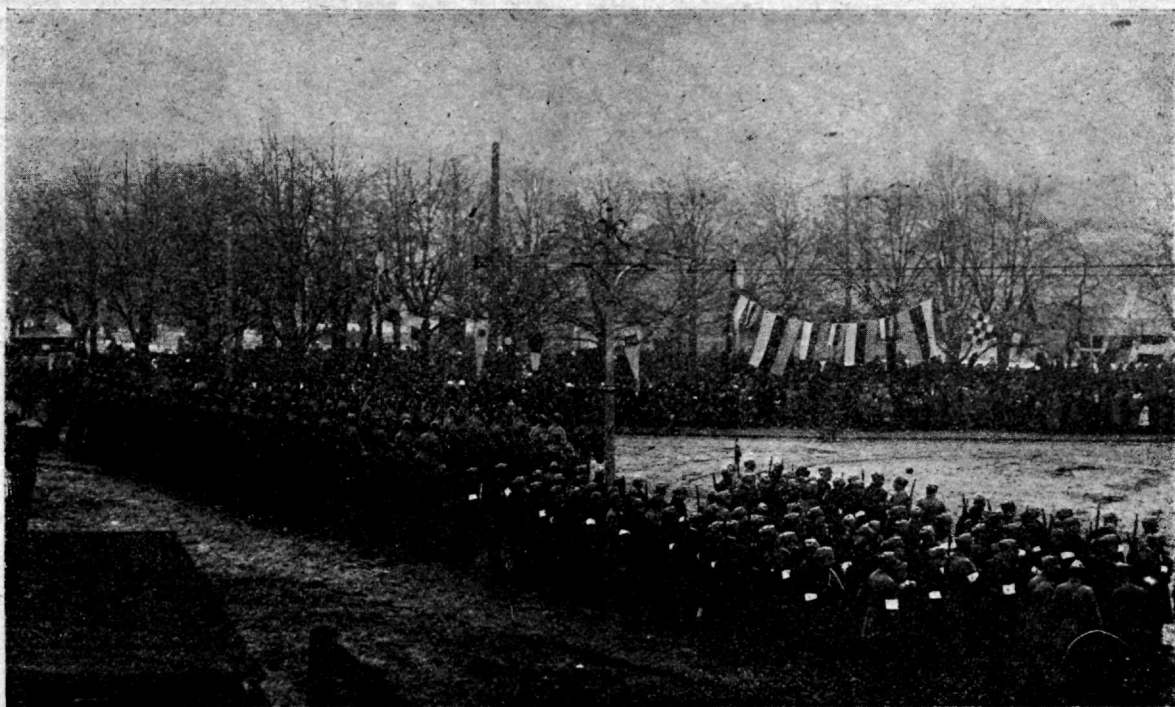
Jooni Rootsi kaitseliidust.

Rootsi seltskondlise vabatahtliku kaitseorganisatsiooni moodustamiseks ülemaalse kaitseliidu näol andis tõuke Rootsi riigipäeva otsus 26. maist 1925. a., millega Rootsi parlamendi mõlemad koad võtsid vastu väevähenduse kava. Vastu hääletasid ainult parempoolsed põllumehed ja mõned keeluseaduse vastased vabameelsed. Kava järele pidi maaväe diviiside arvu vähendatama kuuest neljani, jalaväe rügementide arvu 28 pealt 20 peale, kuna teenistusaega pidi lühendatama umbes saja päeva võrra. Seega muutus teenistusaeg kõigest kuuekuuliseks. Riigikaitsele positiivne otsus tehti ainult laevastiku suhtes, mida uute üksustega lubati täiendada.

Mäletatavasti kutsus see riigipäeva otsus esile meelevalduste tormi, mis ei piirdunud üksi oma-ama isamaaliselt mõtleivate olluste vastulausega, vaid ulatus ka välismaisse. Nii saatsid Soome rootslased Rootsi parlamendi esimese koja esimees Hamiltonile pika telegrammi, milles avaldasid kahetsust sarnase häbitava otsuse puhul.

Nüüd seisas Rootsi ajaloos periood, mis tõendab, et Rootsis aru saadi vabatahtliku organisatsiooni tähtsusest riigikaitse tegurina. Mõni päev peale mainitud riigipäeva otsust, mida Rootsi sõjalistele traditsioonidele ustavaksjäänud ollused saatuslikeks nimetavad, avaldati üleskutseid ülemaalse kaitseliidu loomiseks. Üleskutse

järgi oli liidu esimene ülesanne tutvustada Rootsi rahvast, mis osutanud alati suurt huvi riigikaitse vastu, parlamendi otsuse kurbade tagajärgedega. Laiadele rahvahulkadele taheti näidata sõjaväe nõrkust ja seltskondlise organiseerumise tähtsust. Algaegadel piirdus liit ainult propaganda tegemisega riigikaitse heaks. Selle propaganda tagajärjed tulid aga peagi nähtavale. Mõnikümme aastat vana Rootsi küttide liikumine sai jälle uut hoogu, nende reorganiseerimine ei võtnud kaua aega ning vabatahtlikke annetusi voolas kiirelt kokku. Terve Rootsi rahvas elas üle isamaalise tõusu päevi, milliseid pole nähtud enam ammu. Meeleolu tuletas meele aegu, kus Rootsi rahvas isamaa armastusest tagaetult vabatahtlikke annetusi kogus uue sõjalaeva ehitamiseks. Ka tol korral mõistis rahvas ilusalt ohverdada: lühikeses ajaga olid need miljonid koos, mida vajati uue soomuslaeva „Sverige“ ehitamiseks. Nii ka nüüd. Viibimata sõitsid saadikud Soome tutvunema sealse kaitseliidu korraldusega ning varsti paisusid Landstormförbundid Rootsis organisatsioonideks, mis käiskes sõjaväega töötades kvalifitseerisid ja koondasid riigiustavaid kodanikke enda ümber. Tegelik väevähendamise tõttu vabanes hulk ohvitseri, kes vabatahtlikkudesse organisatsioonidesse astusid nende sõjaväelist tasapinda tõstma. Igas linnas, igas maakohakeses sündis kaitse-

Kaitseliidu paraad Vabadusplatsil.

Kaitseliidu paraad Vabadusplatsil.

organisatsioon. Peale tavalist päevatööd andus nii põllumees kui haritlane isamaalisele tööle, kas õppuste või moraalse kihutustöö näol. Üle-

maalise kaitseliidu põhikiri näeb ette aastamaksu, mida iga liige tasub vastavalt oma varanduslisele seisukorrale. Kaitseliitu kuuluv isik on

kohustatud esimese nelja aasta jooksul maksu maksuma. Hiljem loodetakse niivõrd stabiliseeritud seisukorda luua, et igasugune liigete miksustamine ära jääb ning tarvilikud jooksvad kulud suudetakse katta vabatahtlikkudest annetest. Silmas pidades rahva palavat poolehoidu, võib sarnase kava teostamine isegi kerge olla.

Nii kohalikkude Landstormförbundide kui ka keskliidu poolt korraldatakse manöövreid. Pearõhku pannakse tarviliku pealike arvu koolitamisele. Manöövrid sisaldavadki taktilisi harjutusi, mida juhatavad kordamööda jao j. t. üksuste pealikud. Manöövrid kujunevad seega teataval määral eksamik pealikele. Harilikult jälgivad manöövreid sõjaväe esitajad kui ka väljamaa vastavate organisatsioonide esitajad. Tänavused manöövrid peetakse neil päevil Romme-

hedis. Neil esinevad ka Landstormi „Lottad“, naisosakond, millesse kuuluvad peajaslikult Landstormarite abikaasad, töötades tihedas kontaktis oma meestega. Naisosakonnad on varustatud eeskujulikkude väljaköökidega. Naiskaitseliitlaste riietus ei ole univormi laadiline, vaid on alal hoidnud naiseliku põhitooni.

Nende vabatahtlikkude kaitseorganisatsioonide arv kasvab iga päevaga. Võimas isamaa-armastus köidab kokku isikuid kõikidest seltskonna kihtidest. Ühinemises on jõud. See on lipukiri, mida ka kaitseliitude loomisel silmas on peetud. Iga hea ja ustav kodanik leiab oma kohuseks end vabatahtlikult sõjalistes teadmistes niivõrd täiendada, et tarbekorral vaenlast võita või hättajäänule appi tõtata. Eesmärk on ilus ja ülendav, on selle poole püüda. T. H.

Äraandja.

Jutt Eesti lähemast minevikust.

V. Negro.

I.

HOOP NÄKKU.

„Aga ma ütlen teile, veel mõni päev ja meie taguline Maapäev on oma laulu laulnud!“ kinnitas Tallinna reaalkooli võimlemissaalis viimase klassi õppur Aleksei Vööلمان võidurikka näoga ta ümber kogunud kaasõppuritele.

Kõneleja oli kõhn, veidi ettepoole looka vajunud rinnaga, kuid muidu pikk ja tugev umbes kahekümneaastane noormees. Ta näovärv oli kahvatu-hall, juuksed pruun-kollased ja ripusid silumata salkudes otsaesisele. Ta nägu oli võrdlemisi sile ja energiline, ainult silmis peitus tal mingi salakaval ja kuri läige, mis teravama pilguga vaatlejat ta vastu tagasihoidlikuks tegi.

„Kas siis Saksa väed juba Riia poolt peale hakkavad tungima?“ küsis lootusliku säruga silmis väike von Böckling.

„Ei, armas vennas, need ei jõua nii peagi veel siia?“

„Kõnele, kõnele õmeti kiiremini, mis sul teada on!“ kõlasid kannatamatud hüüded ümber ringi.

„Tuleb aeg, näete ise! Aga see neetud Maapäev pühitakse kui rämps pühkmekasti!“ Põlglik käeliigutus saatis viimaseid Vööلمani sõnu ja iseteadvalt naeratades vaatas poiss hämmastunud kaaslaste otsa.

Poiste grupist eraldus kaheksateistkümneaastase poisi tüse kuju. Aeglaselt sammus ta keksleva Vööلمani ette. Ta tõsine ja otsekohene pilk kiindus kõneleja palesse. Tükk aega vaatas

ta kulmusid kortsutatades üksisilmi teisele otsa. Ümber ringi püsisid kõik nagu needitud paigal ja jälgisid hingamist tagasi hoides mõlemaid poisse.

„Keda nimetasid sa rämpsuks, Vööلمان?“ küsis poiss viimaks, iga sõna rõhutades selge, kõlava, kuid rahuliku häälega.

Pilguks kõhkles küsitud, siis vastas ta mõnitavalt. „Nõndanimetatud „Eesti“ Maapäeva, kes —“

Kaugemale ta ei jõudnud, sest ta ees seisvas poisi rusik tabas teda otse näkku.

Vööلمان taarus. Lõõja aga käänas rahulikult kannal peal ringi ja sammus tagasi oma endisele paigale.

Kuid Vööلمان toibus peagi hoobist.

Vihast sisisedes kargas ta talle selja pöörnud poisile kallale ja andis sellele jalaga tugeva hoobi selga, nõnda, et see meelemärkust kaotades prantsatades põrandale langes. „Kas said nüüd, sa näru, sa Eesti rahvusline lurjus!“ Inetu naerulaginaga peksis ta maaslamaajat uuesti jalaga.

Kuid nüüd tormas läbi poiste ridade, neid hoolimatult kõrvale tõngates, üks teine, umbes seitsmeteistkümneaastane, saleda kasvuga poiss, kes seni saali nurgas roobaspuul oli võimelnud. Ta nägu õhetas, ta silmad säntendasid tuld. Vägeva sööstega oli ta hulga pikema Vööلمani turjal ja halastamatult materdasid väledad rusikad vastase nägu. Asjata püüdis Vööلمان end uuesti pealetungijast vabastada, iga ta hoop lendas tühjusse, poiss keerles ta ümber kui vurr ja võistlustuhinas säravail silmil läkitas ta

hoop hoobi järele Vööلمانile pähe, kuni see viimaks enam vastu ei suutnud panna ja ümberseisjate poiste naerulagina all punuma pistis.

„Putka aga peale, maaslamaja löömise häbi-pleki eest sa siiski ei pääse!“ hüüdis poiss ja astus kaastundlikult ikka alles meelemärkuseta lamaja poisi juure.

Nagu parmust aetud loom oli Vööلمان ukse-
seni lipanud. Kuid leides, et teda keegi taga ei aja, peatus ta siin. Ähvardavalt tõstis ta rusika ja sisises läbi hammaste: „Seda ma teile ei unusta, te Salu vabadiku jõmpsikad. Küll tuleb peagi aeg, kus kahetsema saate, et oma käe minu vastu olete tõstnud!“ Verd tublisti kriimustatud näolt pühkides, kadus ta ukse taha.

Vahepeal oli maaslamaja toibunud. Ta oli näost alles õige kahvatu, kuid tõusis siiski teise toetusel püsti.

„Kuidas tunned end, Kaarel?“ küsis Vööلمان võitja õrnalt. „Kas sul on valu?“

„Täna sind, Alek, pole enam suuremat viga midagi, ainult ristluus valutab õige tugevasti. Poleks uskunud, et see kõlvatu mind hoiatamata selja tagant lööma tikub. Aga kus ta siis ise on?“ Küsivalt rändas Kaarli pilk ümber-
ringi.

„Punuma pistis! Ma kütsin talle sihukese sauna, et ta seda veel kaua mäletab!“

„Aitäh, vennas! Seda oli tal vaja. Ta teotas meie Eesti Maapäeva. Kas sa seda ei kuulnud?“

„Ei, ma harjutasin roobaspuul ja ei kuulnud, mis siin kõneldi. Alles siis, kui nägin, kuidas ta sulle jalaga selga tagus, tormasin siia ja vihtusin ta läbi. Nadikael sihuke!“

Toetades venna õlale, sammus Kaarel aegamööda ukse poole, et klassis pingile pikali heita.

Kogu vahejuhtumine oli õige isesuguselt pealtvaatajate poiste peale mõjunud. Mõned neist, enamjagu sakslasi ja venelasi, olid Vööلمانit Eesti Maapäeva laimavate sõnade juures heakskiitvalt pead noogutanud ja tahtsid isegi talle alguses appi rutata, alles pärast, ta inetut teguviisi nähes, ei seganud nad end enam asjasse, kuna teised, peaaesjalikult eestlased, õige silmanähtavalt oma põlgust nii haavavate lausete kui ka jalahoobi kohta avaldasid.

Pärast vendade lahkumist jagunesid nad mitmesse gruppi ja arutasid elavalt Vööلمانit sõnu ja teguviisi. Ainult ühes asjas langesid kõigi arvamised ühte — Alek oli Vööلمانile tubli ja teenitud keretäie annud.

II.

Saladuslik uks.

Mõni päev hiljem sammus Alek ühe sõbra poolt tulles kojupoole. Oli umbes kella kümne

paiku õhtul. Taevast oli pilves, öö pime ja süng.

Jõudes Rüütli tänava ja Lühikese jala nurgani, silmas ta äkki Lühikese jala trepil üht kogu, kes pelglikult ringi vaadates trepist alla hiilis. Kuna talle see kogu õige tuttavana näis, litis ta end tihedalt vastu maja müüri, et lähenejat lähemalt silmitseda.

(Tallinna malev jalutuskäigul.

Kogu lähenes kiiresti ja lippas tast mööda Niguliste kiriku puistest läbi, kitsa põiktänavale treppi mööda alla Harju tänavale.

Nagu vari järgis Alek saladuslikule võõrale.

Kes see ometi võis olla? Kõik ta liigutused ning ta kaju olid ju nii tuttavad! — Kuid asjata vaevas Alek oma pead.

Kogu peatus Harju tänava nurgal end majade varju peites. Ettevaatlikult piilus ta ümber nurga ja nähes, et kedagi läheduses pole, lippas ta põiki üle Harju tänava Vana Posti tänavale, et siin maja nurga taga uuesti peatuda

ja ümberringi piiluda. Siis liikus ta majade varjus, piki Vana Posti tänavat edasi Müüri-vaheni ja kadus siis äkki.

Kiirelt tormas Alek, kes teda ettevaatlikult oli jälginud, Müürivahe nurgani ja piilus oma-kord ümber nurga. Kuid kusagil polnud enam saladuslikku võõrast näha.

Pahaselt endamisi kirudes, tahtis ta juba teed kojupoole jätkata, kui äkki vastasmaja üks kergelt nagisedes avanes ja üks mees, küünal käes, lävele ilmus.

„Kes siin on?“ küsis küünlaga mees.

laste ümber lipitseda ja ise kuulus kadakasakte kilda.

Äkki kuulduisid jälle sammud. Keegi lähenes. Kiiresti lippas Alek uuesti nurga taha peitu.

Tulija astus sama ukse juure, mille taha Vööلمان praegu oli kadunud, ja koputas sellele kaks korda järgimööda ja lühikese vaheaja järele veel kord.

Jällegi avanes uks, ilmus lävele sama mees küünlaga, küsis ja talle vastati samade sõnade-

Viljandi linna malevkond, kooliõpilaste kompanii rongikäigul k-l. paraadil 27. 9. 25.

„Sõber,“ vastas tuttav hää poolosinal pimedusest.

„Kelle sõber?“ küsiti uuesti.

„Kommuuna.“

„Tunnussõna?“

„Tapakirves ja võllas.“

„Astuge sisse!“

Pimedusest eraldus nüüd tume kogu, sama, keda Alek oli jälginud, ja astus mehest mööda üle läve. Uks suleti. Jälle valitses ümberringi süinge pimedus.

Ühe ainukese hetke oli küünlatuli saladusliku kogu nägu valgustanud, kuid sellest jätkus, et Alek ta ära tundis; see oli — Vööلمان!

... Aga mis maja see oli, kuhu ta nii saladuslikult sisse lasti? Alek astus nurga tagant välja ja silmitses seda lähemalt. Õige! See oli ju kuri-kuulus enamlaste kogumispaik ja peakorter, n. n. „Kiire“ maja.

Või nii! Siis sinna läks see tema kaasõppur ja klassivend, kes seni alati oli armastanud saks-

ga, nagu Vööلمان oli vastanud, mees astus sisse, uks suleti.

Jällegi sammud, jällegi kordus sama sündmus „Kiire“ maja saladusliku tagaukse juures, ja nõnda ikka uuesti, kuni umbes tunni aja jooksul, küll ühe-, küll mitmekaupaga, üle viiekümne mehe mainitud ukse taha oli kadunud.

Liikumatuult seisis Alek paigal ja jälgis kogu seda salapärast toimingut.

Äkki sähvas talle hull mõte pähe: Mis oleks, kui ta ise ka sissepääsu katsuks leida. Koputamisviis ja tunnussõna olid tal ju teada. Pealegi polnud ta täna oma harilikus õpilase-mundris, vaid kandis musta palitut ja halli lundumütsi, mille nokk hästi nägu varjas. Peaasi ainult oleks, et Vööلمان teda ära ei tunneks. Noh, küllap ta sellest juba eemale hoitab. Ja see omakord ei või ju aimatagi, et tema, Alek, „Kiire“ maija võiks sattuda.

Mõeldud, tehtud.

Kindlal sammul astus Alek ukse juure ja

koputas kaks korda kiiresti järgimööda, siis pisut aja pärast veel kord.

Uks avanes. Ta ees seisis mees küünlaga. Uurivalt silmitses ta tulijat.

„Kes on?“

„Sõber,“ vastas Alek sosistades.

„Kelle sõber?“ küsis mees uuesti.

„Kommuuna.“

„Aga tunnussõna?“

„Tapakirves ja võllas.“

Veel kord tabas Aleki mehe puuriv pilk, siis astus ta pisut kõrvale ja ütles:

„Astuge sisse!“

da. Kas võtta tikuga tuld ja ringi vaadata? Aga kui teda tähele pannakse?

Aga ei! Ta pidi siiski õigel teel olema. Ta kõrvu kostis hetkeks tume jutukõmin. Kusagil avati ja suleti üks uks ja siis oli ümberringi jälle kõik vait.

Ettevaatlikult ja aegamööda liikus ta edasi. Samm sammult korruga. Äkki puutus ta jalg millegi vastu. Kobades sirutas ta käe välja ja haaras mingist trepikäsipuu taolisest asjast kinni.

Sel hetkel avati äkki uks, millest ta sisse oli

Viljandi linnalevõõrkond — sidekomando — rongikäigul läbi linna, paraadil 27. 9. 25.

Pilguks kõhkles Alek selle otsustava sammu eel, kuid siis häbenes ta oma silmapilkset nõrkust ja astus rahulikult sammul üle läve.

Mees sulges ukse.

Alek astus mõned sammud edasi, siis peatas ta teadmatuses, kuhu edasi liikuda. Ta ees leidis kolm ust, igas seinas üks. Missugune neist oli nüüd see õige?

Aga kauem kõhelda ta ei tohtinud, sest küünlaga mees jälgis teda kogu aja oma pilkudega.

Näis, kui oleks vasakupoolse ukse ees kõige rohkem pori maas, nii siis valis ta selle ja astus julgesti edasi.

Nähtavasti oli ta huupi õieti valinud, sest mees ei takistanud teda.

Ta avas ukse ja astus, ust enese taga kinni tõmmates, pimedasse ruumi. Kas oli ta õieti läinud või oli ta lõksus? Külma judin käis tal üle selja.

Ta seisatas paigal ja ei julenud edasi astu-

astunud. Välgukiirelt sööstis ta edasi ja kükitas trepi kõrvale pimedasse nurka.

Keegi astus sisse. Kas oli teda nähtud?

Ei. Uks suleti ja tundmatu kobas pimeduses trepini, seda mööda ülespoole sammuma hakates.

Trepist üles jõudes, avas tundmatu jälle ühe ukse. Hele valgusejuga paistis treppi mööda alla.

„Kas Kingisepp või Anvelt?“ kuulis Alek kedagi küsivat.

„Ei, Käspert,“ vastas tundmatu.

Uks suleti. Uuesti valitses ruumis pilkane pimedus.

Küll Alek tänas õnne, et ta kaugemale polnud jõudnud, sest nagu selgus, oli järgmise ukse juures veel üks eksam sooritada, enne kui lõpulikult sisse lasti.

Pisut aega mööduda lastes, astus nüüd ka Alek treppi mööda üles.

Üles jõudes, avas ta seal leiduva ukse. Üks

sassis habeme ja juusega mees seisis ta ees ja küsis:

„Kas Kingisepp või Anvelt?“

„Ei, Käspert,“ vastas Alek julgesti ja astus üle läve edasi.

Sõnalausemata sules mees ta selja taga ukse.

Nüüd ei olnud enam raske õiget teed leida, sest praegu astus läbi teise ukse üks mees tuppa ja läbi avatud ukse paistsid mitukümmend inimest, kes tähelepanelikult kellegi kõnet kuulasid.

Kõhklemata sammus Alek selle ukse poole, astus sisse ja tungis tihedamasse meeste parve,

Tahtmatult tõmbus Alek rohkem teiste selja taha, kui ta pilk Vööلمانile langes. Aga polnud karta midagi. Vööلمان oli kõvasti ametis protokolleerimise või mingi muu kirjatööga, nõnda et ta mahti ei saanud teravamalt ringi vaadata.

Alek seisis tihedas meeste hunikus, mis täitis toa kogu tagumist osa. Neid võis umbes kuuekümmend ümber olla. Ettevaatlikult piilus ta ringi, kuid oma südame rahustuseks ei leidnud ta peale Vööلمani ühtegi tuttavat nägu.

Juhatuselaua ees seisis tüsedad kasvuga, kuid lühidavõitu mees ja kõneles sarnase hooga, et sõnad nagu keeva allika mulin ta huultelt veere-

Kaitseliidu paraad Viljandis.

lootes seeläbi end kõige paremini uudishimuliste pilkude eest peita.

III.

Salakoosolek.

Tihedalt meeste vahele kiilutuna, tundis Alek end nagu hästi varjul olevat ja laskis uudishimulikult pilku ümber uidata, et lähemalt imbruskonnaga tutvuneda.

Tuba oli kaunis avar. Ühes seinas asus punase riidega kaetud laud, selle taga mõned toolid, mis nähtavasti koosoleku juhatusel jaoks olid määratud. Tagaseina ilustas lai punane riie, millele saamatu käega sõnad — „Kõigi maade töölised, ühinege!“ — olid maalitud. Juhatuselaua taga istusid kolm meest. Keskel hästi rietatud, intelligentse näoga isik, temast paremat kätt tublisti kantud ülikonnas kõhn, punase tüükas habemega mees, kelle silmad põlesid hõõguvas tules, ja vasakut kätt juhatajast — Vööلمان.

sid. Iga iseäranis mahlaka ütelse juures astus ta sammu edasi. Ikka rohkem sattus ta hoosse. Sealjuures ei vaadanud ta kuulajatele otsa, vaid vaatas ettepoole kummardudes enda ette maha, nagu kõneleks ta iseendale.

Alek võttis südame rindu ja müksas pisut oma naabrit, kes pahaselt näo ta poole käänis.

„Kes juhatab täna koosolekut?“ küsis ta sosinal.

„Kas sul siis silmi peas ei ole, et sa Anvelt juhatusel toolil ei näe!“ urises talle mees vastu ja pööris talle selja.

„Soo, see on siis Anvelt, aga ei tea, kes see kõneleja peaks olema?“ mõtiskles ta endamisi.

Ka selle kohta pidi ta peagi selgusele jõudma, sest kõneleja lõpetas parajasti sõnadega: „Ja sellepärast, seltsimehed, read koomale, võideldge ühise kõrge aate eest, mis ei tunne kurnajat ja kurnatavat, ei härrasid ega sulaseid, vaid mis kõiki ühiselt oma tööjõudu sunnib rakendama ühiseks tööks, ühise sihi saavutamiseks. Siis ei tunta enam häda ja viletsust, igal

inimesel on oma kindel leivapaluke, oma soe ja mugav kolle, oma töö- ja puhkeaeg, oma lõbu ja mõnu. Kaoks röövimine ja tapmine, kaoks vargus ja jõle keelepeks, sest kellelgi poleks enam vaja seesuguste nurjatustega tegemist teha. Ei oleks enam vangimajasid ja politseid, kaoks taplus ja sõda, maailmas valitseks igavene rahu ja vendlus, maapealne elu muutuks igaveseks paradisiiks!"

Kõneleja jäi nagu mõttesse seisma. Siis ärkas ta äkki, vaatas kohmetult ringi ja istus kiiresti laua juures olevale vabale toolile.

Nüüd tõusis Anveldist paremat kätt istuja mees üles ja sõnas selge, läbitungiva häälega:

„See on ju kõik väga ilus ja kena, mis minu austatud eelkõneleja, seltsimees Sihver, praegu ütles, kuid nende ideaalide teostamiseks Eesti pinnal peame esiteks selle kodanlise Maapäeva laiali kihutama ja võimu lõpulikult enda kätte haarama. Siin aga ei aita ilusad sõnad kõige vähematki, siin on vaja sihikindlat ja ootamatut tegutsemist ja kas või äärmiste abinõude tarvitusele võtmist. Meil on teada, et Maapäev neil päivil end kõrgemaks võimuks Eestis tahab kuulutada ja rahvas on alles küllalt nii rumal, et ta seda sõnalausumata sündida laseks. Seda aga ei tohi juhtuda. Koguge kõigist vabrikulist töölised kokku, läheme üheskoos Toompeale ja nõuame nende laialiminemist, näis, mis nad siis teevad. Meie selja taga seisab kogu suure Venemaa töölistkond, nende vennad, Vene sõdurid, toetavad meid igal tingimisel, nõnda ei ole meil siis ka midagi karta. Maha kodanline Maapäev! Kihutame ta minema!"

„Maha! Minema! Elagu Kingisepp!" möirgas kogu meestekari.

Ärritatud mehed astusid koost laiali mitmesse gruppi, elavalt enda vahel mõtteid vahetades. Selle tõttu osutus Alek äkki üksinda paigal ning teistega kaasariõkkava Vöölmanni pilk tabas teda ja jäi imestades temale peatuma. Äkki aga sähvas üle Vöölmanni näo äratundmise helk ja — „salakuulaja!" — karjus ta ärritatud meeste hulka.

Nagu välgust taevast, rabas see hüüe kõiki koosolijaid. Kõik vahtisid hämmastunult ringi ja karjusid läbiseigi: „Kus? Kes?"

„Seal! seal! Keset tuba!" kõlas Vöölmanni lõikav hää läbi üldise kära.

IV.

Põgenemine.

Alek oli kogu aja liikumatult paigal seisnud. Ka teda üllatas esimesel pilgul ootamatu vahele hüüe. Kuid nüüd ei olnud enam aega pikaks kaalumiseks. Pidi tegutsema otsustavalt kiiresti ja ühe hüppega oli ta seina ääres, kus nägi elektritraate nupu juure alla jooksvat. Välgu-

kiirelt haaras ta pussi pihku, mida ta alati ühes kandis, ning järgmisel hetkel olid traadid läbi lõigatud ja tuba pime.

Tekkis hirmus segadus. Igauks püüdis igahüte, kõik möirgasid, karjusid läbiseigi kui pöörased.

„Tuld, tuld, minema lippab!"

Alek ei olnud üldist segadust kasutamata jätnud. Ühe hüppega oli ta ukse juures ja tahtis seda avada. Aga samal vilkel tundis ta üht võõrast kätt ukseingil, mis kohe tema omast kinni haaras.

Vöölmanni oli kõigist nupukam ja nobedam olnud. Samal ajal, kui Alek traate lõikas, oli ta otsekohe ukse juure tormanud ja selle käepidemest kinni haaranud, sellega poisile ainust pääseteed sulgedes.

Viljandi linna malevk. tehniline komp. lahing-granaatide pildumisel, veebr. 1926.

„Siin,“ karjus ta kõigest kõrist, „siin, ukse —“

Kuid kaugemale ta ei jõudnud. Tugev hoop alumise lõua pihta sundis teda vaikima. Vihast sisisedes püüdis ta vastasele tasuda; kuid see oli väle ja ei lasknud end tabada. Ka teised tormasid nüüd ukse juure. Algas hirmus rüüselmine ja maadlemine. Üks rippus ikka teise küljes kinni kui takjas ja möirgas kui hullumeelne.

Alek oli alles vaba. Kuid, kuna kõik vastu ust litsusid, siis ei ei saanud ta seda kohe avada. Õnneks taarus aga kogu üksteisest kinnihoidev meestekamp hetkeks uksest eemale ja momenti kiiresti kasutades sai Alek ust pilukile avada ja sellest läbi lipata.

Kõik tormasid nüüd vihaselt vandudes uuesti ukse juure, takistades seeläbi selle teistkordset avamist.

Eesruumi jõudes, ähvardas aga Aleki uus hädaoht. Ta ees seisis mees, kes teda ülemisest uksest sisse oli lasknud, laetud revolvril laskevalmis hoides.

„Käed üles!“ kärgatas mees.

Sõnakuulelikult tõstis Alek käed üles, kuid lasi nad järgmisel hetkel prantsatades mehe revolvriga varustatud käele langeda.

Kõlas pauk ja kuuludus valuoig. Kuid mitte Aleki suust, sest ta oli puutumata. Kuul oli temast mööda praegu avatud uksest sisse joosnud ja ühte koosolijaist tabanud. Revolvripauk kohutas uksest läbitungijaid hetkeks tagasi, sest nad arvasid, et Alek oli laskja.

Vahepeal oli mees Alekist kinni haaranud ja algas äge maadlus. Alek oli küll tugev ja väle, kuid ta vastane polnud ka just nõrgavõitu; kogu poolest oli ta aga Alekist hulga suurem ja see andis talle poisi väleduse vastukaaluks teatud paremuse.

Võitlus kestis juba mõne aja, kui äkki trepile viiv uks avati ja küünlaga mees lävele astus. Nüüd polnud vist enam pääsemist, kuid Alek ei tahtnud ka nii kergesti alla vanduda. Kogu oma jõudu kokku võttes tõukas ta oma vastast ukse

Viljandi linna malevkond jalutuskäigul.

poole otse sisseastujale vastu. Mees komistas tagurpidi üle läve, kuid hoidis sealjuures tugevasti Alekist kinni. See ei näinud enam muud pääsu, kui vajutas aga kogu jõuga tagant pihta, ning küünlaga meest ühes kiskudes, veeresid nad kõik kolm kolinal trepist alla ja langesid prantsahtades põrandale.

Alek oli õnne. Ta langes teiste peale ja pääsis ainult mõne kriimustusega. Nagu välk oli ta kohe jälle jalul ja sööstis läbi ukse eeskotta. Järgmisel hetkel püüdis ta välisust avada. Kuid, oh häda! see oli lukus ja võtit ei olnud ees. Meeleheitel tormas poiss keskmise ukse juure, kuid ka see oli lukus. Jäi järele vaid veel üks uks. Ta sööstis selle juure, vajutas ukselinki ja see andis järele.

Agakuju viis see uks?

Kuid polnud enam aega pikemaks kaalumiseks, sest tagaajajad kolistasid juba treppi mööda alla. Ta kiskus ukse lahti, astus üle läve pilkasse pimedusse ja sulges ukse uuesti enda taga. Sealjuures kuulis ta terane kõrv mingi raudasja kõlksutamist vastu ust. Kobades leidis ta käsiga tugeva raudhaagi ja kergendava ohkega pani ta ukse seespoolt haaki.

Oli ka viimane aeg, sest kuuludus ukse taga kirumine ja vandumine.

Alek tõmbas pisut hinge. Jõupingutused olid siiski õige suured olnud.

Väljas tambiti käte ja jalgega vastu ust, kuid õnneks ei annud see järele.

Pisut toibudes hakkas Alek võimalust edasipõgenemiseks otsima.

Käega ringi kobades, tegi ta kindlaks, et ta asus väikeses neljanurgelises ruumis, millel polnud enam uksi peale selle ühe, millest ta sisse oli astunud, ega ka ühtki akent ja mida tarvitati nähtavasti mingiks kolikambriks, sest selles leidis mitu labidat ja luud.

Mis nüüd teha? Mõra ukse taga muutus ikka tugevamaks.

Alek tõstis käe üles; see ulatas laeni. Ühtlasi leidis ta aga ka, et selles oli väike pragu. Käega edasi kobades, selgus, et üks laelaud oli katki. Ta haaras selle äärest kinni ja riputas end selle otsa. Pragisesed murdus mädanenud laelaud ja suur tükk sellest langes alla.

Alek oli hea võimleja. Kätega tervetest laeladest kinni haarates, tõstis ta end üles lae alla. Auk oli küllalt suur, et ta sale keha sellest võis läbi pugeda ja järgmisel hetkel seisis ta mingis pööningutaolises ruumis.

Hõissa! Sellel ruumil oli aken. Seda avada ja sellest läbi pugeda oli momendi töö. Kätega aknasimsist kinni hoides, laskis ta oma keha ettevaatlikult allapoole libiseda, kuni ta jalad tuge leidsid. Nüüd alles lasi ta käd lahti ja leidis end madala kuuri katusel. Ühe hüppega oli ta all hoovis ja tormas müüriin, mis asus hoovi Jaani kiriku pool küljes. Nagu kass ronis ta üle müüri ja lippas mööda puisteed Toome mäele, et siit juba rahulikult sammul, vaksali juurest ringi minnes, koju, Kloostri tänavale tõtata.

V.

Sõjakavalused.

„Kus olid nii kaua?“ küsis Kaarel tuppastujalt.

„Vaevalt võid seda aimata,“ vastas Alek.

„Noh, teed mind uudishimulikuks?“

„Jah, tõepoolest, sa ei või aimatagi, kus täna olin ja mis minuga kõik juhtus. Võõlmann on päris eht lurjus! Aga luba, jutustan järjekorras.“

Alek istus juba puhkama heitnud venna voodi servale ja jutustas sellele poolsosinal oma kummalisest juhtumusest. Kuulaja silm peatus kord murelikult, kord vaimustusest särades venna näol. Kui Alek kohale jõudis, kus teda ära tunti, kargas ta ägeda liigutusega püsti ja jäi särgiväel, ärritusest punetava näoga venna ette seisma, kuni see oli lõpetanud.

„Teadsin, et ta on üks lontrus, kuid et ta niisugune kelm on, seda poleks ma siiski julenud tasta arvata! — Aga, mis nüüd teha? Me peame Maapäeva juhatus hoiatama. Aga kuidas?“

„Lähen homme mõne Maapäeva juhatusliikme poole ja jutustan, mis nägin ja kuulsin,“ arvas Alek.

„Ei, see ei lähe,“ vaidles teine vastu, „kas arvad, et meid nüüd valveta jäetakse? Ära usu! Kohe oleks see neile teada, kui mõne Maapäeva liikmega ühendusse astuksime. Aga tead, mis teeme: Paneme kõik paberisse ja anname homme kirja salaja Arno Kasele ja palume teda seda edasi toimetada. Ta on tubli ja ustav poiss, teda võib usaldada.“

„Sul on õigus. Teeme nii,“ oli Alek nõus ja istus kohe laua taha oma juhtumust kirjeldama.

Pärast oma töö lõpetamist puges ka tema voodi. Kuid kaua veel ei suutnud noormehed und leida, vaid lamasid viimaste sündmuste üle juttu vestes ärkvel kuni hommikuni. Viimaks aga nõudis väsimus oma jao ja uneingel võttis nad oma hõlma.

* * *

Järgmisel hommikul, kui vennad oma õueväravast uulitsale astusid, et kooli minna, silmasid nad kõnniteel teisel pool tänavat üht meest, kes neid nähes kiiresti ringi käänas ja ühe õuevärava taha kadus.

„Aha, juba ongi meil jälgija kannul,“ sosistas Kaarel.

„Olgu peale. Aga tead, mis? Teeme talle ühe tembu. Mine sina läbi Laija tänava, mina aga lähen mööda Kloostri tänavat Nunne tänavale. Raekoja ees saame jälle kokku. Küll ta ehmu, kui näeb, et mõlemaid korruga jälgida ei saa.“

„Hea küll. Teeme nii,“ vastas Kaarel ja vennad läksid kumbki oma teed.

Vaevalt olid nad mõned sammud edasi jõudnud, kui värava taha pugunud mees jälle uulitsale ilmus ja neile järele vahtis. Nähes, et ta mõlemaid jälgida ei saa, vilistas ta eredalt ja järgis siis rahulikult Alekile.

Vahepeal oli Kaarel Laija tänavale jõudnud, kus talle üks naisterahvas vastu tuli. Saanud Kaarel tast mööda jõudnud, jäi naisterahvas seisma, käänis siis kanna pealt ringi ja järgis talle.

Nõnda jõudsid vennad kumbki oma saatjaga raekoja ette ja jätkasid üheskoos teed kooli poole. Vanaturu kaelas ringi vaadates nägi Kaarel, kuidas teda jälgija naisterahvas mõne sõna Aleki jälgijale kõrva sosistas ja siis Viru tänavale kadus.

„Aga nüüd teeme talle uue tembu,“ sosistas Kaarel Alekile, „naine, kes mind vahepeal jälgis, kadus Virusse ning egas tal enam teist abilist ole. Mine sina mööda Suurt, mina aga lähen mööda Väikest Karja tänavat. Näis, mis ta siis teeb?“

Nagu maha tehtud, läksid vendade sammud uuesti lahku. Aga jällegi vilistas neid jälgija

mees ja sammus rahulikult Aleki kannul edasi. Ning peagi pidi Kaarel veendumata, et ka tema ei olnud ilma saatjata. Üks ajalehepoisike, kes kogu aeg — Päevaleht! Tallinna Teataja! — oli käändanud, peatus vilet kuuldes oma hõikamises ja sammus sõnalausumata Kaarli järele, kuni vennad Saksa teatri hoone ees uuesti kohtasid.

„On näha, et meid peetakse kõva valve all,“ lausus Kaarel, „kui hea, et öösel kõik kirja panid.“

Vaikides jätkasid noormehed teed.

Kooli jõudes vaatasid mõlemad teraselt ringi, kuid Vöölmanni polnud kusagil näha.

„Mine klassi, Alek, ja katsu Arnole kiri edasi anda. Mina jään koridori ja hoiatan sind, kui Vöölmanni nähtavale ilmub.“

„Aga kui ta juba klassis on?“

„Siis jäta kiri andmata ja ootame paremat juhust.“

Alek astus klassi. Esimene, kellele ta pilk langes, oli Vöölmanni, kes von Böcklingi juures seisis ja sellele midagi sosistas. Böckling juhtis nähtavasti kohe Vöölmanni tähelepanu sisseastujale, sest järgmisel hetkel tabas Alekit vihane pilk Vöölmanni kurjadest silmadest.

Selge oli, et esialgul võimatu oli midagi ette võtta.

Kell kõlises. Algas tund.

Pärast tunni lõppu pidasid Kaarel ja Alek isekeskis uuesti nõu, kuidas Vöölmanni tähele panemata kirja Arnole edasi saaks toimetada.

„Tead, mis, Alek, anna järgmise tunni ajal vargsi kiri mulle üle, mine vahetunnis turnisaali, kuhu sulle Vöölmanni muidugi järgib, ja ma kasutan juhust Arnoga rääkimiseks.“

Alek oli nõus ja järgmise tunni ajal rändas kiri pingi all Aleki käest Kaarli kätte.

Vahetunnis läks Alek, nagu maha tehtud, turnisaali, kuhu ka tööpoolest Vöölmanni talle järgis.

Nüüd oli Kaarlit paras aeg oma ülesande täitmisele asuda. Ta lähenes Arnole ja hakkas sellega juttu ajama. Juba tahtis ta mõne selgitava sõnaga kirja üle andma hakata, kui ta äkki von Böcklingi uurivat pilku tabas ja talle selgus, et ka teda jälle jälgitakse.

Mis nüüd teha? Ta katkestas jutuaajamise seltsimehega ja läks turnisaali Alekit otsima, et sellega veel kord nõu pidada.

Alek oli puruvihane, kui ta kuulda sai, et von Böckling nähtavasti Vöölmanni abimeest mängib, aga teha polnud midagi ja hea nõu oli kallid.

„See neetud enamlane ja sakste sabarakk,“ kurjustas ta. „Aga oodake! Küll ma siiski kõik teie plaanid ja kavalused nurja ajan. Nüüd läheme klassi ja ootame suurt vahetundi, ehk tuleb mulle vahepeal mõni hea mõte.“

Ning tööpoolest, tal tuligi hea mõte. Ta võttis paberi ja kriipseldas sellele mõne sõna Arnole, pistis paberi ühes Kaarlit tagasisaadud kirjaga

oma matemaatika õpperaamatu vahele ja peitis selle oma kuue alla, vöörihma tugevasti pingule tõmmates. Siis tõstis ta käe ja õpetajalt kõnelemiseks luba saades, palus ta end välja lubada. Ta soov taideti. Võidurõmsalt Vööلمانile otsa vaadates, sammus ta ukse poole, avas selle ja kadus koridori.

Esimesel hetkel oli Vööلمان nagu jalust rabatud. Sarnast juhtumist ei olnud ta vist arvesse võtnud. Aga järgmisel hetkel tõstis ka tema käe ja palus õpetajalt ka teda välja lubada.

„Kahte korraga välja ei lubata,“ kõlas õpetaja lühike vastus.

Hambaid kiristades istus Vööلمان tagasi oma kohale.

Möödus mõni minut ja Alek astus uuesti klassituppa. Jällegi tabas Vööلمani võidurõmus pilk ta silmist ja rahulikult istus ta oma kohale.

„Kas said midagi teha?“ küsis Kaarel, kes kogu aja nagu nõeltel oli istunud, vennalt.

„Jah, kõik on korras. Pakkisin matemaatika-raamatu ühes kirja ja sedeliga Arnole kooliteenri Jaani nähes ajalehe paberisse, andsin talle viiskümmend kopikut ja palusin teda pakkii Arnole üle anda nõnda, et seda Vööلمان ega von Böckling ei näeks, ja seletasin talle, et Arnot tahan paluda mulle homseks ülesanded valmis teha ja et Vööلمان ja von Böckling minu peale kadetad on ja õpetajale mu tembu ära räägiksid, kui nad sellest teada saaksid. Kuna ta Vööلمani silma otsas sallida ei või, siis lubas ta, kavalalt silmi pilgutades, kõik teha, mis talt nõudsin.“

„Suurepärane! Jaan sind ära ei anna, selles võid kindel olla!“

„Vahepeal oli Vööلمان loa saanud välja minna, kuid mõne minuti pärast astus ta tusase näoga tagasi klassi. Kooliteener Jaan polnud Alekit näinudki, ei koridori nurkades, turnisaalis ega väljakäigukohas polnud midagi kahtlast märgata olnud. Ning siiski teadis ta, et Alek oli midagi korda saatnud, mis tema vastu oli sihitud, seda tunnistas selle võidurõmus pilk, kui ta klassi astus. Aga mida? — Hambaid kiristades ja tasakesi oma ette vandudes laskus ta raskelt pingile ja saatis vihaseid pilke mõlemi venna poole.

VI.

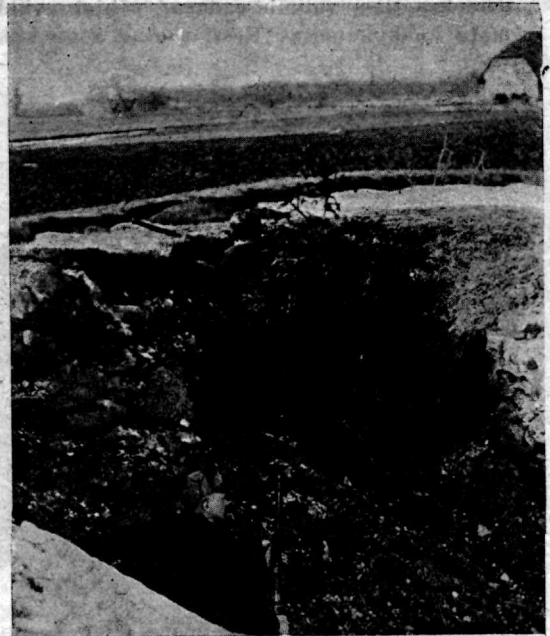
Eesti Maapäeva ajalooline koosolek.

15. (28.) nov. 1917. a.

Eelpoolkirjeldatud sündmusist oli möödunud mõni päev. Ilm oli sünge ja udune. Uulitsad ja kõnniteed jäätanud ja libedad. Kätte oli jõudnud ajalooline 15. november, mil enamlased oma esimese metsiku vägitööga toime said, Eesti seaduslikku esitust vägivaldselt laiali kihutades ning seaduslikkuse ja õigluse asemele terrorit valitsema pannes.

Kaarel ja Alek sammuvad Toompea lossi laiast trepist üles ja astuvad valgesse saali Maapäeva koosoleku ruumi. Pealtkuulajate ruum on juba tungil rahvast täis, kes põnevusega sündmuste arenemist ootavad. Õhk on täis elevust. Olid ju enamlased viimastel päevadel päris avalikult oma kurjadest plaanidest kõnelenud.

Punkt kell 4 p. l. algab koosolek. Tõsiste kuid siiski rahulikkude nägudega astuvad Maapäeva liikmed saali ja sammuvad oma kohtadele.

Kaitseliidu õppemanöövrilt.

Karksi malevkonna valgete grupi eelpost Saksaveski silla juures 16. V. 26.

Peaaegu viimase meheni on nad kohale ilmunud, puuduvad ainult viis enamlast.

Koosoleku juhutuse laua taha astuvad esimees O. Strandmann ja abisekretär V. Neggo.

Meeleolu on pühalik ja vaikne. Asjaajamine kiire ja üksmeelne. Kõik tühised parteidevahelised hõõrumised vaikivad ülesande tõsiduse ees.

Esimese punktina otsustatakse „riiklise korra äramääramiseks, demokraatlise ja täisõigusluse võimu loomiseks Eestimaal ja teiste küsimuste otsustamiseks Eesti asutavat kogu kokku kutsuda“.

Selle järele kuulutab end Maapäev ühel häälel kõrgemaks võimuks Eestis, oma otsust järgmiselt väljendades:

„Kuna Venemaal riikline võim üldise korralageduse ja üksikute rühmade vastastikuse võitluse läbi täielikult on hävitatud ja keskvoim puudub, kelle määruste alla kõik riigiosad heidaksid, tunnustab ajutine Eesti

Maapäev, kui seaduspärane demokraatliselt valitud maa ja rahva esitus Eestis, oma kohuseks Eestimaaal kaitseks Venemaal järjest kasvava korralageduse ja kodusõja hädaohtlike tagajärgede vastu, Eesti rahvuspoliitilise tuleviku kindlustamiseks järgmist välja kuulutada:

1) Eesti Maapäev tunnustab enese Eestimaa ainsaks kõrgema võimu kandjaks, kelle määruste ja korralduste järele kõikidel Eestimaaal tuleb käia, kuni Maapäeva poolt demokraatlise valimiseaduse põhjal viibimata kokkukutsutav Eesti asutav kogu kok-

nij täis vaimustust, et ta kogu jõuga valju hõiset tagasi pidi hoidma. Eesti Maapäev oli julenud otsustava sammu astuda, esimese sammu ta iseseisvuse ja rippumatuse teel!

Kuid Maapäev töötab edasi: Avaldatakse üleskutse Eesti sõjameestele kodumaale oma rahvuslikkusesse väeosadesse rutata ja valmis olla kodumaa kaitseks, lõpetades sõnadega:

„Eesti sõjamehed! Maa ja rahva parema tuleviku pärast sulage üheks suureks perekas, kel veel ühine suur eesmärk ees — oma maad ja rahvast hävituse ja hukatuse eest päästa. Kogu maa ootab teilt ühemeelset

Kaitseliidu õppustest.

Karksi malevkonna siniste grupi Pöögle rühma I-ne jagu lähenemisel vaenlasele manöövri 16. V. 26.

ku astub, et Eestimaa riiklist korda kindlaks määrates maal lõpulikku seadusandlist ja valitsuslist võimu luua.

2) Igasugused määrused, käsud ja dekreedid, tulgu nad kelle poolt tahes, on Eestimaaal kuni asutava kogu kokkuastumiseni maksvad ainuüksi siis, kui Eesti Maapäev nemad välja on kuulutanud, kuna vastasel korral neid mitte ei tule täita.

3) Seks ajaks, kui Eesti Maapäev mitte koos ei ole, antakse Maapäeva juhatusele ja vanematekogule ühes maavalitsusega kui Eestimaa kõrgema võimu esitajale õigus rutulikke määrusi ja käskse Eestimaa elu korraldamiseks välja kuulutada ja maksuma panna, kuni Maapäev kokku astudes nende määruste kohta oma otsuse annab.“

„Kas kuuled Alek? Nad on meie hoiatuse kätte saanud. Nad on enamlaste vägivallast ette jõudnud. Nad kuulutavad end Eesti piirides kõrgemaks võimuks. Kiidetud olgu Kõigevägevam, kes meid silamaani on aidanud!“ Rõõmust sära-
vaid silmil surus Kaarel venna kätt. Ta süda oli

kaitset ja toetust. Olge ise korra allikaks ja aidake üldises korralageduses uut korda luua.“

Edasi valitakse maavalitsuse abiesimeheks dr. Konik, mõisnikkude käest maavalitsuse asjade ülevõtmise komisjoni J. Vilms, A. Birk, L. Olesk ja J. Ostrat, võetakse otsused vastu rüüstamise kõrvaldamise asjus, toitlusküsimuse lahendamiseks ja maksude maksmise asjus.

Päevakord on läbi. Midagi pole juhtunud. Kõik hingavad kergendatult.

Jooksvate asjade all kannab maapäeva esimees kirja ette, mille Eestimaa tööliste, soldatite ja maatameeste nõukogude kesktäidesaatev komitee Maapäeva juhatusele on saatnud ja milles teada antakse, et nimetatud komitee Maapäeva lahti olevat lasknud.

Vaielusteta võtab Maapäev ses asjas ühel häälel järgmise resolutsiooni vastu:

„Eestimaa ajutine Maapäev tähele panes, 1) et Eestimaa tööliste, soldatite ja maatameeste nõukogude täidesaatev komitee koosseis ja võimupiirid temale teadmata, 2)

et Eestimaa kodanikud nimetatud komiteed ülemaks võimuks maal ei ole tunnustanud, 3) et Eestimaa ajutist Maapäeva rahva esituseks tuleb pidada, mille asemele ainult uus terve rahva esitus võiks astuda ja 4) et seepärast nimetatud täidesaatva komitee kiri 13. novembrist 1917. a. nr. 421 mitte sisulikult arutusele ei tule võtta, — otsustas päevakorra juure üle minna.“

Koosolek jõuab lõpule. Paarikümne minutiga on rida saatusliku tähtsusega otsusi vastu võetud. Valju käteplagina saatel hakkavad rahvasaadikud laiali minema.

Ka osa pealtkuulajast lahkub saalist. Kuid paljud jäävad veel kohale, nende hulgas ka meie

Kaitseliidu õppustest.

Karksi malevkonna valgete Karksi rühma jagu kaitsel manöövris 16. V. 26.

kaks noort sõpra, kes elavalt isekeskis ja rahvasaadikutega mõtteid hakkavad vahetama.

Igal näol peegeldub ülev meeleolu. Tuttav ja võõras ulatavad üksteisele sõbralikult käe, tunnevad end vendadena, ühise isamaa kodanikkudena.

Kuid hädaoht varitseb juba lossi müüride ees...

Kuuldub äkki suure rahvahulga sumisev hääl, kostub lähenev müra, kisa...

Ehmatades vaatavad saalis viibijad üksteisele otsa. Praegu alles rõõmust säravad näod muutuvad uuesti tõsisteks. Mõned hakkavad pelgupaika otsima. Teised jäävad trotsliku ilmega näol paigale ja ootavad põksuva südamega, kuid väliselt rahulikkudena sündmuste edasiarenemist.

Kaarel ja Alek on teistest pisut eraldunud ja seisavad silmi uksele kiindudes üksteise kõrval juhatuse laua otsas. Kobades otsib nende käsi tasku peidetud revolvrit.

Kisa ja müra muutub väljas ikka suuremaks. Nüüd kostub ta juba üsna ukse lähedalt ja — prantsatades lendab saaliuks pärani lahti.

VII.

Vägivald.

Hetkeks valitses lossi ruumides masendav vaikus. Ainult väljast kostis märatseva rahvahulga hulumine...

Siis aga olid sissetungijad nähtavasti uut julgust kogunud ja Kingisepa ja Vakmani juhatusel tormas trobikond mehi ja naisi läbi lahtise ukse saali. Käratsedes ja kisendades asetati kaasatoodud plakatid pealkirjadega: „Maha Maanõukogu“, „Maha Vilms ja Ko“ jne. juhatuse laua juure üles.

„Maanõunikud siia!“ kõlas üldine ähvardav kisa.

Mõned saalis viibivad maanõunikud astusid ettepoole.

„Kes sa oled?“ karjus üks meestest ühe maanõuniku rinnust kinni haarates.

„Maanõunik Ast,“ vastas maanõunik rahuliku häälega. „Mis minust soovite?“

„Ah sina oled siis see sots-äraandja, mis sa tegid siin, vasta?“

Rahulikult tõusis maanõunik toolile ja tahtis kõnelema hakata.

Kuid „maha! maha!“ karjudes kiskusid lähemalseisjad ta toolilt alla.

„Kus on Maanõukogu esimees? Kus on Vilms?“ kõlasid uuesti hüüded.

„Siin,“ kõlas vastus ukse poolt ja maanõunik Vilmsi tüse kogu astus saali.

„Verekoer! Kaak!“ möirgasid enamlased. „Tule ja anna rahvale aru, mis te siin tegite?“

„Meeleldi,“ oli maanõunik Vilmsi lühike vastus ja ta sammus rusikatega ähvardava salga hulgas jälle ukse poole tagasi.

Vahepeal oli Kaarel sammu ettepoole astunud ja juhatuse laua taha püstitatud punase plakati ümber visanud.

Seda nähes sööstis talle üks naisterahvas vastu, tagus talle rusikatega rindu ja karjus: „Lööge ta surnuks! Lööge ta surnuks!“

Naist lähemalt silmitsedes, tundis Kaarel temas naisterahva ära, kes teda mõne päeva eest Laial tänaval oli jälginud.

Juba hakkas naise kisa lähemalseisjate tähelepanu äratama ja mitu meest astusid ähvardavalt lähemale, kui Alek venna pealt tähelepanu endale juhtis. Ühe sööstega seisis ta teise punase plakati juures, haaras sellest kinni ja rebis ta ühe käeliigutusega puruks.

„Neetud vägistajad ja hulgused!“ hüüdis ta välkuvail silmil ja paiskas plakati tükid põrandale.

Sellele teole järgnes ümberseisjate vihane mõirgamine ja igalt poolt tungiti Alekile kallale. Kuid väledalt lipsas ta pealetungijate vahelt läbi ja kadus märatsejate hulka. Tema õnneks arenesid saalis sündmused nii kiiresti, et kellelgi enam aega polnud teda otsima hakata. Samuti unustati ka Kaarel ja minuti aja pärast sammusid vennad takistamatult märatsejate keskel saalisi välja lossi trepi poole.

Vahepeal oli juba trepi juure suurem hulk maanõunikke kogunud. Seal nähti J. Tõnissoni, M. Martnat, J. Temantit, P. Põldu ja teisi.

Maanõunik Vilms sammus juba Kingisepa saatel trepist alla, nüüd hakati ka teisi maanõunikke trepile tõukama. Keegi tõukab mn. Temanti, see komistab, saab aga õnnelikult trepi käsipuust kinni haarata ja pääseb seetõttu raskemast kukkumisest. Pahem on aga lugu mn. Tõnissoniga. Üks noormees virutab talle hoobi selga ja mn. Tõnisson veereb trepist alla, saades kergemaid vigastusi ja kriimustusi.

Kaarlit tabab sama õnnetus, kui ta Tõnissonile appi tahab rutata. Sama noormees, kes Tõnissoni tõukas, asetab talle jala ette ning ka Kaarel lendab trepist alla.

„Paras sulle, sa Salu yabadiku koer!“ irvitab tõukaja talle järele. Kuid ta rõõm on üürrike, sest Alek, kes temas üllatusega Vöölmanni ära tunneb, haarab äkki ta kraest kinni ja virutab ta oma ohvritele järele. Prantsahtades langeb ta all põrandale ja jääb sinna ägades lamama.

Keegi ei ole üldises segaduses viimast vahejuhtumist tähele pannud. Kõik olid nähtavasti arvamisel, et ka viimane kukkuja kuulus maanõunikude hulka.

Mn. Tõnisson ja Kaarel olid peagi jälle jalul ja astusid väljas ootava rahva hulka. Nende kannul järgis Alek.

Väljas võttis juba videvik maad. Lossiplats oli rahvas täis kiilunud. Suure vaevaga läks Tõnissonil korda endale teed edasi rajada.

Vene kiriku lähedal ronis Vilms parajasti sinna tassitud tünnile ja hakkas kõnelema. Mõni

minut kuulati teda, kuid äkki hõikas keegi: „Kurat, see on ju Vilms, maha!“ Ja „maha! maha!“ mõirgas kogu rahvamass.

Nähes, et midagi pole teha, ronis Vilms tünnilt maha ja Kingisepp astus ta asemele. Kuid rahvas oli juba nõnda marru läinud, et ka teda enam kuulda ei võetud ja ta tünni otsast maha rebiti.

Tekkis üldine segadus, kisendati, karjuti, kuuldsu vile ja söim. Ilm läks ikka pimedamaks. Salkkond mehi ja naisi tungis nüüd rüseledes maanõunikude kallale ja isegi Kingisepp, kes nüüd maanõunikke kaitsta püüdis, sai tubli hoobi näkku.

Kui Kaarel ja Alek rüselemise paigale jõudsid, olid maanõunikud üksteisest eemale tõrjutud ja nad nägid parajasti veel, kuidas Jaan Tõnissoni jäätanud, libedat Kaarli tänavat mööda alla kisti. Teda pekseti jalgadega tagant põlveõndlasse, et ta libedal tänaval komistaks, maha langeks ja rahvahulga jalge all surma leiaks. Kuid imelikul kombel oli ta seni alles jalul püsinud.

Tõnissoni ähvardavat seisukorda silmates, lippasid Kaarel ja Alek märatsejate keskelt läbi ja asusid Tõnissoni selja taha, teda hoopide eest kaitsta püüdes.

Kaarli tänavaja maja nr. 1 ees läks Tõnissonil seetõttu viimaks korda pisut peatada ja uut jõudu koguda.

Siiski oli selge, et ta kaua enam vastu ei suuda panna, kui uut abi juure ei tule.

Seal sähvas Alekil äkki hea mõte pähe. Ta kõrval seisis üks sõdur ja tööline, kes kaasa ei märatsenud, vaid pigem Tõnissoni kaitsvale seisukohale asunud olid.

„Armas sõber,“ sosistas Alek sõdurile, „ole hää mees ja võta Tõnisson vangi, muidu tapavad nad ta ära.“

„Aga ma ei julge,“ vastas sõdur.

„Ära karda midagi. Ütle, et talitad sõjarevolutsioonilise komitee ülesandel.“

Sõdur pidas ta kõrval seisva töölisega tasakesi nõu. See noogutas nõus olles pead. Nüüd asusid mõlemad Tõnissoni kõrvale, võtsid tal teine teise käe alt kinni ja sõdur hüüdis valju häälega: „Sõjarevolutsiooni komitee nimel arreteerin teid!“

Kaarel ja Alek asusid uuesti Tõnissoni selja taha ja edasi liikus rong kallakut, jäätanud tänavat mööda alla.

Nähes, et Tõnisson vangistajate kaasabil tema käest pääseda võib, juhtis märatsev rahvahulk teelt kõrvale, tõugates vangi ühes ta kaitsjatega Toompea järsu, seinaga poole, mis vähemalt kahekümne meetri kõrguselt otsejoones alla langeb. Eessammujad ajasid küll jalad vastu, kuid tagant pealerõhuv inimmass oli tugevam ja hukatus lähenes iga sammuga.

Vaevalt purukssõtkumise surmast pääsesed, astuti samm-sammult kuristiku poole. Uus häda- oht näis möödapääsematu.

Kuid nüüd silmasid ka esimesed märatsejad lähenevat hädaohtu ja hakkasid teistega ühisel jõul kuristikust eemale tüürima, sest ühes Tõnissoniga oleks ju ka nemad alla lennanud ja hukka saanud.

Rüselamine läks ikka pöörasemaks. Ühed võitlesid oma elu eest, teised aga surusid ja surusid, püüdes esimesi hävitada.

Kuid äärmiste jõupingutustega läks eessammujail, nii sõbral kui vaenlasel, siiski korda rongi pead sedavõrd kõrvale nihutada, et ta kuristiku äärel seisva kvassiputka vastu suruti ja selle najale peatama jäi.

Tõnisson püüab momenti kasutada, astub putka trepile ja tahab kõneleda. Kuid rahvahulga mõirgamine sumbutab ta hääle. Ta kaitsjad toetuvad kahvatanud ja higiste nägudega putka najale ja koguvad uut jõudu.

„Tapke ta ära!“ karjub äkki üks naine, sama, kes enne saalis Kaarlile kallale tungis ja „tapke ta! tapke ta!“ rändab kiljatav hüüd Toompead mööda üles.

Ning juba vilksatabki verejanulise naise käes haljas terariist. Õnneks näeb seda aga Kaarel ja lööb noa osava hoobiga naise käest välja. Klirisedes lendab see maha.

Seks hetkes on Tõnisson päästetud. Kuid algab uus võitlus elu ja surma peale. Naine on Kaarli kuuest kinni haaranud ja karjub kõigest jõust: „See ta on, see ta on, pidage ta kinni!“

Kohe piiratakse Kaarel ümber ja tugevad käed haaravad tast kinni. Pääsu ei ole, tuleb alistuda.

Alek oli Kaarli ümber tekkiva rüselamise läbi vennast eemale tõrjutud. Ta tugev käsi haarab tasku peidetud revolvri pideme pihku, kuid õnneks ütleb talle mõistus veel parajal ajal, et ta üksinda tuhandete vastu ikkagi ei suuda võidelda ja ta loobub sõjariista tarvitamisest.

Vahepeal on Tõnissoni vangistajad jõudu kogunud, ning uuesti ta käte alt kinni võttes, hakkavad nad teda edasi talutama.

Nõnda liigub inimparv kahe vangiga Kaarli tänavat mööda alla Kaarli kirikuni ja sealt mööda Kaarli puisteed üle tolleagse Peetriplatsi ringkonnakohtu hoone ette. Vangid tassitakse sisse, ukсед lüüakse märatseja rahvahulga nina ees kinni ja lukutatakse.

Hulk aega kisatakse ja mõiratakse veel lukutatud ukse ees: „Viige Vene turule! Viige pritsimaja seinä ääre!“ Kuid viimati selgusele jõudes, et keegi nende kisa tähele ei pane, rauges metsik hulgumine ja märatsejad hakkavad üksteise järele laiali valguma.

Kui ju kõik minema olid läinud, seisis Alek

ikka alles ringkonnakohtu ukse ees tänaval. Ta nägi, kuidas Vööلمان, näost verd pühkides, hoonesse astus, nägi, kuidas üks ettevaatlikult avati ja vangistatud maanõunikud, Vilms, Tõnisson ja teised, vabaks lasti, kuid asjata ootas ta, et ka Kaarli jaoks uks avatakse.

Õhtu muutus ööks, kottpimedaks ööks, ning ikka alles seisis ta seal ja ootas oma venda..

VIII.

P ä ä s t e t u d .

Karedad käed tõukavad ühe noormehe ringkonnakohtu väiksesse tuppa, õelalt naerdes hüütakse talle veel mõni sõimusõna tagant järele ja nagisedes käänatakse võti väljaspoolt lukus ringi.

Noor vang on ükski.

Vaikides istub ta toas seisvale toolile, toetab küünarnukid selle ees asuvale lauale, asetab pea käte vahele ja vahib kurvalt läbi akna pimenevasse õhtusse...

„Maapäev aeti laiali,“ rändab ta mõte, „vägi- vald on võimu enda kätte haaranud, mis saab sinust, kallis Eesti? — Kuid“, julgustab ta end, „veel pole kõik kaotatud, Maapäev jõudis end kõrgemaks võimuks Eestis kuulutada ja sellel tähtsal sammul ei pea oma tagajärjed puuduma. Lootust, lootust tulevikku peab meil olema, lootust ja tahtejõudu kõiki takistusi võita!“

Nõnda end julgustades, pöörab vangi mõte, kelles juba Kaarli ära oleme tunnud, lähemale ümbruskonnale ja otsustavalt püsti tõustes hakkab ta end toas ümber vaatama ja kaalutlema, kas ehk kuidagi siit välja ei võiks pääseda.

Kõigepäält uks — se on lukus, aga aken? — Kaarel avab akna ja vaatab alla. Ta asub teisel korral, paar jalga allpool akent, käib majaseina mööda väike sims pikuti hoonet, muidu on müür nii palju kui seda pimedus lubab kindlaks teha, sile ja ei anna mingit võimalust allaronimiseks. Hüpata? — ei, võimata, see oleks kindel hukkumine, sest all asub munakividega prügitatud hoov. Tähendab, tuleb alistuda ja oodata soodsat juhust, mida ehk võiks kasutada.

Jällegi istub ta laua ääre.

Korruga kuuldu vastu toa seinä koputamist. Vang kuulatab. Koputamine kordub. Ta astub seinä juure, koputab vastu ja hüüab poolsurunud häälega: „Kes säääl on?“ ning kuulatab teravalt. Teiselt poolt seinä vastab talle nagu mingisugune hää, kuid ta ei eralda selgesti ühtegi sõna.

Nüüd astub ta akna juure ja avab selle uuesti. Õigus, kõrvaltoal on ka aken. Ta koputab kliristades vastu akent. Ta märgust saadatakse aru ja ka kõrvalaken avatakse.

„Kes säääl on?“ hüüab ta uuesti naabriakna poole.

„Enamlaste vang,“ vastab üks naisterahva hää.

„Ka mina olen vangis,“ seletab Kaarel. „Aga miks teid vangistati?“ küsib ta edasi.

„See on õieti pikk jutt. Kuid lühidalt öeldes tänan vangistamist ainult kellelegi Vöölmännile, kes minu peale viha kannab, et ta lähene mist mulle seni järsult tagasi olen lükanud. Mind enamlaste poolt vangistada lastes, loodab ta sel teel oma sihile jõuda, kuid ennem hüppan siit aknast alla, kui alistun sellele viletsale kodumaa äraandjale.“

„Mis Vöölman see on, kas ehk reaalkooli viimase klassi õppur?“ päris Kaarel edasi.

„Seesama. Kas tunnete teda?“

„Oo, väga hästi. Kuid — kuulen sammusid, tullakse, sulgege kiiresti aken,“ sosistas Kaarel ärritusest väriseval häälel, tõmbas ise tasa akna kinni ja istus jälle toolile.

Tõepoolest, ta ei olnud eksinud, võti keerati ta toa ukse lukus ringi, uks avanes ja küünalt käes hoides, astus Vöölman mitme mehe saatel tuppa.

Vöölmani nägu oli kahvatu, mitmest kohast kriimustatud, võis näha, et ta kannatas valu.

Küünalt lauale asetades, astus ta Kaarli ette ja silmitses teda kahjurõõmsa pilguga tükikese aega.

„Nüüd oled sa mul käes, sa näru, ning nüüd sa enam ei pääse. Seinä ääre lasen su panna, sa valgekaartlane! Ära põrnitse mulle nõnda otsa!“ kärkis ta äkki vihast kahiseval häälel, „küll ma juba su kangekaelsuse murrin ja sind enda jalge ette armu paluma sunnin!“

Kaarel ei vastanud sõnagi, ainult äärmiselt põlglik pilk tabas ta ees seisjat.

„Ah sa ei jäta jollitamist! Säh sulle ja säh sulle!“ kisendas noor timukas meeletus vihas ja lõi Kaarlile rusikaga kaks korda täiest jõust näkku.

Kaarel kargas püsti ja tahtis piinajale kallale tungida, kuid selle saatjad haarasid ta käsivartest kinni ja hoidsid teda nagu raudtangide vahel kammitsas. Seda nähes hakkas Vöölmann laginal naerma ja veel üks rusikahoop tabas võimetu vangi nägu.

„Soo, see oli sulle tasuks sinu rusikahoobi eest reaalkooli võimlemissaalis. Nüüd võid siin istuda ja oma saatust oodata.“

Nende sõnadega haaras ta küünla laualt ja lahkus ühes kaaslastega kiiresti toast ust uuesti lukutades.

Kaarel pühkis otsaesiselt kergest kriimustusest tilkuvat verd ja jäi siis kuulatama.

Toast lahkunute sammud peatusid kõrvalukse juures, see avati, lühikest aega kostusid Vöölmani ja kõrvaltoas vangishoitava naisterahva ärevad hääled, siis suleti jälle naabritoa uks, sammud kaugesid ja kõik oli jälle vai.

Tükikest aega mööduda lastes, koputas Kaarel jälle vastu naabritoa seinä ja avas siis ettevaatlikult akna. Ka teine aken avati.

„Mis ta tahtis?“ küsis Kaarel saatuseosaliselt.

„Ta käis mind ähvardamas, kuid see ei mõjunud. Homme lubas ta käre damad abinõud tarvitusele võtta,“ kõlas vastus. „Aga mis ta teilt tahtis?“

„Ta käis mind peksmas ja ähvardas mind seinä ääre — —?“

„Kaarel! Kaarel!“ kõlas korraga alt hoovist surutud hüüe.

„Siin. Kes sääl on?“ hüüdis Kaarel vastu.

„Mina olen, Alek. Jumal tänatud, et sinu hääle ära tundsin, kuidas oleksin sind midu leidnud?“ vastas alt Aleki rõõmust värisev hääle.

„Kuidas sa siia sattusid?“

„Tahtsin sind, maksku, mis maksab, lõksust välja päästa. Nägin, kuidas Vöölman siin käis ja aimasin paha. Mul on köis kaasas. Hoiä nüüd eemale ja hüüa siis toast, katsun hääle kõlale järgides kivi läbi akna loopida.“

Kaarel astus tagasi tuppa ja hüüdis. Põrises langes üks kivi toa põrandale, mille külge oli köidetud peenike nõõrike. Kaarel keris nõõri kuni selle külge köidetud köieots ta kätte sattus. Siis ronis ta aknast välja, ronis ettevaatlikult mööda varem tähelepandud simsikest naabriakna juure ja hüppas läbi akna tuppa. Siin köitis ta köie laia laua jala külge, mille ta akna alla tõmbas ja pööris siis alles oma kaaslanna poole, kellest ta pimeduses ainult niipalju nägi, et see oli *noor ja sale naisterahvas*.

„Soo, ronige nüüd köitpidi alla, ma järgnen teile.“

Sõnalausumata kuulas neid käsku, ronis lauale ja sealt läbi akna pingule tõmmatud köit mööda alla. Kaarel järgnes talle silmapilk.

Hämmastusega vaatas Alek all, kuidas oodetud venna asemel üks neid talle sulle ronis, kellele küll vend peagi järgnes.

„Aga, kes see siis on?“ pööris ta imestustavaldava häälega Kaarli poole.

„Nüüd pole aega seda seletama hakata,“ oli venna lühike vastus. „Katsume, et minema saame.“

Sellest näis ka Alek aru saavat ja ilma rohkem sõnu raiskamata juhtis ta päästetuid üle hoovi ja aia reaalkooli spordiplatsile ja sealt edasi mööda puisteed ja tänavaid ringi ümber Toompea koju, Kloostri tänavale.

Tuppa jõudes, süütas Alek lambi põlema ja hämmastusega nägid nad nüüd alles, kui imeilus ja kaunis oli nende poolt vabastatud neid. Lambi hämar valgus langes poolvargsi ta sihvakale saledale kujule, ta ilmsüütule, punapõselisele näoke-sele, ta kullasele lokisjuuksele.

Vendade vaimustusest säravate pilkude ees lõi ta momendiks silmad maha, kuid vabanes otsekohe jälle kohmetusest ja küsis hõbeselgel, mahedal häälel. „Aga, mis nüüd?“

Ka vennad toibusid.

„Jah, peame nõu pidama,“ lausus Kaarel. „Mis meisse puutub, Alek, siis olen arvamisel, et Tallinna jäämine meile hädaohhtlikuks muutub ja pealegi kellelegi kasu ei too. Esialgul on enam-lased võimuses ja Vööلمان pänneb muidugi kõik rattad käima, et meid jälle kinni nabida. See-pärast oleks minu nõu see, et kolime kompsud kokku ja pistame koju Saaremaale redusse kuni ajad jälle paranevad ja meie käsi nõuavad, siis varume uuesti kohale võitlust kodumaa eest jat-kama. Ainult üks asi teeb mulle muret,“ pööris ta neiu-kese poole, „mis saab nüüd teist?“

See kiri oli meie kolmelt kangelaselt ja kõlas nii:

„Äraandja!

Sa arvad võidu saavutanud olevat, kuid eksid rängasti. Seekord on sinu väljavalitud ohvrid su küüsisist pääsenud ja saavad kõigest jõust sinu plaanidele vastu töötama ja seni-kaua tegutsema, kuni sa leidnud oled seda, mida sa ära oled teeninud — äraandja palga! Eesti on ärganud ja ükski jõud ei suuda enam teda peatada ta teel vabaduse ja iseseisvuse poole. Iga korralik eestlane ohverdab röö-

Kõige vanemad Kolga-Jaani kaitseliitlased vabadussõja kangelaste mälestussamba avamisel.

„Olen vaenelaps, elan tädi juures, kes mind ei armasta ja Vööلمانi püüdeid minu suhtes soodustab. Kogu minna ma ei või. Ka ei ole mul siin Tallinnas muud pelgupaika. Võtke mind ühes,“ pööris ta paluvalt vendade poole.

Need olid nõus.

Kiiresti pakiti kõige tarvilisemad asjad väiksetesse kompsudesse ja tunni aja pärast olid meie kolm jutukangelast juba teel Nõmmele, kus kavatseti rongile astuda.

Nõmmel läks neil korda tähelepanematult rongile pääseda ja Haapsalust maad mööda teed jätkates õnnestus neil mõnesuguste juhtumiste järele, millest vahest mõni teine kord üksikasjalikumalt pajatan, üle jää Saaremaale pääseda.

Vööلمان aga sai järgmisel päeval pärast teda äärmisesse vihatujusse ajavat leidust, et ta kaks vihatud vangi jäljeta kadunud olid, ühe kirja, mis ta viha äärmise tipuni lasi tõusta.

muga oma elu selle eesmärgi kättevõitmisel, mille eest talle osaks saab laste ja lastelaste õnnistamine ja austamine, äraandjaid aga, nende hulgas ka sind, teid jälgib rahva needmine ja põlgatus, sest vastik ja jälk on teie töö, ning kuigi sa oled rikka peremehe poeg ja meie ainult lihtsa vabadiku lapsed, siiski ei tahaks me asuda sinu needmisele pühenda tud nahas, vaid oleme uhked selle peale, et meie oma kodumaa kasuks tohime ohverdada oma suurimat vara, oma teadmisi, töõjõudu ja elu.

Olgu sa igavesti neetud ja värise meie eest!

Kaarel Salu.

Alek Salu.

Ka minu põlgatus tabagu sind, nurjatu!

Ingel Vaher.“

Omakultuurist.

Tänavused kaitseliidupäeva pidustused pidustatakse koos ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse I omakultuuri pidustustega. On avaldatud soove, et ka edaspidi kaitseliidupäevad peetaks koos nende pidustustega, millega igal suvel pühapäeval enne jaanipäeva peetav kaitseliidupäev omandaks mitmekesisema ja puhtrahvuslikuma ilme. Seepärast pole üleliigne käesolevas kaitseliidupäeva

rasid nad ära oma kunstide arengusuuna ja maitse. Mitte kaugel pole aeg, kus veel tsivilisatsioon ei ulatunud kõike ühtlustama. Hiljem, kui rahvakunstid võraste rahvaste kultuuride mõjul näitased kadumise tendentsi, hakati tundma huvi selle hääbuva vastu. Meie Eesti etnograafilised muuseumid sisaldavad hulga näiteid meie rahva tarbekunsti aladelt, kuid veel rikkalikum ja palju kallim varandus on

Eesti rahvatants „Tuljak“.

„Kaitse Kodu!“ erinumbris selgitada pisut lähemalt omakultuurilise liikumise mõtet ja sisu.

Igasugune kunst kui ka kultuur on pika loomisajajärgu tulemus. Ei saa olla ühtki tippu ilma toetava vundamendita. Nii nagu hoone kerkib kivi ladumisest kivile, nii ka igasugune areng saab oma tõusuks lisa ajajärkudelt ja inim põlveldelt. Inimvaimu loomine on lakkamatu. Iga uue päevaga täiendab ta eile poolelijäänud ehitust või kogub jõudu sellele suurema lisanduse andmiseks. Ning nii see püsib, kuni veel pole raugenud loov energia vastaval alal.

Samasuguse arengutee on käinud läbi ka rahvakunstid. Üksteisest lahus olles arenesid rahvad igaüks omaette, oma olukorrast ja temperamendist juhitud mää-

päistetud kadumise eest meie kogutud rahvalaulude ja muude folklooriliste esemete näol. Nendest näeme kui kõrgele omapärasele astmele oli tõusnud Eesti rahvaluule. See on suur kollektiivne loomine ning selle kõrgus näitab rahva üldist maitse ja hingeelu tasapinda. Nende autorid on tundmata. Ühelt on langenud sõna, teine on lisanud juure, kolmas kannud täiendatult edasi, neljas lisanud oma osa juure jne., kuid seal juures on igaüks parandanud või jätnud välja eba-meeldiva. Sellega võib nende saamist võrrelda veel praegugi külas tekkivate laimu- ja „lori-“juttudega, kus ka igaüks arvab endal olevat õiguse väikesele kuuldule lisada juure või moonutada kui palju ja mida ise arvab. Kuid rahvaluule sarnasel kombel arenedes loodi sellest püsiva väärtusega tõetruu rahva hinge pee-

gel. Ning selle kunstilistki väärtust pole seni suutnud ületada meie kunstluule.

Üks tähtis osa rahva kollektiivloomingu summast on ka rahvatantsud. Kuna muid kunstialasid on kergem jäädvustada, on rahvatants kergem kaduma. Kuid sellegi ala väärtus pole väike. Sellegi loominguala ta meile tuttavale kõrgusele tõstmiseks on enne meid elanud inimpõlved kulutanud hulga oma loovat energiat. Tõsi küll, meie praegu tuntavais rahvatantsudes võõrad mõjud on selgemad kui mõnel teisel alal, kuid võõraste teemide

iseloomu sarnasena, missuguseks selle on loonud ümbrus ja igavik. Samuti tantsib ka eestlane oma rahvatantsus eestlast, selles pole midagi võõrast.

Samuti on väga tähtsad ka rahva intiimelu kombed. Võõraste kultuuride mõju meie külla sisse tungides on need suuremalt osalt kadunud ja annud aset rahvusvahelist ilmet kandvatele viisakommetele. Kuid enne seda oli eestlastel ka sellegi alal omapärane kultuur ja stiil ning pole kuulda olnud, et oma kommete järele elades omal ajal eestlased

Eesti rahvatants „Sepp“.

sissetungides on rahvas selle täiendanud või muutnud, talle omaste või lähedate motiividega on kujundanud ta enesele vastavaks, annud kohaliku koloriidi. Ning seda peame nendes hindama. Vast selgeminigi, nähtavaminigi kui kõiges muus avaldub tantsus rahva temperament ja liikumisstiil. Kui meie rahvalaul on kurvatooniline, kaebelililine või huumorilisi meeolusid käsitav, siis tantsus õpime tundma rahva väljendamisstiili ta rõõmu silmapilkudel. Ja seda iga rahva juures. Kui venelase tantsus avaldub ta nii nimetatud „lai iseloom“ idapäraselt fatalistlik joon, siis eestlase tantsus tundub juba põhjamaalast, tundub kitsama temperamenti suurt soojustippu kuid mitte leegitsevat tuld. Kui hispaanlane tantsib tarantellat või ungarlane czardas'i, siis tantsib ta Hispaania või Ungari

oleksid teineteisega saanud halvemini läbi kui praegu maksvaid kombeid tarvitas. Uued vormid pole toonud asjasse midagi paremat. Muutunud on ainult asja väline külg, kuna sisu on jäänud endiseks.

Sellest kõigest näeme, et rahvakunsti des peituvad suured väärtused, mida meie igal juhtumisel vähemalt austama peaksime, kui meil vähegi on loomulikku lugupidamist oma vastu. Kuid kui praegusel tehnika ajajärgul tsivilisatsioon rahvakunste eemale tõrjub, oleks siiski väga ekslik arvata, et rahvakunsti aeg on läbi. Tõsi, meie oleme nüüd kõigest võõrasteit laenatust niivõrd läbi imunud, et primitiivsed rahvatantsud, laulud või muinasjutud meid ei suuda rahuldada. Kuid viga on tekkinud sellest, et juba aastakümnete jooksul pole hoolitsetud

nende alade arendamise eest, mispärast nad tunduvad mahajäänuina, muuseuminumbrina. Kuid nende koht pole kaugeltki veel muuseumides. Need on alad, milledele meie paratamatult peame pöörama tagasi, kui tahame lisada midagi uut maailma kultuuri salvedesse. Tuletagem meelega, kuidas meie helikunstki kord

„Tuljak.“

elas üle suure Saksa mõju perioodi, kuid nüüd, mil meie noored andekad komponistid on oma loomingu suunaks valinud rahvaviisi iseloomu, on tulnud Eesti vokaalmuusika suur tõusuaeg, mis meid juba lühikese aja jooksul on tõstnud vanemate kultuurirahvaste tasapinnani. Rahvakunsti sugemate tarvitamine on võimaldanud selle suure tõusu. Ja meie teiste rahvakunstide varaaidad soodustaksid õitsengut vastavatele aladele meie ajal, kui neid osataks ajajärgu tasapinnani tõsta ja meie nüüdsetele nõuetele vastavaks arendada. Nendele aladele on tarvis

arendavaid või loovaid käsi. Sellepärast peab meie uinuvaid rahvakunste elustama, tõstma neid esile, võitma nendele tähelepanu, ühtlasi püüdma neid viia tagasi rahva sekka ja tõsta lugupidamist nende vastu. Päevakorrale kerkides ning tarvitusele tulles omavad nad ehk peagi meie ajal nõutavad vastavused. Nendele motiividele on rajatudki I Eesti omakultuuri pidustused.

Ärgu arvatagu, et see oleks Eesti noorsoolastel mingisugune seni sootuks tundmatu iselaadi algatus. Seda ei ole see mitte. Näiteks tantsu alal on teised rahvad viinud oma kultiveerimistöo tuntud kõrgusele. Need on kenad tantsud, mida tunneme meiegi moodsate tantsude, vanade valsside jne. nime all. Nende algupära on ikkagi päritud mõnest rahvatantsust, kuid need on saanud nüüd terve inimkonna omaks. Ja kas on ühelgi kultuuril ülimalt sihti, kui luua väärtusi kogu inimkonna jaoks?

Tõuge omakultuuriliseks liikumiseks on tulnud meile Rootsist, kus sel alal on tegutsetud juba aastakümneid, mille tulemusi käesolevatel pidustustel esitavad meile Rootsi külalised. Kõikides põhjamaa riikides on see liikumine juba ammugi tulemusrikkalt asja edendanud, sest on ju põhjamaa rahvad kõik õieti väikerahvad. Suure rahvaste juures püsivad nende omapärasused iseenesest, neil on suurem vaimline kandejõud. Eks meie ole kuulnud küllalt inglaste või venelaste jne. elulaadist.

Peale Rootsi esitatakse veel daanlaste ja leedulaste poolt nende rahvatantse ja -laule. See on igatahes esmakordne juhus tutvunemiseks nendega. Kuid ühtlasi näeme ka, kuidas teised rahvad oma aastasada kestnud rahvusliku kollektiivloomingu tulemusi hindavad ning ei lase sel kasvada unustuse sambla alla. Olgu seegi õhutuseks meile, kus nii väga palju leidub ükskõiksust ja alahindamist nende alade vastu.

Kaitseliidu ideeks on kodukaitsmine. Kuid mitte üksi meie riiklikku iseseisvust ei ähvarda hädaoht ja mitte riiklik iseseisvus pole üksi tähtis, vaid tähtis on ka meie kultuuriline iseseisvus ja omapärasus. Ka sellelgi on oma vaenlased, mis nägematult meie oma loodud väärtusi hävitavad. Meie peame kaitsma oma kodu ka võõraste kultuuride laastamise eest, sest iseseisev, omapärane kultuur on see,

mis annab rahvale rahvuse mõiste. Meie rahva ühiseks kindlaks kultuuriüksuseks koondamine olgu meie ülesandeks, see annaks suurt moraalset tuge ka meie kaitsejõule. Seepärast hooldatagu kaitse-

liiduski omakultuurilist liikumist nagu seda juba ongi tunduvalt märgata Soome „Lotta Svärd“ ühingu ja Läti naiskaitse-liitlaste tegevuses.

A. J.

Ülemaalise Eesti Noorsoo Ühenduse arenemiskäigult.

On sageli küsitud, eriti vanema põlve esitajate poolt: Milleks liigutavad end noored? Milleks igasugune noorte askeldus? Meie nooruspäevil polnud midagi niisugust ja elati ometi vist mitte halvemini kui

perekonnaisa ja -ema ikka kodus oma perekonna keskel käsitöö ümber, mõjutades noori ning tuues perekonda vaimlist eluvust. Arenemiskäik on nüüd perekonna-pea viinud vabrikusse, raudteele või amet-

Ü. E. N. Ü. keskjuhatuse liikmeid.

nüüd; igatahes oldi kombelismad, oldi voo-
ruslikumad, oldi tervemad ja tugevamad
praegustest noortest, hoolimata nende lii-
gutamistest ja kehakultuurilistest püüe-
test.

Võiksimine seada vastuküsimuse: Mil-
leks meil autod, traktorid, lennumasinad,
raudteed, telefon, telegraaf, raadio, milleks
meile tehased, vabrikud, kivikasarmud ja
suurlinnad? Endisel ajal elati nendeta ja
ei elatud vist mitte sugugi halvemini.

Kas ei ole noorte eneseavaldused tingi-
tud praegusest kultuuri arenemiskäigust?
Kas ei ole noorsooliikumine vaimueluline
aseaine mehaniseerunud elektri- ja auru-
agjärele, tehnilisele rütmile ja mehaani-
lisele tööjaotusele? Kas pole ta mitte tea-
tud aseaine praegusele vaimliselt viljatuks
muutunud perekonnale? Viibisid ju enne

konda ning koju tullakse väsinuna, roidu-
nuna ühiseks söömiseks, magamiseks.

Kas pole siis noorsooliikumine koht, kus
noored, kes ideelised ja tunnevad vaimlist
söögiisu — loovad omale selleks toitva
õhkkonna? Kas ei nõua kultuuriline are-
nemine aseainet mehaniseerunud vaimu-
elule, kahvatumaks muutunud perekon-
nale?

On olnud rasked tingimised, milles on
kasvanud ja arenenud meie noorsugu. Lää-
ne-Euroopa on meile toonud ühiskondlikke
ja vaimlisi murranguid; Saksa ja Vene
ajad muutsid rahvuslikud ärkamised sur-
ve- ja pigistusaegadeks. Noored ei tohti-
nud olla meie noored. Nad ei tohtinud
midagi teada esiisade tegudest, meie kunst-
tist ja luulevaradest. Valitses Vene ins-
pektor. Noored võisid tegutseda ainult põ-

randa all. Kuid just rõhumise kiuste sähvas jälle uus elutuli, just survel tekkisid jälle uued ja veel pinevamad liikumisalgatused.

Revolutsiooni kajastusel löi lõkkele avalikult noorte isestumistung. Algas kibe organiseerimine. Sellest ajast on pärit meie esimesed (avalikud) koolinoorsoo ringid ja õppurühingud. Koonduti loodusjõuliselt. Kongress järgnes kongressile, liit liidule, ajakiri ajakirjale. Koondusid koo-

mas, kuidas seda vaid teha organiseeritud jõuna. Üksikutes ühingutes ja noorsooseltsides, kuhu majanduslistel ja juriidilistel põhjustel peavad jääma püsima ka vanema põlve esitajad, on noorte omapärane elu sageli segatud ja noorte liigete juuretulek raskendatud. Kalduksid seal ka huvid rohkem majanduslikku laadi küsimustele. Tarvis oleks välisraam, kus noortel oleks rohkem suunavabadust, rohkem sisemist elutuld.

Osa Ü. E. N. Ü. rahvatantsude trupist.

Keskel võimlemis- ja rahvatantsude õpetaja hra Kalmet.

linoored, koondus proletaarline noorsugu, tekkisid usulised ühingud, otsis ruumi skoutism. Tekkisid ellu ka mitmed noorte ühingud ja seltsid väljaspool kooli olevatele noortele. Kõik need koondused olid siiski kas liig kohalised, liig isiklised ehk kihikoonduslised, kui et koondada kõiki väljaspool kooli olevaid organiseerimatud noori.

Neil asjaoludel tekkis Tallinna enesearendajate ringides kaasatöötavatel noortel mõte luua mingisugust suuremat avaramat koondust, luua organisatsioon mis koondaks endas kõik killustatud jõud, kuna muidu võimata oleks olnud saada noorsooliikumisele tarvilist hoogu ja jõudu. Taheti asutada nähtavat ja tugevat väerinda noorsoo kultuuri ja ideaalide eest võitlemiseks. Tung tegutseda oli noortes ole-

Need olud löid aluse ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse tekkimisele. Alus pandi ÜENÜ-le 1. mail 1919. On kaks suuremas ulatuses liitumise võimalust: alt üles, s. o. üksikud ühingud ühinevad liiduks; ehk ülevalt alla, s. o. olemasolev ühing asutab omale alaosa. Ühinemine esimesel teel oli võimata, kuna puudusid vastavad noorsooühingud. Nende asumise äraootamine oleks aga aega teadmatuseni pikendanud ning oleks selles liitumises puudunud ka süsteem, kuna teadmatust jääks, kas ja mil viisil neid eriilmelisi ja erikujulisi ühinguid liita üldse võimalik. Rühm Tallinna enesearendajate ringi noori asus noorsoo organiseerimisele viimasel teel, s. o. keskkohta kaudu alaosakondade asutamise näol.

Elavat tegevust avaldasid noored Tallinnast ja Raplast. Moodustati kaks esi-

mest osakonda. Töötati välja põhikiri. Valiti keskjuhatus. Asuti laiemale organiseerimistöele. Osakondade arv tõusis kiiresti.

Keskjuhatuse töö on siamaani kannud peamiselt organiseerivat iseloomu. Suuremat takistust on teinud alatine ainepuudus. Tänapäevani siiski on osakondade arv tõusnud 85 peale.

On märgata üldist suurt huvi noorsooliikumise vastu meie küladel. Enne vanasti tegutsenud haridusseltsid igatahes kipuvad jääma teisele plaanile. Vene surveaegadel olid haridusseltsid maal meie haridusliku ja rahvusliku liikumise levitajateks, kuid nüüd on vanemal põlvel enamasti

noored toonud elu, mille tõttu nii mõnigi kodumaa nurk on astunud kiirele arenemisele. Sest igasugused kursused, kõneõhtud, referaadid, õppereisid, näitused ja peoõhtud suudavad teha ära nii mõndagi. Noorsooühenduse asutajad on enamasti keskkooliõpilased, mõnikord koguni esimesed keskkooliõpilased, saavad mõnest vallast. Ja nad on koondanud oma ümber kohaliku noorsoo, ühingu osakondades kihab töö ja pole kaugel aeg, kus nad tõusevad igapidi õitsvale järjele.

Veel üht iseloomustavat joont tahaksin märkida ära ÜENÜ-st. See on ühe osakonna tegutsemise kahe paigas. On kohti,

„Kaera Jaan“.

sootuks teised huvid. Nende tööala on nüüd ühistegelise ja muudel majanduslikel iseloomu kandvatel seltsitegevusaladel. Ainult noortel jätkub küllalt huvi kultuurilise liikumise jaoks. Haridust annab meile nüüd kool, kuna noorsoo-organisatsioonid tahavad pakkuda seda, mida kool jääb võlgu. Ühtlasi oli endist tüüpi seltside programm ka kitsas ja viis jõud killunemisele, mis põhjusel igas ärsamas kohas tekkis mitu erisihilist seltsi. Ü. E. N. Ü. põhikiri on sedavõrd avar, et tema tegevus võib jaguneda paljudeks tegevusharudeks, mille tõttu killunemine jääb ära.

Ü. E. N. Ü. on tegutsenud vaikselt, kuid ta teeneid tohiks nimetada küllalt suureks. Praegu tegutsevatest 85 osakonnast on suurem osa tekkinud kohtades, kus enne üldse puudus igasugune seltskondline tegevus, kus enne polnud ühtki ei hariduslikku ega majanduslikku ühingu. Sinna on

kust keskkooli kauguse pärast noored lahkuvad sügisel pikaks ajaks. Koha peal jääb ühing muidugi edasi tegutsema, kuid ka linna asunud noored ei lähe laiali, vaid tegutsevad. Ning pühadeks ja suveks maale sõites on neil ikka oma kodukohas pakkuda midagi uut. Sellest järgneb huvitav paralleel: seda, mis üliõpilasnorssoole on maakondlised kogud, seda on keskkooli-norssoole ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus.

Niiviisi on ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus 7 aasta jooksul kasvanud meie kõige suuremaks ja aktiivsemaks kultuurhariduslikuks organisatsiooniks. Ta on selleks saanud noorsoos peituvat aatelist tehetõu tõukel. Ü. E. N. Ü. seisab täitsa väljaspool kõiksugustest poliitilistest parteidest ja jääb sellele platvormile ka edaspidi, koondades meie noori loovale tööle rahvuskultuuri alal. Et see siht on õige,

seda tunnistas osakondade kiire kasvamine ja see kõva ühistunne, mis valitseb osakondade ja kõikide noorsoolaste vahel. Kõikidest raskustest on siiaaani saadud

üle ja saadakse ka edaspidi, sest noorusjõud ja tahe töötada oma rahva heaks, see on kõige vastupidavam kapital.

A.

Naised, asuge looma meie kodu-stiili!

Kodumaal liikudes ja ringi vaadates rõõmustab meelt meie kiire edasijõudmine ja arenemine, kultuuriline edu, tehnilised saavutused, aga on ka nähtusi, mis kurvastavad ja rõõmu vähendavad, eriti maal, meie taluelu vaadeldes.

See on meie omapärase stiili puudumine taludes: ollakse vanast loobunud, uut pole leitud, uut pole osatud otsida. Meie uueaja talu perenaine on minetanud oma rahvastiiili, on minetanud igasuguse stiili, on heitnud enesest värvilised, kindla lõike järele valmistatud rahvarõivad heast villakangast ja vahetanud need mõne nāruse linna, halvasti järeleaimatud moodsa lõike järele valmistatud vabrikuriide vastu. Talutarede sisustus on kaotanud samuti igasuguse omapärasuse ilme: esemed — lauad, pingid,apid, sööginõud ja muud riistad on haruldaselt maitsetult ja stiilitult valmistatud, hädatarvilikult laudadest kokku klopitud, ilma igasuguste ilustusteta, nikerdusteta; neile lisanduvad veel mõned linnast saadud esemed — tolmused, nārused, katkiste jalgadega toolid, sohvad ripnevate polstrijäänustega, üleskaranud vedrudega; mõnes paremas talus ripuvad riidenārude kõrval ka odavad ajakirjadest väljalõigatud pildid ilustuseks seintel ning paberlilled, seebimunad ja muud sarmased tolmunud „austasjad“ kummutitel.

Muuseumis aga leidub üsna maitsekalt nikerdatud talutare esemeid ja stiilseid toole, laudu ja muid riistu ja asju. Olgu nimetatud ka hobuseriistad.

Praegu aga peetakse ilu talus üleliigseks uhkuseks, mille jaoks ei leidu raha ega aega. Raha — see on ainus väärtus, millele ohverdatakse oma tööjõudu. — „Ilu taga ajada — see olgu kergeemaliste linna logelejate asi — talu ei jõua seda endale lubada,“ vabandatakse talus stiili ja ilu puudumist.

Meie kodumaa aasad ja nurmed ei ole minetanud oma endist ilu: igal kevadel uuesti ehib end meie maa särava kullaga värskel rohelisel; varsakabjad, nurmenukid, kullerkupud, võililled ja paljud teised

kullakarvalised õied tikivad meie maastikukirjadele põhivärvi — rõõmsa kollase, millele segandub ka sinist ja lillat. Säärane värvirikkus meie maastikul kestab kevadest sügiseni — kevadel heinamaal, sügisel põldudel küpse viljakollasena roheliste aasade, metsade seas, palistatud taeval, mere ja järvede veesinast.

Aga meie naised taluõuedel oma porga ja mudavärvilistes riietes, nähtavasti, ei oska enam tabada värviküllust ja ilu oma ümber, et nad on kaotanud igasuguse huvi ennast ja oma kodu-ilustada.

Elasin lapsena maanurgas, kus kanti kindlastiilset rahvariiet. Mäletan, et naised olid talus ajati korralikult ja värvikalt riietatud, ka kõige mustema töö juures. Mäletan nädalapikkuseid pulmi, kus noorikul jätkus iga päeva jaoks erivärviline rõivas ja sellele vastav siidmüts laiade, pikkade siidlintidega, sest nooriku kirst oli tol ajal täidetud riietega.

Heina ajal suvel valendasid taluperenaised ja -tütred lumivalgeis riideis, heast lõuendist valmistatud, meie omapärase piluga kaunistatud; samasuguse piluga oli ka kaunistatud nende pesu: nad magasid omakoetud kirjude maitsekate vaipade all, mis ripuvad nüüd muuseumis ja mille kirju joonistatakse sealt nüüd meie linnatubade moodsete vaipade jaoks. Talunorik ise aga magab linnast toodud halli nāruse teki all, odavas puuvillases vabrikuriide särkis, mis on kaunistamata, oma piluga pilutamata.

Peaksime järeldama, et meie talu on nüüd palju vaesemaks jäänud, sest rikkaliku riidekirstu asemel leiduvad nüüd vaid mõned linnast ostetud riidehilbud; toredate riistade ja nõude asemel vaid viletsad, inetud esemed. Ei ole uhket saani, ega uhket vaipa, ega ka uhkeid riistu hobusel.

Talu aga pole sugugi vaesem, vaid kindlasti rikkam eelkirjeldatud ajast, ainult tal puudub maitse ja stiil.

Meie talunaine, talutütar tahab linna kultuuri jäljendada, mis on loomulik meie ajale, ja ta leiab linna sitsi, odava vabri-

kuriide uhkema ja peenema olevat oma-koetud villariidest, ja linna tuba jäljendava sisustuse ka peenema olevat.

Soomlased olevat oma stiilitu ajajärgu läbi elanud umbes 30 aastat tagasi. Aga nüüd on Soome talu muutunud täiesti kindlailmeliseks, kindlastiilseks, kuhu astud meeleldi sisse ja tunned head meelt seal valitsevast puhtusest, korrast, maitsest ning Soome omapärasest stiilist, Soome puhtast perenaisest, kes tõttab kohvikandikuga külalist kostitama. Seepärast on ka Soome talus mõnus viibida ja elada, ning ei ihka linna kultuuri järele, sest talus ei ole vähem kultuuri kui linnas.

Ning Soome talud, kus külvatakse õieti kaljule, on palju kehvemad meie oma taludest; kuid meie taluperenaised ei leia võimalust, jõudu ega raha ka meie talusid kultuuriliseks, puhtaks ja stiilseks muuta.

Meie rohkem arenenud naistel on suur ülesanne täita maal — muuta meie talud kultuuriliseks, luua neile omapärane, rahvusilmeline stiil, mis vastaks meie ümb-

rusele, maastikule, meie vaimule ja hingele. Ning see uus stiil peaks jätkama meie rahva endist stiili, mitte endiste jämedate omakoetud riiete näol, vaid linnast valitud maitseliste riiete näol.

Talutütred, õppige jällegi kaunistama oma kleite, pesu, muid linikuid, rätikuid meie omapärase, uuemal ajal täiendatud kirjadega ja piluga, millega ilustatagu oma maitsetut kodu maal talus. Linna vana polstermööbli asemele muretsetagu lihtne meie oma stiilile vastav puumööbel, ilusasti värvitud! Hoolitsetagu puhtuse eest! Siis ei kipu talutütred ise enam linna oma inetust maakodust, kus on siis hea ja hubane olla, kus on igapähe, kes sisse astub, kodune viibida, kus valitseb puhtus, ilu, maitse ja oma stiil, kus tõttab perenaine vastu värvikaunilt ja puhtalt riietatult.

Siis on meie kodu ka maal talus armas, ning mees läheb seda oma hubast kodu kaitsema veel erilise vaimustusega ja ohvrimeelsusega. Marta Lepp.

Skoutlus ja riigikaitse ülesanded.

Noorsoo rahvavaimustus.

Tuntud on meie koolinoorsoo teened Eesti vabadussõjas selle algupäevadel: kui vähedel oli usku iseseisva Eesti võimalustesse ning veel vähem leidus neid, kes valmis olid teoga Eesti iseseisvuse kaitseks maale tungivale vaenlasele vastu astuma, siis ilmutasid meie keskkoolide kasvandikud kangelasmeelt ja tõttasid vaimustatult kodu kaitsema ning orjastajaid tagasi tõrjuma.

Meie ei tea, missugused raskused meie riiki tulevikus ootavad; igatahes võime aga ette kujutada aega, mil kodukaitseks peale kõige muu jälle vajame leegitsevat noorustuld ja elavat usku oma võidusse. Seda kannab noorus oma lootustest paisuvas rinnas, see võib olla süüteaineks vanadelegi võitlejatele.

Seepärast kerkib meie noorsoo organisatsioonide silmitsedes ikka küsimine keelele: kas nendesse koondunud noorkodanikud tahavad ja oskavad oma paljukannatanud kodu kaitseks välja astuda, kui on kaalul kogu tulevik. Eriti tekib sarnane küsimine skoutide kohta, kellel väliselt sõjamehelik esinemine.

Veel teine mõttekäik toob meid sama küsimise juure. Uues kaitseväge teenistuse seaduses nähakse ette noorsoo ettevalmistamine riigikaitse tööks. Tuleb selgitada, kas sarnaseks ettevalmistamiseks ka skoutlust saab ära kasutada

ning missugusel määral, enne kui uusi korraldusi looma ja teisi teid eesmärgile jõudmiseks hakata otsima.

Mõned on arvamusel, et selle asja juures ei tulegi palju pead murda, kuna skoutlus üldse sõjaline liikumine olevat ja riigikaitse tööks veel ainult sõjariistu vajavat. Isegi võitlust peetakse skoutluse, kui noorsoo keskel militarismi edendaja vastu. Sarnased skoutluse vastased ei puudu meil Eestiski.

Neil põhjustel olgu siin mõni selgitav sõna skoutlusest, mida Eestis üldiselt veel vähe tuntakse, ja eriti sellest, kui tulus skoutlus võib olla riigikaitse seisukohalt vaadates.

Skoutlus on väliselt koolialise noorsoo mitmekesise sisuga mäng, seestpidi aga demokraatlik noorsoo enesekasvatuse meetod.

Täiesti eksiteel on need, kes peavad skoutlust militaristlikuks liikumiseks. Ainult organisatsiooni väline kuju ja vorm võiks seda meele tuletada, mitte aga skoutlik tegevus ja skoutlikud aated. Skoutlik organisatsioon jaguneb sõjaväeliselt osadesse ja alaosadesse, mida käsutavad vastavate teadmistega pealikud; ta tegutseb koos, liigub rivis komando järele; skout kannab erilist vormiriiet oma osa märkidega, tervitab sõjamehelikult, võtab elavalt spordist osa,

elab suvel lühikest aega laagris. Kõik see ei tee skouti veel sugugi sõjameheks, eriti pole selles midagi militaristlikku.

Skoutlus ei ole autokraatlik, vaid demokraatlik organisatsioon; kõik pealikud ja muud asjamehed skoutluses on valitavad täiskogude ja esitajatekogude poolt. Skoutlus on keeruliselt arenenud demokraatliku ühiskonna sarnane, mis põhjeneb kodanikkude üheõiguse alusel ja te-

sele pühendatakse suurt tähelepanu, sport leiab kavakindlat harrastamist, spordimängude abil soetatakse tulusat ajaviidet, et mitte mahti anda halbadeks lõbudeks, mis koolieas on kahjulikumad kui muidu. Samuti hinnatakse tervist kõrgelt ja õpitakse tervishoiu tegelikke võtteid ning kasvatatakse harjumusi puhtuse pidamiseks.

Teadmiste laiendamise abil püütakse jätkata ja ellu istutada koolis saadud haridust. Skout on suur looduse sõber, alaline rändaja, õpib tundma kodumaad oma silmaga vaadeldes, süveneb taime- ja loomariigi saladustesse ning püüab selgitada nende eluavaldusi ning kasutusvõimalusi.

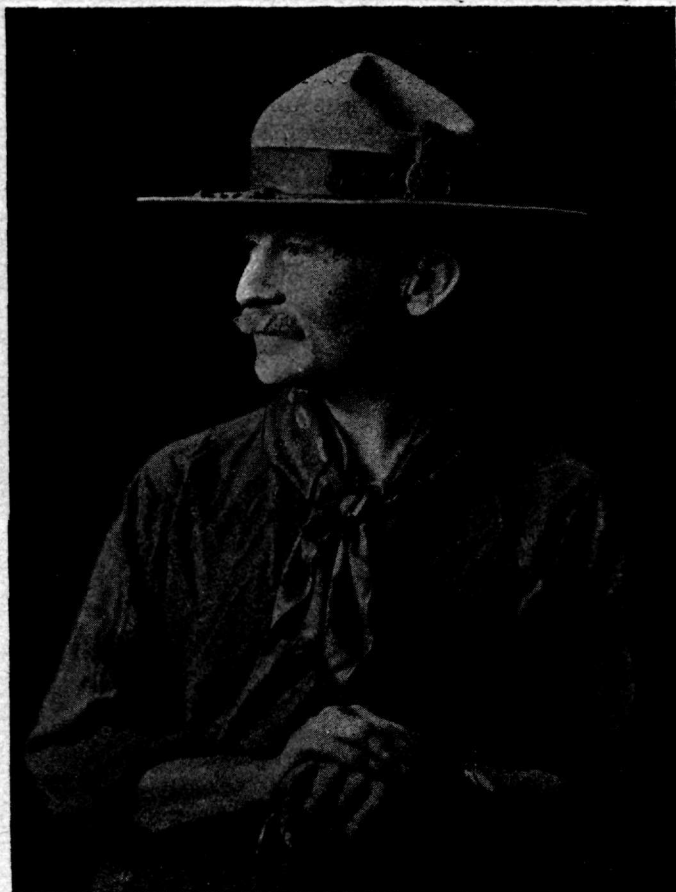
Skout on suur töömees ja tungib edukalt tehnilistele aladele. Papist, riidest, puust ja metallist valmistab ta enesele ise oma hädalisemad tarbeasjad ja majariistad; ta õpib tundma masinaid: jalgratas, mootor, auto ja aurumasin. Täna käsutuses ja võimaluse korral õpib ta ise neid ka valmistama. Telgraafi- ja raadioaparatuuridega õpib ta töötama, kuid veel meelsamini neid ise valmistama. Laeva mudeli teeb ta valmis. Samuti tuleb ta toime enesele ülikonna õmblemisega.

Nägin kord, kui haridusministeeriumilt saadud kinoaparaat jõudis skoutide rühma. Veerandtunniga oli see lahti võetud viimse kruvini, varsti ka jälle õieti kokku pandud. See näide kõneleb enese eest, kõneleb ka skoutlusest palju.

Skout on eneseaitaja ja arendab isiklikku iseseisvust. Ta õpib juba noorelt oma isiku tarvilikkude nõuete eest hoolitsema, et elada vanemaid ja kasvatajaid koormamata: koristab ja puhastab end ise, õpib enesele ise toitu valmistama, läheb rännakutele ja laagrisse, et mitmesugustes looduslikkudes ja majanduslikkudes tingimustes harjuda ennast aitama, kui kõrvalt abi üldse loota ei olegi.

Peale isikukasvatuse ei jäta ta hooletusse ka ühiskondlikku enesekasvatamist: tema õpib oma organisatsiooni korra järele elama ja juhtide käskude järele talitama, ka ise juhtima ning vastutust kandma kaasinimeste ühiste toimingute eest. Edasi organiseerib skout esimese abi andmist igapäevastel õnnetusjuhtumistel, on valmis aitama korda pidada rahvahulkade tegutsemisel, organiseerib seltskondlikku abiandmist viletsatele, teeb heategusid oma vanematele ja kaaslastele.

Ühiskonna täielikumat üksust näeb skout rahvas ja selle riiklikus korralduses. Skout on rahvuslik: ta unistab rahvast selle ilusamal kujul, kihtideta, lõhedeta, vastoludeta. Seda rahvast tahab ta alati valmis olles teenida, selle vabadust ja iseseisvust, selle oma riiki kaitsta. „Eestimaa mu isamaa“ on skoudi laul. Pühaliku talitusega tõmbavad skoudid laagris iga päev Eesti lipu

Maailma skoutide isa sir R. Baden-Powell.

gutseb vastavate seaduste ning reeglite järele, kus igal kodanikul on jõudude kohaselt oma tegutsemise ja edenemise võimalus, kus juhtivale kohale jõuab isik, kes täielikumalt arenenud ning kes kaaslaste hindamist leiab. Skoutluses on demokraatlik omavalitsus maksev ja sellele vastav asjaajamine sisse seatud, tegutseb ka skoutlik kohus, ja seaduste ning kommete vastu eksi- ja kannab kohtuotsusel karistust. See on suurkool noorsoole, et sirguda demokraatliku riigi iseteadlikuks kodanikuks ja ühiskonna elavaks liikmeks.

Sisuliselt teeb skoutlus tegemist kõige pealt noore inimese enesekasvatusega. Kehakasvatu-

kõrgele vardasse, kui nad päevatööd alustavad; kui õhtul puhkama minnes Eesti lipp alla lastakse, kostab vaikselt legendikult skoutide südamlik palvelaul: „Su üle Jumal valvaku, me armas isamaa...“

skoute kaastööle kutsutakse. Nad võivad eneste peale võtta suure osa väeosade seljatagustest töödest kantseleides, sideteenistuses, varustuse alal, haavatute ja haigete ravitsemisel, toitlustamisel, luureteenistuses. Vanemaid skoute saab

Tallinna skoutide maleva pealikutete kogu.

Seesugused on skoudid. Kas sarnastest 12—18-aastastest poistest võib kasu olla Eesti riigikaitse ülesannete teostamiseks?

Muidugi võib neist suur kasu olla, kui neid aga osatakse õieti kasutada.

Skout on õppinud igasuguses tegutsemises nägema ülesannet, otstarvet, kuna ta ei tee tühja tööd. On ülesanne selge, siis ei täida ta seda mehaaniliselt, vaid mõtleb järele, kuidas jõuda eesmärgile kõige otstarbelisemalt. Selle juures on ta kohusetruu ning ei jäta käsku täitmata. Kui aga puudub käsk ja ei ole reegleid, siis on skout osav organiseerima, iseseisvalt teed rajama teatavale eesmärgile jõudmiseks. Juhina on skout nõudlik, kuid ei ole vali ülem, vaid esimene töömees, ja sunnib oma eeskujuga kaaslasti järeletegemisele. Elu vastu ei ole skout nõudlik, lepib vähega ja lihtsaga ning oskab enesele hädalisi elutarbeid ise soetada, on harjunud salgakaupa elama ja tegutsema, looduses liikuma ning vaatlema, on hädas nõukas ning tunneb õnnetuse puhul abi.

Seesugused noormehed peaksid soovitud sõdurid olema, kui nad kaitsevärke astuvad. Aga juba varem, noore skoudina võivad nad tegutsevate väeosade ehk kaitseleiidule kasulikud olla, kui

lühikese ajaga välja õpetada sõdureiks, kuna neil pearaskuseks on ainult sõjariista tundma ja käsitama õppimine.

Narva skoutide ja guidide maleva 1925. a. jüripäeval Narva 3-da algkooli nurgakivi panemisel.

Kui skoutlust soovitakse riigikaitse huvides tarbekorral ära kasutada, siis peaks riik skoutlikku liikumist omalt poolt ka tõsisemalt hakkama hindama ja talle rohkem tähelepanu pühendama. Meil on skoutlik liikumine täiesti eraette-

võte millest huvitatud ainult väike arv vane-
maid ja kasvatajaid ning piiratud määral noor-
sugu. Skoutlus vajab suurel määral vaimlist
tuge — juhte, kes oma tööjõu täiesti selle lii-
kumisele saaksid pühendada. Ta vajab ka aine-
list tuge — korterite ja varustuse, tööriistade
ning materjalide muretsemiseks. Seni on tulnud
kõige kitsamais tingimustes tegutseda, mis ei
lase skoutlust ei laieneda ega süveneda, palju
häid soove ja ülesandeid jääb lihtsalt täide vii-
mata.

Veel ei ole teada, kuidas meil tahetakse kor-
raldada noorsoo sõjalist ettevalmistust. Skout-
likku organisatsiooni võiks sel otstarbel ära kas-
utada, kuid skoutlusele tuleks siis ka tarviline
arv sõjalisi õpetajaid anda. Tuleks välja töötada

skoutide ja kaitseliidu koostöö kavad ja skout-
likke organisatsioone toetada summadega, mis
tarvilikud nende kavade teostamiseks. Väliselt
tuleks skoutlusele kindlustada tema eristusmär-
gid ja vormiriie, samuti ka tegevus riikliku jär-
relvalve alla võtta. Seega muutuks terve liikum-
ine stabiilemaks, distsipliin muutuks kindla-
maks, hõlpsam oleks skoudi eale omase ulakuse
vastu võidelda ja kogu kasvatustöö kannaks
skoutide keskel rohkem vilja kui päris vabataht-
likus eraorganisatsioonis võimalik.

Leiaksid need soovid tähelepanu ja teosta-
mist, siis tekiks meie kaitseliidule varsti kõr-
vale tubli noorsoo organisatsioon, mis meie riigi-
kaitset tunduvalt kindlustaks.

J. Hünerson.

 Nõudke teed
W. Perloff ja pojad
Asut. Moskvast 1787 a

Nüüd võin ma rahulikult koju minna,
sest optik

August Amos'e

valmistatud prillid on ees. Seda ei hak-
kagi teile ütleva, et tal on ladus kõige
paremad **klikrid, baromeetrid, kraadi-
klaasid, mikroskoobid, taskulambi
patareid, habemenoad ja juukselõi-
kamise masinad.** Suures valikus Soome
pusse.

Müük vabriku hinnaga suurel ja väikesel
arvul.

Tallinnas, Jaani t. 11. Viru t. 21.

Rakveres, Pikk t. 26.

Narvas, Joala t. 22.

Tartus, Aleksandri t. 6.

A.-S. «FRIGORI»
külmetusmaja ja kunstjäätööstus
Tallinn, V. Karja tänn. 1. Kõnetr. 12-97.

Võtab hoiule iga sellise ruitu halvene-
vaid kaupu, nagu: võid, kalu,
liha, jahisaaki j. n. e.

Ladude temperatuur — 6° kuni + 4°.
Maks kauba hoidmise eest puuda-
ja pinnamõõdu pealt.

On olemas külmetuskameri iga suguste
ainete külmetamiseks, temperatuuriaga
— 12°.

Kaubamaja
B. Rubanovitsch
Harju t. № 22/24. - Kõnetraat 9-55.

Soovitab suures valikus **naistera-
vastele: ilusaid manfleid, sildi-
ja villaseid, meesteravastele:
süid üllkondi ja impragneeri-
tud pallituid.**

Rhederei-Act. Ges. v. 1896, Hamburg'i,
Ernst Russ, Hamburg'i
ja H. M. Gehrckens, Hamburg'i

} esitajad

A. J. TRANKMANN & Co., TALLINN,

Kõnetr.: 3-59, 16-89

Pikk t. 43.

Tel. aadr. „Tranco“.

Osakond: Pärnus, Ringi t. 36.

Otsekohene laevavahendus I-kl. kaubaaurikutega

Hamburg-Tallinn ja tagasi:

2 korda nädalas,

Antwerpen-Rotterdam-Tallinn

ja tagasi: 3 korda kuus.

Kaupade edasitoimetamine ka kõigisse teistesse sadamaisse
otsekoheste konnossementide peal. Mõõdukad prahihinnad.

INKASSO.

Kaupade tollitamine.
Oma laduruumid.
Oma veoabinõud.

KINNITAMINE.

A.-S.

RUMBERG, TUBERG & Ko

Tallinn, S. Kloostri tän. nr. 22/18.

Alaliselt ladus:

Ameerika ja Inglise veskite jahu,

suhkrut,

riisi,

mannat,

kartulitärklist,

siirupit ja muud.

J. ELLENBERG
RÄTSEPAÄRI
 Lai t. 43, Tallinn. Telefon 16-29.
 Kohale jõudnud paremaid kodumaa ja inglise riideid.
 Tellimise peale valmistatakse kõiksugu meesterahva ja
 naisterahva üliriideid viimaste Prantsuse ja inglise
 moodide järele. Hinnad väljaspool võistlust.
 Austusega **Ellenberg**.

Kaaluvabrik
VEGA
 Tallinn, Vilmsi t. 56.
 Valmistab:
 Lauakaaluseid 5-25 klgr.
 Kaaluseid liikuva vihiga
 klgr. ja pd.
 Vihtleid.

Th. Stempel
 Tallinnas, Pikk t. 15.
 Asut. 1897. a.
 Telefon 22-27.

SOOVITAB:

Pesu,
linast ja kujut. kaupa,
voodeid,
madratseid,
patju,
tekke,
kardinaid,
vaipu j. n. e.

R. LANGE
kullasepaäri
 Raatuse tän. (Vanaturukael) 5, oma majas.
 Kõnetraat 31-20.
Soovitab oma rikkalikust ladust:
 kalliskive, kuldehteid, kristall- ja hõbeasju.
Laulatussõrmuseid 92, 72, 560/0.
 Schveitsi taskukelladevabrik **Louis Grisell** esitus
 Eestis ja kelli teistest paremaid vabrikust.
Kellade, kuld- ja hõbeasjade parandamine jne.
Hinnad võistlemata odavad. Töö korralik.

Vihmakuubi,
 vahariiet,
 kunstnahka,
 linoleumit, sukki,
 nahast reisirabe-
 asju.

S. KULL
 Tallinn
 Vana Posti tän. 8.

Iga päev
 värskelt praetud kohvi, sigureid ja
 viljakohvi.
P. S. Alati ladus:
 suhkrut, peen., tükis,
 jahu
 riisi
 mannat
 kakaod
 teed
 schokolaadi
 kompekke
 Vabrikuhinnaga kõiksugu tubakakaupu.
 Tarvitajale kõige kasuli-
 kum ostukoht Tallinnas.
 Koloniaal ja tubakakaupade ladu
Johannes Tusti
 Tallinn, S. Karja tän. nr. 17/18.
 Kõnetraat 9-08.
Müük suurel ja väikesel arvul.

Tallinna
Laenu- ja Hoiukassa.

Asut. 1872. a.
Telefon 32-88. S. Karja t. 4.

Avatud

kella 10—2 e. l. ja $1\frac{1}{25}$ —6 p. l.

Kassa maksab hoiu-
summade pealt:

Jooksva arvel Eesti mar-
kades $8\frac{1}{2}\%$ p. a. netto.

Aastasummade pealt Eesti
markades 12% p. a. netto.

Aastasummade pealt Eesti
kroonides 10% p. a. netto.

**Moodsamaid
sesongi jalanõusid.**

Suur väljavaliik.

**Tellimisi
täideetakse korralikult.**

Hinnad mõõdukad.

A. Adamka

Tallinn, Harju t. 26.

**Kõhase ostukohti
kõigile,**

kes paremat ja kalli-
mat kaupa tarvitavad,
on Tallinnas ikkagi

Km.

„Sakala“

**Vana Posti tän. № 8.
Knt. 22-35.**

Müügil on alati isiklikult välja-
valitud viimased **Viini, Con-
doni ja Pariisi uudised**
siidist villastest ja puuvillas-
test kaupadest, mis on kõha-
sed ja meeldivad meie Eesi
rahv. Suures valikus mööbli-
plüüsi, kardinafülli jne. jne.

J. J. JEGOROV

Suurturg 18.

**Soovitab suures valikus
riidekaubaosakonnast:**

siidi-, villaseid, puuvillaseid
kleidiriideid, kardinafülli,
voodivaipu ja kõiksugu
pesuriidet.

Pudukaubaosakonnast:

sukki, sokke, kindaid, tasku-
rätte, schiffoni, tülli, leina-
kreppi, grenadliini.

Mööbliriiet, mööblipaela, kardina-
narmaid, väikesi põrandavaipu,
seinavaipu, ukse-eesriideid, port-
jääre j. n. e.

Võru Tarvitajate Ühisus „PÕLLUMEESE“.

Kontor, kauplus ja pealaod Võrus Jüri t., kõnetr. nr. 20.
Abilaod Võru raudteejaama ligidal, kõnetraat nr. 150.

M ü ü b

rehepeksumasinaid, traktoreid, mootoreid, põllutööriistu, kuulsaid Deeringi heina- ja viljaniidu masinaid.

Piimatalituse sisseseadeid, käsitööriistu, ehitusmaterjali j. n. e.

Võru „Põllumees“, võtab raha hoiule ja maksab kõrgemat protsenti.

Vanad ja uued (asunikud) põllumehed, astuge oma ühisuse liikmeks ja koonduge tema ümber.

A/S. TORMOLEN & Ko. TALLINN, VENE T. 11-a. Tel. 15-02. Osakond NARVAS, Joala tän. 18.

Humber

Jalgratta-osakond.

Ainuesitused: HUMBER Ltd. Coventry.
DINGLEY Broth. Coventry.

Ainult eramudelid Eesti jaoks. Suur ladu osades.

Lapsevankrid.

Suurim ladu lapsevankreid, klappvankreid ja promenadikärusid.

Uudis: vedrutavad klappvankrid.

PHÖNIX

Raadio-osakond.

Suurim valik aparaatidest uue ehitusega. Rikkalik ladu kõikidest osadest, eraldi uuematest leidudest raadio-alal.

N. B. Meie teaduslik katalog 1926/27 ilmub sügisel.

Grammofoni-osakond.

Aparaadid ja osad soliidsemas valikus. **Grammofoni plated.** Parlophon ja Beka. Eestikeelsed ja His masters voice. Kunstnoodid ja uuemad moodsad tantsuplated.

Korrallik teenimine. Odavad hinnad. Osamaks võimalik.

A/S. TORMOLEN & KO. TALLINN,
VENE T. 11-a. Tel. 15-02.

Eesti Inkasso-büroo

Tallinn, Jaani tän. 11. Kõnetraat 24-45.

Protesteeritud vekslid ja kõiksugu
õiendamata summade sissenõud-
mine.

Esitajad igas linnas Eestis.

Nõudke teed
W. Perloff ja pojad
Asut. Moskvaa 1787 a.

O-ü. Eugen Bewer & Ko.

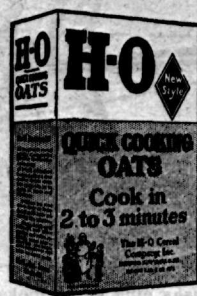
Tallinn, Kinga t. 10.

Kõnetraat 27-66.

Pakume ladust:

Prima Hollandi kookuspähkla söögirasva

MAKASOL

H-O kaera-
tangud

keevad pehmeks ruttu,
ainult 2-3 min. jooksul.

Uus ajajärk kaeratangude
ajaloos!

Vanillin „Naarden“

garanteeritud nelgiolist, ja
kõiksugu koloniaalkaup.

BIRK'i

VÄRVIMISE JA KEEMIL.
PUHASTAMISE ÄRI

Tallinnas, Maakri t. 23.

Asutatud 1820. a.

7 kuldauraha
Ja Grand-Prix 1904-8.

—●—
Võtab

värvimiseks ja puhas-
tamiseks riideid vastu.

VANUTAB, PRESSIB,
SCHÄÄRIB, DEKATEE-
RIB JA APRETEERIB.

Töö täiesti korralik ja
hinnad mõõdukad.

Kõige suurem valik, parem ja täielisem
ostukoht, odavamad hinnad on tuntud

K.-M. Vennad

J. ja A. SCHULKLEPER

Väike Karja tän. nr. 3. Kõnetr. 18-01.
TALLINNAS.

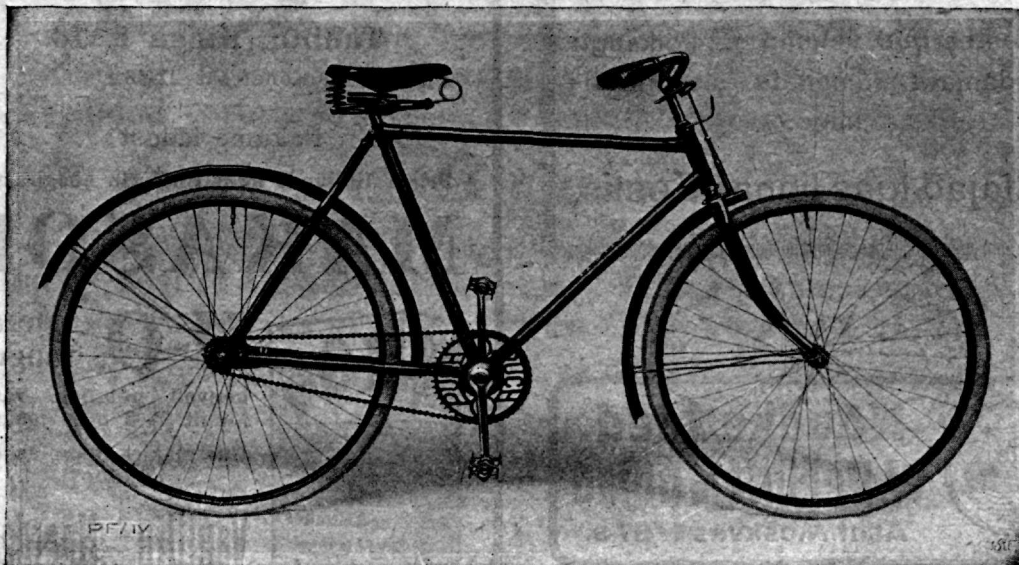
Soovitab kõiksugu

moodsamais värvides ja mustri-
tes kleidi-, kostüümi-, palitu- ja
ülkonnariideid, eht Prantsuse
crêpe de chine'i — voodri- ja
muud kleidisiidi, valget pesu-
riiet. Kõiksugu mööbliriiet —
plüüs — gobelin — jute — cre-
pon — ja kardinatülli.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Puch jalgrattad,

model 1926. II saadeti kohale jõudnud.

Üle maailma tuntud vastupidavuses ning kerge jooksuga. **Puch** jalgrattad on erilisel! ehitatud meie halbadel teedele **Dunlop** kummidega 28X1³/₈"', Torpedo vabajooksuga, nikeldatud porilaudadega ning pöidadega. Pikk raam
 Vabriku ladu Eestis: **A.-S. EESTI-AGA**, Tallinn, Kentmani t. 5, tel. 21-59.

EESTI PIIMATÖÖSTUSTE ÜHING

„EPTÜ“

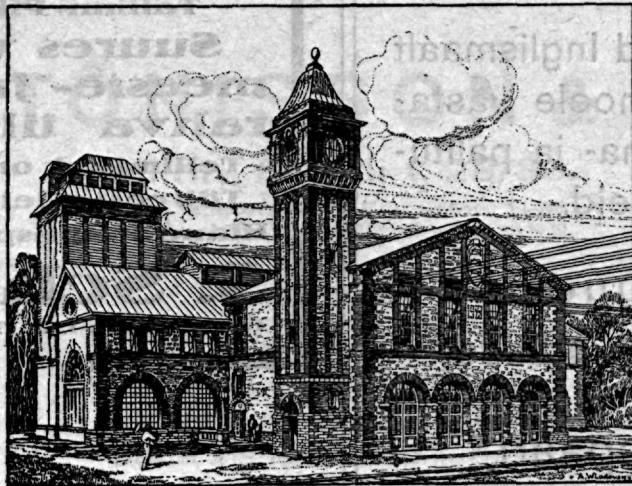
Tallinn, Narva maantee 8.
 Telef. 20-91. Telegr. aadr.: „EPTÜ“ Tallinn.

Ühistegelne piimasaaduste väljaveoäri.

Eksporteerib oma liigete ja vööraste poolt saadud võid, makstes kõrgemaid päevahindu.

Laos saadaval:

võitünnimaterjali, pergamenti, Daani ja kodum. või-happekultuuri ja muid tarbeid.

Ellamaa kaugemaa jõujaam —
tarvitab kütteks ainult turvast.

Varustame tarvitajaid
pressturbaga ja elektrilenergiaga.
Aastane turbatoodang — ca 4.000.000 pd.
Ellamaa jõujaama võime — 2.200 Hp.
Riigi turbatööstus.

Juhatus: Tallinn, Kohtu tän. 8. Tel. 26-16.

PÕLLUMAJANDUSLIK KESKÜHISUS

„ESTONIA“

TALLINN, JAANI T. 6. TEL. AADR: ZENTRESTONIA,

Eesti ühistegeline või väljaveo keskkorraldus.

O S T A B oma liigetelt ja võõrastelt
eksport- ja siseturuvõid, piima,
juustu ja muid piimasaadusi.

M ü ü b: igasugu melereitarbeid, masinaid,
piimaproovimise abinõusid, õlikooke, kliisid.

Varustab Tallinna värsket piimaga oma keskmeierei kaudu.

Oma kauplustest Tallinnas

- 1) Jaani t. 3, tel. 8-45,
- 2) Müürivahe t. 10, tel. 23-09,
- 3) Tarabella t. 28, tel. 28-79,
- 4) Nõmme, Jaama t. 14, tel. Nõmme 6A,
- 5) C. R. Jakobsoni t. 4, tel. 5-18,

soovitab: võid, piima, juustu, mune, vorste, sinke, liha, konserve jne. jne.

Olen saanud Inglismaalt
nüüdsele moele vasta-
vaid ülikonna- ja palitu-
riideid.

Kõige uuemad
Londoni uudised.

Rätsepaäri

Max Johanson

Tallinn,
Lühikejalg 6, kõnetr. 30-89.

Tallinn, Pikk tän. 3.
**Suures valikus
meeste- ja naiste-
rahva üliriideid.**

Tellimised oma töötoas.

Töö eest täielik vastutus.

Hinnad väljaspool võistlust.

S. Schwarz

Tallinn Pikk t. 3. Tallinn Pikk t. 3.

**Nõudke teed
W. Perloff ja pojad**

Asut. Moskvaa 1787 a.

**Kõik
peavad
teadma,**
et patent

„Star'i”

värvid pakikestes, riidevärvid, kõige kõr-
gemast headusest on! Tehke katsed ja
teie olete üllatatud eht „Star'i“ värvide
ilust ja vastupidavusest. Ja kui kergesti
teie nendega kõiki riideid ja kangaid
ise värvida võite!

Rikkalik valjavalik 41 mitmesuguses vär-
vis. Täpne tarvitamise õpetus igal paki-
kesel. — Igalpool saadaval! — Kes oda-
vasti ja hästi värvida tahab, tarvitab
ainult „Star“ värve!

Suvehooajaks
soovitab

August Raamat

oma kõige täieliku-
mast jalanõude ärist
Eestis igasuguseid
jalanõusid soodsate
hindadega.

**vabrikuga kokku
leppides vabriku
vastutusega**

Tallinn,
S. Karja tän. 18-4.
Kõnetraat 22-45.

A. TÕNISSON & Ko.

Tallinn, Rüütli t. 28/30.

Kontori telefon: 460. Eratelefon: 11-83.
Telegr.-aadress: TÕNISKÕ-TALLINN.

Keskküte, ventilatsioon,
vesivarustus, kanalisatsioon,
puurkaevud, pumpe
sisseseaded j. n. e.

Ladus:

supelusvannid, vanniahjud, pesulauad, mustaveekausid,
klosetid, mitmesugused armatuurid, jõu- ja käsipumbad,
keskküttekattlad, küttekehad (radiaatorid ja ribitorud),
igasugused torud ja ühendusjaod.

O. Pallas & Ko.

Kaubandus-Tööstus-Ühisus

Tallinn, Maakri t. 6.

Asutatud 1901. a.

Telef. 16-80. Telegr.: „Pallasko“.

Tööriistad.
Ehitustarbed.

Raua- ja teraskaubad.
E m a i l n õ u d.

Oma tööstus: ukse-, akna- ja kapihinged, ukسلukud j. m.

Soodsam ostukoht kaupmeestele!

Eesti Mehaanilise Puutööstuse A.-S.

A. M. LUTHER

Tallinnas.

Soovitab oma mööbliladust, Tallinnas, Vana Posti tän. nr. 9, järgmisi valmiskaupu:

**elutoamööbleid, büroomööbleid, kantselei-
mööbleid, vineerkartonge, vineerkäsitrum-
leid, vineertoolipõhju, vineerplatesid jne.**

Hinnad odavad.

Soovikorral saadetakse mööbli pildistused ühes hinnaga välja.

Mööblid saadetakse tellimiste peale igale poole.

Äri: Tallinnas, Vana Posti t. 9.

↳ Kõnetraat 6-16.

A/s **A. Le-Coq'i**

õlled

on kõige paremad.

Spetsiaal kinda-, kübara-,
ja meester. pesukauplus

JOCKEY CLUB

Tallinn, Viru t. 1, kõnetr. 21-10.

Alati elegant uudis-
dest suur valik.

Nõudke teed
W. Perloff ja pojad
Asuf. Moskvaa 1787 a.

Alati rikkalikud valikus

ülrikonna-, palitu-, kostüümi-
ja kleidiriideid

paremaid kodu- ja väljamaa vab-
rikuist. Kõige uuemad mustrid ja
värvid.

Niisama ka igasugu

puuvillaseid riideid.

Koolilastele villaseid kleidiri-
ideid vastavalt kõikide koolide
värvidele.

Riidekaubaladu

A. Luup.

Asut. 1900. a.

TALLINN, S. Karja tän. nr. 9.

Telef. 10-84.

En gros

En detail

H. O. Valdmann,

koloniaal- ja tubakakaupade ladu.

Tallinn, Raekoja plats nr. 16, telefon 9-11.

Spetsiaalkaupu.

KOHVI

kõik tarvitavad sordid — toores, ja kauaaegse vilumu-
sega asjatundja poolt kõrvetatud;

TEED

vanema ja suurema Moskva ühise „VASSILI PER-
LOFF ja POJAD“ kõik sordid;

Paberosse ja tubakat

kõigi suuremate tehaste saadused — vabrikute hindadega.

Peale selle:

Suhkrut, jahu, riis, kakaod, kompvekke, scho-
kolaadi; kõikisugu maitseaineid, vein- ja li-
kõõrlekstrakte ja seepe.

Jooksvad arved: Eesti Pank: 2268, Põhja Pank: 36
Linnapank: 230, Scheeli Pank.

Kõige odavam ostukoht kõigile.

En gros

En detail.

Eesti Põllumeeste Seltsi poolt
1900. a. kuldauraha.

Joseph Kopf

Tallinn, Pikk tän. 27.

Kõnetr. 22-21.

**Juveliir-, kuld- ja
hõbeasjade kauplus.**

Töökoda kõigi minu erialasse puutuvate
tellimiste jaoks, nagu:

parandused, kuldamine,
hõbetamine j. n. e.

Asjatundlik tellimiste täitmine.

Hinnad odavad.

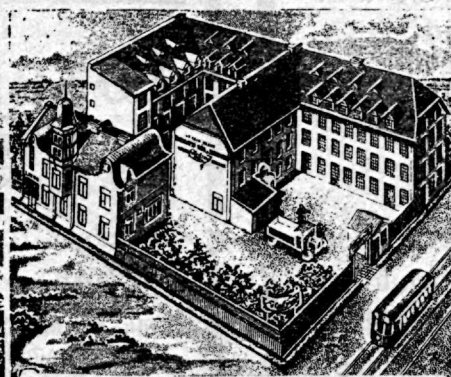
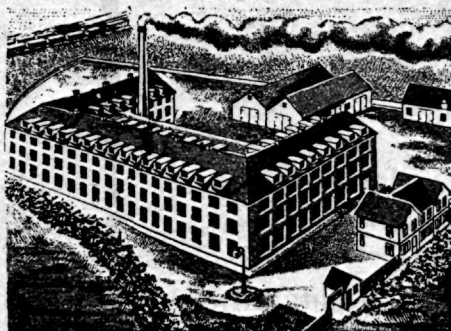
**Kalliskivide, kulla
ja hõbeda ostmine.**

Ühendatud Saapa- ja Nahavabrikud, A.-S

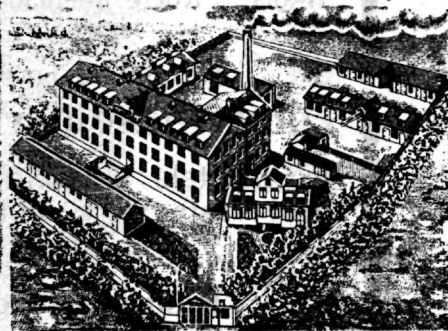
Tallinn.

Nahavabrik „Sakala“ Rakveres.

Saapavabrik „Estoking“ Tallinnas.

Nahavabrik „Eestimaa“ Tallinnas.

Kaitse-

märk.

soovitab oma saapavabr. „Estoking“ jalanõusid, missugused on väljaspool võistlust oma nägususe, vastupidavuse kui ka hinna poolest

Eesti Pank.

Osakonnad kõigis maakonnalinnades.

Arvete seis 31. mail 1926. a.

Aktiva

Riigikassatähed ja vahetusraha	495.180.721.50
Kuld kangides	498.911.375.50
Välisvaluuta	30.692.767.—
Väliskorrespondendid	223.422.423.—
Välisvekslid	218.574.447.—
Sisevekslid	1.755.401.602.—
Konto-korrent laenuid	3.480.001.074.50
Mitmesugused kindlust. laenuid	657.150.941.—
Akkreditiiv. ja garant. deebitorid	593.519.882.50
Väärtpaberid	189.550.863.—
Muud aktivad	324.388.321.50
<hr/>	
8.466.794.418.50	
<hr/>	
Väärtused depoons	2.687.753.415.50
Inkasso dokumendid	301.547.143.—

Passiva

Põhikapital	250.000.000.—
Tagavarakapital	207.945.760.—
Kustutuskapital	6.801.294.50
Pangatähed liikvel	1.835.574.700.—
Hoiusummad	207.381.146.50
Riigikassa erihoiusummad	2.357.229.523.—
Riigikassa jooksev arve 473.279.633.50	
Riigiasut. jooksv. arved	
ja depositiid	1.107.919.875.50
Jooksvad arved	648.617.185.50
Kohustused välisvaluutas	53.558.892.—
Akkreditiivide ja garantiide kreditorid	608.481.372.50
Muud passivad	492.825.755.50
1925. aasta puhaskasu	217.179.280.—
<hr/>	
8.466.794.418.50	
<hr/>	

Juhatus.

**Kõik kodanikud tarvitavad
kaitseliidu
postkaarte.**

**Kõik kodanikud lunastavad
kaitseliidu päeva
mälestusmärgi.**